

SAN JUAN

Jesucristoen huadak hua'a Juana o'manigmadoya'uyate.

Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo o'si'poe'uyate.

¹ A'nnanada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate. Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Cristo Diosda o'ika'.

² A'nnada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate, Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Diosere o'ika'uyate.

³ Cristoa aya'tada o'tiahuayika'nig o'ka'uyate. Konig Diosa o'paknok aya'tada o'ka'uyate. Noga sigpi' kahue' o'uyate. Cristoayo'da aya'tada o'ka'uyate.

⁴ Cristo Diosen hua'a o'noika'po huamanoea'eri o'ika'uyate. Cristokon konig Diosen Huakjey o'e. Huakjey o'ta'tepo katetapi' tiahuaydik o'ene, katepi' nopoe'dik o'ene. Konigti Cristo konig Diosen huakjey o'epo Diostaj moknopoea'ne kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosa o'pak mo'nopoea'ne.

⁵ In huadariyo aratbut Diostaj pakhue' o'nika'. Dakhuea' ogkika'. Konig sikkiregyo o'nepo Diostaj oknopoehue' o'nika' kenpa'ti Diostaj pakhue' o'nika'. Cristo Diosen Huakjey in huadari aratbuttaj o'ta'tepo Diostaj moknopoea'ne. Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosa o'pak

mo'nopoea'ne. Huakka'da Cristotaj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo kenpa'da e'enta' on'paknig'a enhue'dik o'nuyate. Cristo konig Diosen Huakjey 'urua'da o'bata'teonhuahuika'po o'maknopoeanhuahuika'apo.

6-7 Diosa aratbuttaj Juan Bautistataj o'mata'mona'uyate. Cristotaj kamanbatia'pakike'po Juantaj o'mata'mona'uyate. Aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po Juana Cristotaj o'manbatia'pakuyate. Diosen Huakjeytaj o'manbatia'pakuyate.

8 Juan Diosen Huakjey ehue' o'uyate. Cristonayo Huakjey o'uyate. Cristotaj kamanbatia'pake'po Juantaj o'mata'mona'uyate.

9 Ken Juana Cristotaj o'manbatia'pakonhuahua'depo indariyo huae'eriomeytaj Diosen Huakjeytaj o'manokia'uyate. Cristo Diosen hueretda Huakjeytaj a'maknopoeaya'po o'bahuatiakdepo, Juana o'manbatia'pakuyate.

10 Cristo aya' huadari o'ka'uyate. Huadariyo o'ika'nig'a huadari huae'eria oknopoehue' o'nuyate. Huadari huaka'eritaj oknopoehue' o'nuyate.

11 Diosya' o'tiakdepo ke'nen judío aratbutere o'noika'wynig'a Jesucristotaj e'nigpeeta' pakhue' o'nuyate. A'nenda Diosa judío aratbuten ad-huea'pane'taj o'baktie'ea'uyatenig'a Cristo Diosen hua'ataj eknopoe'ta' pakhue' o'nuyate. Judío aratbuta eknopoe'ta' pakhue' o'nuyate.

12 Sue'ada Jesucristotaj e'nigpeika'ta' on'pakpo o'noknopoe'uyate. O'noknopoe'po Diosen on'si'poepo Diosensi'po o'ne'uyate.

13 Kena'po ettone'ya' on'si'popakme'tenok Diosensi'po ehue' o'ne. Kena'po ettone'pi' huabokerekpi' e'si'popakta' on'pakika'nok Diosensi'po ehue' o'ne. Diosen Cristotaj o'noknopo_oepo Diosen on'si'po_oepo Diosensi'po o'nuyate.

14 Ken Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo Diosere o'unhuahuika'depo nogok Diosa o'pakpo o'si'po_o'uyate. Oro'omeyere o'ika'uy. Jesucristo kenyo'da huadaknanada o'kika'uy. Huakka'nanada di' o'maika'uy. Huakka'nanada o'matinepahuika'po buttida oa'ika'uy. Diosonig 'urua'nanada o'kika'nok konigti Dios o'epo Diosya' o'tiakpo Diosen Huasi'po o'e o'nopo_oene.

15 —A'ti Cristoa o'tiakde. Ke'na oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ijje_y. Do si'popakhued ijje_o, Jesús Diosere o'uyate. Ikkenda kentaj ijmanbatia'pakmey. —Juana o'manbatia'pakuyate.

16 Jesucristo huakka'da di' mo'ene. Oro'taj nogda nogda daka' mo'matinoea'ne.

17 A'ennada Diosen hua'a Moisésa mo'nigmadoya'uyate. Jesucristonayo di'nanada bo'huatiakpo mo'matinepahui'po, oro'omeytaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po bo'huatiakuyate.

18 Be'api' aratbuta Diostaj tiahuayhue' o'nika'uyate. Cristonayo Diosensi'po o'epo di' o'maunhuahuika'po Diosere o'unhuahuika'po konig Dios o'e 'urua'nanada o'nopo_oepo oro'omeytaj 'urua'nanada moknopo_oea'uyne.

Juan bautiza huaka'eria Jesucristotaj 'uruda o'manbatia'pakuyate.

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Judío aratbut huairi Jerusalén huakka' jakyo o'nuyate. Juante on'mata'mona'uyate. Sacerdote Diostaj huanigtiona'pakeritaj on'mata'mona'uyate. Kenpa'ti levita aratbuttaj Juante on'mata'mona'uyate. On'huatiakdepo,

—Nogbokerektida ijta'mona'apoy. Cristo ijta'mona'apoy. Diosa o'mana'uyate. ¿Menpa' Cristoda i'e? Kenda mona'. —Juantaj o'nona'uyate.

20 —Ehue', Cristo ehue' ijje'y. Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo. Oro'taj kabatihupoke'po o'ta'mona'apo. —Juana buttida o'mana'uy. Dahue'da oa'uy.

21 —¿Be'a i'e? ¿Elíaskudak Diosen huamanbatia'pakeri menpa' i'e? —O'nona'uyate.

—Elíaskudak ehue' ijje'y. —Juana o'mana'uyate.

—¿Diosen huamanbatia'pakeritaj o'maboy, menpa' Diosen huamanbatia'pakeri i'e? —O'nona'po,

—Ehue' ijje'y. —Juana o'mana'uyate.

22 —Judío huairi oro'taj bo'ta'mona'ne kenomeytaj batia'pakdik o'enek, “¿Be'a i'e?” “¿Kenda kamanbatia'pakike'po be'a meta'monuy?” —Sacerdoteomeya onte'ti Juantaj o'nona'uy.

23 —Aratbut ehue' e'ika'yo nogtia'da 'utta'da ijmanay, Dios Huairi o'tiakde, yan'nopo'korea'. Ke'na o'tiakdepo kentaj a'nigpeeya'po, yan'nopo'korea'. Aknopoeya'po yan'nopo'korea'. Ijmana'ika'po. Konig Isaías kudak Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeria oa'uyate. —Juana o'mana'uyate.

24 Kenomeya Juantaj on'huatiakpo, fariseo aratbut huairia on'ta'mona'uyatenok.

25 —¿O'na Cristo ehue' ee'nayo, Elíaskudak ehue' ee'nayo, Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri ehue' ee'nayo, mena'po bautiza imagkika'? — Fariseoa Juantaj o'nona'uyate. (Diosa Juantaj o'mata'mona'uyate. Kenda fariseo huairiomeya oknopoehue' o'nika'.)

26 —Do hue'eya bautiza ijkikay. Nogtida huabokerek opudenbayo o'ede, Cristo o'ede. Kentaj okiahue' mo'e.

27 Diosa o'ta'mona'nok a'ti Cristoa Diosen hua'a o'manmadika'apo. Ke'na huadakda o'enok ke'nen huanaba' ehue'dik ijje'y, ijnopoe'y. —Juana o'mana'uyate.

28 Juan bautiza o'ka'po, Betábara huakka' jakyo kenpa' on'batia'pakuyate. Betábara jak Jordánhue akodpen o'e.

Jesús konig Diosen ovejasi'ponig o'e, Juana o'mana'uyate.

29 Eme'te Jesús Juantaj o'huahua'nok Jesús e'tiakte Juana o'tiahuaydepo, o'mana'pakpo,

—Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. Konig aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po oveja 'uhuataj on'nigarakika' konigti aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesús konig ovejasi'po 'uhua o'manigbueyapo.

30 Kentaj ijbatia'pakmey, “Jesústaj Diosa o'ta'mona'nok a'ti Diosen hua'a o'manmadika'apo. Oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ihuey. Do si'popakhued ee'te Jesús Diosere o'uyate.” Ijbatia'pakmey.

³¹ Ikken Jesústaj do'hua okiahued e'eada, Israel aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po hue'eya bautiza o'nogka'pone. —Juana o'mana'uy.

³²⁻³⁴ Juana kenpa'ti o'mana'po,

—Ken huabokerekte Apag Diosen Nokireg o'kotpo, o'ika'po, kentaj bo'tiahuayapone. Ken Huabokereka Diosen Nokireg aratbuttaj o'manopo'toeapo. Diosa mename'ne. Hue'eya bautiza kamagke'po, Diosa me'ta'mona'uyne. Ken kurudya' Diosen Nokireg konig tukku' o'kotpo, Jesúste o'kotpo, keyo Diosen Nokireg o'ika'. Kenda ijtiahuaymey. Kena'po “Jesús Diosen Huasi'po o'e.” Ijjay. —Juana o'mana'uyate.

Jesúsen huakkuruda huanigpeika'eria on'tahua'uyate.

³⁵ Ken onte'ti eme'te Juanere oro' Juanen botta' huanigpeika'erie o'bopo,

³⁶ Jesús e'pokte Juana o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo,

—Yan'tiahuay'. Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. —Juana mona'uyne.

³⁷ Oro' Juanen botta' huanigpeika'eri o'peedey, Jesústaj o'tahua'uy.

³⁸ Jesús bo'huakorudpo, e'ta'tiakte oro'taj bo'tiahuayme'ne.

—¿Kate bo'pak? —Moname'ne.

—Ontaj e'nigpeika'ta' o'paki. ¿Meyo i'ika', Huanmanmadika'eri? —Ona'uy.

³⁹ —Yan'tiak. Yan'tiahuay'. —Jesúsa moname'ne. Ken o'hua'po, keyo e'huaika'yo o'tiahuay'uy. Kenme'noete Jesúsere o'unhua'mey. Baysikmon o'eme'.

⁴⁰ Doere Andrésere Juantaj o'nigpee'uy. Andrés Simón Pedroen huama'buy o'epo Jesústaj o'tahua'uy.

⁴¹ Idada ke'nen huama'buya Simóntaj o'ukpo, o'huahuay'uy. Simóntaj o'huahuaydepo ona'po,

—Cristotaj o'huahuayi, “Cristotaj ijta'mona'apoy.” A'nenda Diosa oa'uyatenig. —Andrésa ona'uy—. Jesús Diosen Cristo o'e.

⁴² Jesúste o'totiakuyate. Jesús a o'tiahuaypo,

—Simón i'e, Jonásensi'po i'e. O'nen huadik Cefas o'eapo. —Ona'uy. Cefas konigdik Pedro o'e. Cefas huiddik o'e. Ken konig Cefas Jesústaj huaboa'da o'nigpeika'uyate.

Felipe Natanaelere konig Jesús en huanigpeika'eri huaboa'da on'tahua'uyate.

⁴³ Eme'te Jesús Galilea huadariyo a'huaya' o'nopoepo Felipetaj o'huahuay'uy. O'huahuaydepo,

—Menigpeika'po beta'huaika'. —Jesúsa ona'uy.

⁴⁴ Ken Felipe huakka' jak Betsaidayo o'ika'uyate. Keyoti Andrésere Pedroere o'nika'uyate.

⁴⁵ Ken Felipe Jesústaj o'peedepo oknopoedepo Natanaeltaj o'ukdepo o'huahuay'uy.

—Diosa huabokerek mo'nigta'mona'apone. Moisés kudak ken huabokerektaj o'timadoya'uyate. Konigti Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri on'timadoya'uyate. Ken huabokerek bo'huatiakdenok o'huahuaydene. Ke'nendik Jesús o'e. Joséensi'po o'e. Nazaret huakka' jak huae'eri o'e. —Felipea Natanaeltaj ona'uy.

46 –Nazaret huakka' jakyo huadakda aratbut ehue' o'nika'. –Natanaela ona'uy.

–Yatiak. Yatihua'y'. –Felipea ona'uy.

47 Natanael e'tiakde'te Jesúsá Natanaeltaj o'tiahuaypo,

–Yan'tiahuay'. Ke'na o'tiakdepo hueretda Israel aratbut o'e. Ke'na 'urunopo'da da ahue' o'ika'. Buttida o'ika'. –Jesúsá o'huaa'uy.

48 Natanael Jesússtaj o'peedepo,

–¿Menpa'pi' do'taj okie'? –Natanaela ona'uy.

–Felipea ontaj totiakhued higuera ohueyta'pote on'taj ijtiahuayi. –Jesúsá Natanaeltaj ona'uy.

49 Natanaela Jesússtaj o'peedepo oknoponpo,

–Diosen Huasi'po i'e. Israel aratbuten Huairi i'e, Huamanmadika'eri. –Natanaela ona'uy.

50 –Kena'po higuera ohueyta'pote on tiakhued ee'te ontaj ijtiahuayi. Kenda ona'nok do'taj oknoponne. Kennayo sigda ijjay. Do'taj nogiti meknopoe'po teynanada ijka'apoy. –Jesúsá Natanaeltaj ona'po,

51 –Do Huabokerek ijjepo, Diosya' ijtia'kuy, Diosa me'ta'mona'uyne. Kurud Diosenbaya' ekhuike' do'te Diosen huata'moneria mentihuarakatupo menokbehuikonapone, opudomeya bo'tiahuayapone, buttida ijjay. –Jesúsá o'mana'uyate.

2

Galilea huadaribayo huakka' jakya' e'toepak aypo o'uyate.

1-2 Oro' huanigpeika'eri Jesúsere Galilea huadaribayo o'hua'uy. Botta'a' eksik o'uy. “E'toepak aypo o'batobapeapoy, Caná huakka'

jakya' o'batobapeapoy. Q'nen huanigpejka'eriere yatiak." Aypo huairia Jesústaj ona'nok Jesúsere o'hua'uy. Jesús en huayekon o'uy.

³ Huakka'nada o'nepo e'toepak aypo on'bape'po aya'da vino on'mai'depo,

—Vino ehue' o'e. —Jesús en huayea ona', Jesústaj ona'uy.

⁴ —¿Menapo do'taj ona', nag? Ken konig 'uruda ijkika'apoy, aratbuttaj tihuapokhued ijjej. — Jesús a ona'uy.

⁵ —Katepi' Jesús a yagka' ena'te yagka'. — Ken Jesús en huayea vino huahueto'hua'eritaj o'mana'uyate.

⁶ Huaboro' huidkoso judío aratbut on'tojka'po, hue'ey onjoypo on'bakoyo'ika'. Kenda eka'nayo Diostaj 'uru'nopo'da o'eapoy o'noknopo'ika'uy, ken. Kenteda seis boro'huidkoso o'bahuad'uy.

⁷ —Huidkosoyo hue'ey ya'nonjoi'. —Jesús a o'mana'uy.

Huakka' hue'ey on'toegonpo hueda'da o'nonjoy'uyate. On'oydepo,

⁸ —Huidkosoyo sigpi' yatoegpo. Aypo huairite yan'tohua'. —Jesús a o'mana'uyate. Ken on'tohua'uyate.

⁹ Hue'ey ee'tada huaboa'da vino o'eanuy. Aypo huairi o'mai'depo 'urunanada vino o'e o'nopo'epo keyan on'totiak nopo'ehue' o'uy. Vino huahueto'hua'eriyayo'da on'nope'uy.

—Yatiak. —Ken huabokerek huato'epakeritaj ona'po,

¹⁰ —In vino huadaknanada o'e. —Aya' huabokerek vino on'matomay'ika'depo huakkuru huadak vino on'bayokika'. Kenoka'

huakka'a'da on'mamay'depo, sue'da huadak vino on'bayokika'. O'nanayo huakkuru sue'da huadak vino i'matomaydenig'a, huaboa'da huadak vino i'totiakne. —Aypo huairia ona'uyate.

¹¹ Ken Galileadariyo huakka' jak Canáte Jesúsá kenda o'ka'uy. Aratbuta Jesústaj oknopoe'dik ka'ne'po Diosa Jesúsere o'epo o'tihuapokpo kenda huakkuru 'urua'da o'ka'uy. Vino o'ka'uy. Konig Diosyo'da 'urua'nanada ka'dik, konig teyda o'ka'nok oro'omey ke'nen huanigpeika'eri o'tiahuaypo Jesús Diosen Huasi'po o'e nogiti oknopoe'uy.

¹² Nogok Jesús Capernaum huakka' jakyo o'hua'po, huayeere huama'buyere oro'omey huanigpeika'eriere o'hua'uy. Capernaum huakka' jakyo o'ika'uy. Sue'da huame'noe o'uy.

Apag Diosen jakya' Jesúsá huabahuaya'eritaj o'maoroka'uy.

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'edeapo. Jerusalén huakka' jak ote'yo Jesúsá o'behuikuy. Oro'omey ke'nen huanigpeika'eriere o'behuikuy.

¹⁴ Diosen jakkiregyo o'kudonpo, vaca 'uhua oveja 'uhua tukku' 'uhua huabahuaya'eritaj o'batiahuayato'uy. Huakupe huakabia'eritakon o'batiahuay'uy. Konig engaña huaka'eri o'nepo jakkireg akbogpete on'bahuad.

¹⁵ E'bia o'batinukupo huiokda huabitbitbia o'kedpo, Jesúsá Apag Diosen jakya' aya'tada o'maoroka'uy. Oveja vacakon o'maoroka'uy.

Huakabia'erien huakupe onkuta'tog'uy. Mesa o'bakkubuka'uy.

16 —Aya'da yan'tohua'. Do'hued Apagen jak huationa'pak jak o'e. Huabahuaya' jak ehue' o'e. 'Uhuaeretaj huakupeeretaj yan'batorok. Iya' bahuayahue' yane'. —Tukku' huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

17 “O'nen jak ijjeretpaki, Dios. O'nen jaktaj ijpaknok huakka' menhuadiayapone.” Apagba'te a'nennada o'madoya'uyate. Apagba' o'tiahuay'uy oro' Jesús^{en} huanigpeika'eria huaboa'da o'nopoen'uy. Jesústaj Apagba'a o'tia'pakuynok o'nokotuy.

18 —“Huakupete huabahuaya'eritaj yamaoroka'.” Diosa ena'nayo oro'omey kan'tiahuaye'po konig Diosyo'da ka'dik o'e konigti yaka'. —Oknopoehue' huae'eri judío huairia Jesústaj nama'da o'nona'uy.

19 —In jak yan'sak. Bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy. —O'mana'uy Jesús^a.

20 —In jak cuarenta y seis huabayok on'kadhuahua'uy. Bapa' huame'noe Diosen jak e'sakte kahue'dik i'eapo. —Judío huairia o'nona'uy.

21 Jesús^{nayo} Diosen huid jaktaj tia'pakhue' o'uy, Jesús^{enso'taj} o'tia'pakuy, “Do'taj menarakapone. Bapa'me'noe ijnoyhuadapoy.” O'tia'pakuy.

22 Nogok Diosa Jesústaj e'noyhuadade'te kenda Jesús^a o'mana'uy onte'ti kenda o'nopoen'uy. Kenpa'ti oro'omey huanigpeika'eri Diosba' Jesústaj buttida on'nigmadoya'uyate, oknopoe'uy. Jesucristo pai'da o'nopo'eapo, o'bueyapo, o'noyhuadapo Diosba' buttida o'batia'pak

oknopoe'uy. Kenpa'ti Jesúsá buttida oa' oknopoe'uy.

Jesús aya'tada huanopoya'da o'makie'.

²³ Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta oe'uy. Jerusalén huakka' jakyo huakka'nanada ogkupopakpo Jesúskon o'epo, konig Diosyo'da ka'dik o'e konig teyda Jesúsá o'ka'uyate. On'tiahuaypo, huakka'da kentaj o'noknopoe'uyate. Jesús Diosen Cristo ya'etpi' o'noknopoe'uyate.

²⁴ Jesúsnyayo aya' aratbuttaj huanopoya'da o'makie'po inomey huaboa'da moknopoene, sue'da moknopoene, hueretda huaknopoe'eri ehue' o'ne, Jesúsnyayo o'makie'uy. "Inomey hueretda huaknopoe'eri ehue' o'ne." Be'api' ahue'dik o'e.

²⁵ Jesúsá aya'tada huanopoya'da o'makie'. Kena'po nogomeytaj, "¿Monig ya'ne in aratbut?" Ahue'dik o'e. Kena'po aya'tada aratbut huanopoya'da o'makie'uy.

3

Jesúsere Nicodemo o'batia'pakuyate.

¹ Huabokerek o'uyate. Ke'na fariseo Moisésenba' huaknopoe'eri huairi o'uyate. Fariseonayo Diosen hua'a e'kika'ta' on'pakika'po kenpa'ti adhuea'pane'en hua'a e'kika'ta' on'eretpakuyatenig'a Diostaj 'urunopo' nige'hue' o'nuyate. Ken huabokerek fariseo huairi o'epo ke'nen huadik Nicodemo o'uyate. Nicodemo judío huairi kenpa'ti o'uyate.

2 Sikyo Jesúste an'batia'pakya'po o'huatiakbed'uyate.

—Huamanmadika'eri i'epo, oro'omeytaj a'manmadikaya'po Apag Diosya' i'tiakuy, oro' o'nopoey. Kenda konig kahued o'neonhuahuika'uyatenig'a oyda i'kika'. Kena'po Apag Dios be'tihuapoknok 'urua'da i'kika', Huamanmadika'eri. —Nicodemoa Jesústaj ona'uy.

3 —Be'api' onte'ti e'si'po'e'ta' e'paknayo Dios Huairitaj oknopoe'dik o'neapo. Diosensi'po e'dik o'neapo. Onte'ti si'poehue' ee'nayo Dios Huairitaj oknopoe'hue'dik o'neapo. Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.

4 —¿Monig huabokerek ettone'endapoya' si'popakdik ya'et? Huabokerek huayeendapoyo onte'ti kudhue'dik o'e. Onte'ti si'poehue'dik o'e. —Nicodemo nopenkahue' o'epo ona'uy.

5 —'Urunopo' a'nopo'toeya'po, kenpa'ti konig Diosensi'ponig a'eya'po dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik mo'epo, hue'eya bautiza ogka'dik mo'epo, kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toedik mo'epo. Kena'po nopo'koreahue' ee'nayo hue'eya bautiza ogkahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen Nokireg nopo'toehue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'eapo. Buttida ijjay.

6 Ettone'so'ya' on'si'popakpo, aratbutda o'ne. Diosen Nokireg o'manopo'toepo, 'urunanada on'neonhuahuika'.

7 “Kutaya' Diosen Nokiregya' si'po'e'dik i'e.” Ijja'denok, me'pukehue' yae'.

8 Bapoka o'adyak. I'peenig'a, meya' yatiak, meyon yahua' nopoehue' i'e. Aya'da Diosen Nokiregya' on'si'po'e konigti o'ne. Onte'ti

'urua'nanada ogkika'. Monig Diosa monigka' nopoehue' i'e. —Jesúsa Nicodemotaj ona'uy.

⁹ —¿Monig Diosen Nokiregya' si'poe'dik ya'e? — Nicodemoa ona'uy.

¹⁰ —Israel aratbuten huamanmadika'eri i'e. ¿Mena'po kenda ona'dene nopoehue' i'e?

¹¹ Do ijnopoepe, ijbatia'paki. Ijtiahuaypo, ijbatia'paki. Do ijmana'nig'a, opud judío huairi do'taj eknopoe'ta' pakhue' mo'e. Buttida ijjay.

¹² Iyoda konig aratbut ogkika' do'a on'batia'pakdenig'a oknopoehue' o'ene. Konig Diosa mo'nigkika'ne ontaj e'batia'paknayo dapi' oknopoehue'dik me'ene.

¹³ Diosenbayo kurudyo opud behuikhued mo'ene. Diosere ehue' mo'ika'uyne. Donayo huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Diosere ijika'po Diostaj daka' ijnopoe. Diosya' ijtiakuy.

¹⁴ Aratbut ehue' e'ika'yo Moisés kudak siro bihui e'ketka' o'beta'uyate. 'Iddute kutayo o'beta'uyate. Kenomeynayo Diostaj o'noknopoepe, bihuitaj on'tiahuaynok, Diosa o'bayarea'uyate. Konigti do'taj ogka'apo. Doa Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, do'taj 'iddute kutayo men'betapone. Cruzte men'betapone.

¹⁵ Do'taj cruzte e'beta'deme'te aya'da do'taj o'noknopoepe kenpa'da bueyhue' o'neapo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa ona'uyate.

*Dakhuea' huaka'eritaj a'manopo'yareaya'po
Diosa huakka'nada di' o'mae'uyate.*

16 —Aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa huakka'da di' o'maepo ke'nen nogtiyo'da huasi'po o'manigta'mona'uyatenok, kamanopo'yare'po o'manigta'mona'uyatenok. Aya'ada Diosen Huasi'potaj e'noknopoe'nayo kenpa'da bueyhue' o'nepo, Diosere on'noonhuahuika'apo.

17 Dakhuea'da bokikate aratbuttaj kamane'po Diosa ke'nsi'potaj ta'monahue' o'uyate. Aratbuttaj kamanopo'yare'po Diosa o'manigta'mona'uynok.

18 Be'api' Diosen Huasi'potaj o'noknopoe'de, "Dakhuea' ogka'." Diosa bahuaahue' o'e. Be'api' Huasi'potaj oknopoe'hue'da mentaenok, "Dakhuea' o'ka'." Diosa oa'de kena'po Diosen nogtiyo'da huasi'potaj oknopoe'hue' o'ne.

19 Diosen Huasi'po konig Diosen huakjey o'epo Diostaj o'maknopoea'. Indariyo aratbuttaj o'bahuatiakuynig'a aratbuta Diostaj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo dakhuea' ogkika'po sikkiregyo e'ika'ta' o'deretpakika'nok. Konigepo "Dakhuea' ogkika'." Diosa o'mana'apo.

20 Aya'ada dakhuea' egka'te nogomeytaj e'tiahuayata' pakhue' o'ne. Kena'po Diosen huakjeyta' pakhue' o'ne. Do'taj nigpee'hue' o'ne.

21 Hueretda huaknopoe'erinayo Diosen buttida hua'a ogkika'po Diosen huakjeytaj on'pakpo Diosen Huasi'potaj o'noknopoenok, Diosa o'batihuapokdenok aya'ada tiahuaydik o'ne. — Jesús a o'mana'uy.

Onte'ti Juan bautiza huaka'eria Jesús en o'manbatia'pakuyate.

22 Nogok Judea huadariyo Jesús oro' ke'nen huanigpeika'eriere o'hua'uy. Jesús oro'ere o'ika'po, bautiza o'magkika'uy.

23 Enón huakka' jakte kenpa'ti Salim huakka' jak ibodteda Juan kenpa'ti bautiza o'magka'uyate, keyo huakka' hue'ey o'enok. Aratbut huakka' en'tiakte Juana bautiza o'magka'uyate.

24 Huabakuda' jakyo Juantaj kudahued o'nenok, bautiza o'magkika'uyate.

25 “Be'aen bautiza e'magka' Diostaj 'urunopo' ka'dik ya'mae, Jesús enpi' Juan enpi'.” Juanen huanigpeika'eri judío aratbutere on'batia'pakdepo,

26 Juante on'huatiakonpo,
—Jordán hue akodpen Jesús onere o'ikame'ne. Jesús taj 'uruda i'manbatia'pakme'ne. Oy bautiza megke'po aya'da Jesús taj on'huahua', huamanmadika'eri. —Juanen huanigpeika'eria Juantaj o'nona'uyate.

27 —Be' huabokerektapi' aratbut taj e'manmadika' Diosa o'pakpo ta'mona'dik o'e kenpa'ti tihuapokika'dik o'e. Jesús taj o'ta'mona'uyatepo Jesús taj o'tihuapokika'. Aratbuta Jesús taj on'huahua'denok.

28 “Do Cristo ehue' ee'tada Cristo tiakhued ee'te Diosa do'taj huakkuruda me'ta'mona'uyne.” Opudtaj o'noname'ne. Kenda do'taj on'peeme'ne.

29 Huabokerek huaboa'da o'toepakpo huatoe o'toedepo durugda o'e. Noga ken huabokerektaj di' o'epo, kenpa'ti durugda o'e. Ken konig do Jesús taj di' ijjepo durugda ijje'y. Huakka'ada Jesús taj on'pakpo huaboa'da on'nigpeika'. Kenda duruga'da ijmatipeey.

30 Jesústanayo huakka'ada nigpeika'dik o'nika'apo. Do'taj huaboa'da sue'da nigpee'dik mo'eapone. —Juana o'mana'uyate.

Jesús Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakuyate.

31 Ke'na Diosya' o'tiakme'po Diosen huairitone' o'e. Aya'tada mata'mona'ika'dik o'e. Aratbutnayo indari huae'eri o'nenig'a indaritaj on'nopepo on'batia'pakika'. Jesúsnayo Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakpo 'urunopo'da o'epo aya'enda huairi o'e.

32 Katepi' Diosyo o'batiahuayonhuahuika'nig, katepi' o'mapeonhuahuika'nig, kenda o'manbatia'pakika'nig'a, suhue'ada Jesústaj o'noknopoika'.

33 Kenomey Jesús en hua'a o'noknopoepo, Diosa buttida oa'ika' o'noknopo enok.

34 Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate. Diosa ke'nen nokiregda o'yok. Jesústaj o'yok. Dakhuapa ke'nen nokireg o'yoknok. Diosen hua'a o'mana'ika'.

35 Apag Huasi'potaj di' o'e. Aya'en huairida kae'po o'ta'mona'uy.

36 Kenomey Diosen Huasi'potaj o'noknopoepo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Kenomey Huasi'potaj oknopoehue' o'nepo onte'ti Diosere noeonhuahuahue' o'neapo. Diosa kenomeytaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

4

Jesús Samaria huadariyo huae'eri ettone'ere on'batia'pakuyate.

1-2 Ken, Jesústaj huakka'ada on'peedepo huaboa'da on'tahua'uyate. Huaboa'da

on'nigpeika'uyate. Bautiza e'magkade'te Jesústaj on'nigpeika'uy. Jesúsna^yo bautiza kahue' e'eada oro'omeya huanigpeika'eria bautiza o'magkika'uy. Juantaj sue'ada o'noknopoe'uyate. Kenda fariseo huairia on'tipeedeme'te, Jesúsna o'maknokotuy.

³ Ken o'maknokotpo, Judeaya' o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'kume'uy.

⁴ Ken Galilea huadariyo o'hua'po, Samaria huadariyo pokdik o'uy.

⁵ Samaria huadariyo huakka' jak Sicarte o'tiakuy. Sicar Jacobkudaken ta'bate ibodteda o'e. Ta'ba Jacobkudaken huasi'po Josékudaktaj o'yokuyate.

⁶ Kenteda Jacobkudaken hue'ey sorokkogyá' hua'eg o'uyate. Jesús bidteda o'hua'epo o'arogpo, o'huaduy. Tokhuada' e'huadte o'huaduyate. Hue'ey sorokkogte o'manighuad'uy.

⁷⁻⁸ Oro' Jesúsna huanigpeika'eri aypo a'baetuya'po, huakka' jakyo o'hua'demey. Samariaeri ettone' hue'ey a'egatuya'po o'tiakuyate.

—Hue'ey beyok. —Jesúsna ona'uyate.

⁹ Judío aratbuta Samaria huae'eritaj batia'pakhue' o'ika'nig'a Jesústaj ettone'a o'peedepo,

—O'na judío aratbut i'enig'a, Samaria huae'eri do ijje^y. ¿Menpa' hue'ey beyoka' do'taj mena'? — Samaria ettone'a Jesúsna ona'uyate.

¹⁰ —Diosa huanounhuahuika' hue'ey e'yokta' be'tipakne. “Hue'ey beyok.” Ontaj ona'nig'a, “Huanounhuahuika' hue'ey beyok.” Do'taj

meknopoepo ena'nayo huanounhuahuika' hue'ey o'yokapone. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

¹¹ —Hua'eg toehue' i'ene. Sorokkog huabidkogyoda hue'ey o'e. ¿Meya' huanoeanhuahuika' hue'ey i'egapo, huairi?

¹² Oro'en adhuesa'pane'a Jacobkudak in sorokkog bo'yokuyne. Ke'nada o'mayika'uyatenig. Ke'nen huasi'po kenpa'ti on'mamay'ika'uyate. Ke'nen vacakon o'mamay'ika'uyate. Oro'omeytaj in sorokkog bo'yokon'uyne. ¿Menpa' Jacobkudakitipi sigda huairi oe'uynig'a, o'na huahuak huairi i'e? —Ettone'a ona'po,

¹³ —Be'api' in sorokkog hue'ey o'maypo, onte'ti maymaya' o'da'ikanig'a,

¹⁴ aya'ada do'taj moknopoepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konig huanoeanhuahuika' hue'ey o'yoknok on'may'po, huanopoyo o'unhuahuika'apo, onte'ti “maymaya ijJay” ahue' o'neonhuahuika'apo. Do'taj moknopoepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa ona'uyate.

¹⁵ —Ken hue'ey beyok. Onte'ti maymaya ahue'dik a'eya'po, iyo sorokkogyo hue'ey a'egya'po tiakhue'dik a'ikaya'po o'nen hue'ey ijmayapoy, huairi. —Ettone'a ona'po, Jesús en hua'ataj nopenkahue'da kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopoehued o'epo kenda Jesús taj ona'uyate.

¹⁶ —Yahuati'. O'nen huatoe'taj yatotiak. —Jesúsa ona'uyate.

¹⁷ —Huatoe toehue' ijJey. —Ettone'a ona'uyate. —Huatoe toehue' ijJey. Buttida ia'.

18 Huabaniga' i'tae'uy^{nig}'a. Oyda kentaj e'dipakada o'nen huato^e ehue' o'e. Kenda buttida ia'. —Jesúsa ona'uyate.

19 —Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'e, o'tinopo^ene, huairi.

20 In o'te'yo “Huaboro'da i'e, Apag Dios.” Oro' onaratbutyo' adhuea'pane'kudak Samaria huadari huae'eriomeya on'tiona'pakika'uyate. Jerusalén huakka' jakyo “Huaboro'da i'e, Apag Dios.” Tiona'pakdik mo'ene. Opuda judío aratbut on'mana'ika'. —Ettone'a ona'uyate.

21 —Men'pee', ettone'. A'ti meyopi' mo'epo Apag Diostaj tiona'pakdik mo'ene. Apag Diostaj a'tiona'pakya'po in ote'te tiakhue'dik mo'eapone. Kenpa'ti a'tiona'pakya'po Jerusalényo huahue'dik mo'eapone.

22 Opud Samaria huae'eria Diostaj nopo^ehue'da nama'da mo'tiona'paknig'a, oro'omeynayo judío aratbut o'epo Diostaj oknopo^epo daka' o'tiona'pakikay. Diosen huamanopo'korea'eri judío aratbut o'e.

23-24 Apag Dios nokireg o'epo buttida oa'ika'. Apag Diosen hua'a buttida o'e. Oy kenpa'ti nogokkon aratbut huadaknopo'da Diosen buttida hua'ataj o'noknopo^epo Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Diosen Nokirega o'manopo'toenok Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Kenda Apag Diosa o'pak. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

25 —Nogok Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo, yoknopo^ey. E'tiakde'te aya'da o'manmadika'apo. —Ettone'a ona'uyate.

26 —Cristo do ijjey. Doa on'batia'paknig Cristo ijjey. —Jesúsa ona'uyate.

27 Jesúsa ettone'taj kenda e'nade'te oro'omey Jesúsen huanigpeika'eri Jesúste o'tiakuy. Jesúsa ettone'taj o'batia'paknok oro'a o'tiahuaypo o'me'puke'uy. (A'nennada judío huamanmadika'eri ettone'taj batia'pakhue' o'nika'uy.) “¿Ka'tia'po ettone'taj ina'pak?” “¿Kate i'pakpo ia'?” Jesústaj onahue' o'uy.

28 Ettone' sorokkoso o'huadanpo okhua'uyate. Ke'nen huakka' jakyo Sicar okhua'uyate. Huakka' jakyo o'kudondepo, huakka' jak huae'eritaj o'mana'po,

29 —Sorokkogte huabokereka behuatiakpo do'taj 'urua'da menbatia'pakne. Nog huadaribayoeri o'enig'a aya'da nogok nogok ijkikame'ning kenda mena'ne. Aya'da o'nopoepo mena'ne. Ke'na Cristo ya'etpi'. —Ettone'a ke'nen aya' huakka' jak huae'eritaj o'mana'uyate.

30 Ken huakka' jakya' huakka'ada on'maorokonpo, Jesústaj on'huatiakuyate.

31 Huakka'da aratbut tiakhued e'ne'te,
—Yabape', Huamanmadika'eri. —Oro' ke'nen huanigpeika'eria ona'uyne.

32 —Bapeahue' ijjey. Nogda aypo ijtoening opud nopoehue' mo'ene. —Mona'uyne.

33 —Be'api' kentaj aypo yanigtotiaketpi', o'nopoepo oro'omey huanigpeika'eria huayahuaya o'batia'pakuy.

34 —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Katepi' Dios o'pak kenda ijkikay. Aya'da ke'nen ijkuhuitapoy. Ke'nen ijjeretpakpo ijkika'po, do'hued aypo konig o'e.

35 Opudomey aypotaj huakka' mo'nopo_epo, "Aypopi' boyoghued ee'te a'ti botta' botta' puug o'boyogaponok jakyo totiakdik o'eapoy." Mo'batia'pakika'nig. Oy konig e'boyog a'eya'po huakka' aratbut on'batiakdenok, yan'tiahuay'. Oy huakka'ada e'nopo'korea'ta' on'pak. Huakka'ada Diostaj eknopo_e'ta' on'pak.

36-37 "Nogtiada o'batuke'. Noga aypo o'totiak." Ken buttida on'batia'pakika'uy. Konig huabatuke'eri ijje_epo konig huakkuruda Diosen hua'a daka' ijmanmadikay. Opudomey konig aypo huatotiakeri mo'epo do'hued hua'a mo'manmadikika'aponok huakka'ada do'taj mo'nigpeika'apone. Doere Diosere mo'noehuahauika'apone. Konig dakhuapa opudomeya_a doere mo'durugpakonhuahuika'apone.

38 Nogomeya_a on'manmadikadhua'de'uy. Aratbut idada oknopo_ehue' o'nuy_opo kanoknopo_e'po opudomeya_a kan'manmadike'po do'a on'ta'mona'uyne. Opudomey huakkuru huamanmadika'eriere mo'manmadika'nok mo'maknopo_ea'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

39 Ken jakte huakka' Samaria hua_e'eri o'nika'po, "Aya' nogok nogok ijkika'uynigda." Mena'ne. Et-tone'a o'manbatia'paknok, huakka'ada Samariayo hua_e'eria Jesústaj o'noknopo_e'uy.

40 Samaria hua_e'eri on'huatiakde. "Oro'omeytaj bota'huadunhua'." Jesústaj o'nona'uy. Kente botta' huame'noe o'uynok.

41 Jesúsen hua'ataj on'pe_epo nogiti huakka'ada o'noknopo_e'uy.

42 —Ontayo'da on'pe_epo oknopo_ehue' o'e'nig'a oy Jesústakon on'pe_edepo oknopo_ey. Jesús

Diosen Cristo o'e. Diosa mo'nigta'mona'uyne. Aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po, huamanopo'yareadhua' o'e monoknopoe. — Ettone'taj o'nona'uy.

Jesúsa gobierno huairiensi'potaj o'yarea'uy.

⁴³ Botme'noe Sicar huakka' jakyo o'edepo oro'omeyere Jesúsa o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'hua'uy. Galilea huadariyo Jesús o'kerekyate.

⁴⁴ Diosen hua'a huamanbatia'pakerien jak huæ'eriomeynayo Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' pakhue' o'nika'. Jesúsa Galilea huæ'eritaj o'manbatia'pakuynig'a.

⁴⁵ Galilea huadari huæ'eri Jerusalényo aypo fi-estate o'neme'te. Jerusalényo Jesúsa 'urua'nanada konig Dios ekapa' o'kame'nok on'tiahuay'uyate, Galilea huæ'eria. Jesúsa teynanada o'kame'nok Galileayo e'kumejde'te durugteda Jesústaj o'de'uy.

⁴⁶ Ken, Caná huakka' jak Galilea huadariyo keyo hue'eytaj vino o'kame' onte'ti Jesús o'tiakuy. Capernaum huakka' jak meyhue'da o'epo Capernaum gobierno huairiensi'po o'digpakuyate.

⁴⁷ Judea huadariya' Jesúsa o'tiakdepo, Galilea huadariyo Jesús o'ika'. Kenda Capernaum huairi o'tipeedepo Jesústaj o'huahua'depo, "Capernaum huakka' jakya' do'huedsi'po o'bueyapo. Bohua'. Betayarea'." Diga'da ona'uy.

⁴⁸ —Opud Galilea huæ'eri do'hued hua'a eknopoe'ta' pakhue' mo'e. 'Urua'da eka'nayo konig e'bayarea'nayo do'hued hua'ataj yanoknopoe'apetpi'. —Jesúsa Capernaum huairitaj ona'uy.

49 —Bueyhued eē'te do'huedsi'pote bohua', huairi. —Jesústaj ona'uy.

50 —Yahuati'. Q'nensi'po o'yarede o'noe. —Jesúsa ona'uy. Jesúsen hua'ataj buttida oknoponpo jakyo o'kume'uyate.

51 Jakyo e'kumejte dagte ke'nen huanaba'a on'huatiakpo, on'dejpo,

—Q'nensi'po o'yarede, o'noe. —Ke'nen huanaba'a o'nona'uyate.

52 —¿Menoka' ya'yarud? —O'mana'uy.

—'Ikken niokpo tokhuad e'huadte o'yareme'. —Huanaba'a o'nona'uyate.

53 Kente niokpo e'huadte “Q'nensi'po o'yarede o'noe.” Jesúsa mename'ne. Huasi'poed huaoa o'noponpo. Ke'nen huabetomeya Jesús Diosen Huasi'po Diosya' o'tiakuyate, o'noknopoe'uyate.

54 Judea huadariya' Jesús o'kumejdepo Galilea huadariyo o'tiakuy. Galilea huadariyo hue'eytaj vino o'ka'uy. Kenpa'ti gobierno huairiensi'po o'yarea'uy.

5

Ken yakote huabokerektaj dakhue' q'eonhuahua'uyate. Jesúsa o'yarea'uy.

1 Nogok judío aratbut onte'ti on'mabape'apo, Jerusalénya' on'mabape'apo kenpa'ti on'tiona'pakapo. Jesús Jerusalén huakka' jakyo onte'ti o'behuikon'uy.

2 Jerusalén huakka' jak kurupen huida e'tiokpaka' akbogpe q'e. Akbogpedik o'dikka'uy oveja. Oveja akbogpete yako q'e. Yakodik o'dikka'

Betesda. Betesda yako akta'bogpete huabaniga' ba'ak o'e.

³ Ba'akyo huakka'da o'nonpabahuedika'. On'digpakpo o'nonpabahuedika', ekpobig o'nonpabahuedika', huakket o'nonpabahuedika', e'huetihuarotaj o'nonmaboika'.

⁴ Yakote nogok nogok Diosen huata'moneri on'huarakatuika'. O'tiakdepo yakotaj o'tihuaroa'uynok. Yako karogda e'tihuaroyo be'api' huakkuruda yakudontaj o'bayarea'ika'uyate. Katepi' dakhue' e'ne'te o'bayarea'ika'uyate.

⁵ Kente treinta y ocho huabayok nogbokerek-tida dakhue' enpahued o'unhuahua'uyate.

⁶ Jesús okmapie'ahuaddik huame'noete yakote o'tiakdepo, enpahuedika'taj o'tiahuaydepo onpahuedunhuahuika' oknopopepo,

—¿E'yarea'ta' menpa' i'pak? —Ona'uy.

⁷ —Yako e'tihuarote be'api' do'taj tohuahue'dik me'nene. Do'a daka'da ijhua'nok, noga huakkuruda o'kudika', Huairi. —Jesústaj ona'uy.

⁸ —Yabo'. Colchón ya'udpo, yahuae'. —Jesúsa ona'uy.

⁹ Ijhuiti ehue' o'yaread'uy. Colchón o'udpo o'hua'ud'uy. Okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'uy.

¹⁰ Okmapie'ahuaddik huame'noete sigpi' kahue'dik mo'ene. Judíoen adhuae'pane' nama'da on'manika'uynok,

—Okmapie'ahuaddik huame'noe o'enok colchón tohuahue'dik o'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

11 —Kenbokereka do'taj be'yarea'ne. “Colchón ya'udpo yahuae'.” Ke'na mena'nok ijkay. —Judío huairitaj o'mana'uy.

12 —“Ya'udpo yahuae'.” ¿Be'a on'taj mena'? — Judío huairia o'nona'uy. Jesúsa dakhue'da ona' on'nopoepo o'nona'uy.

13 Jesúsindik nopoehued o'epo kenpa'ti ke'na be'yareadne nopoehue' o'uy. Kenpa'ti huakka'ada aratbut o'nenok Jesúsa okhua'nok Jesústaj tiahuahue'dik o'epo.

14 Nogok Jesúsa Diosen jakyo o'huahuay'uy. Huayareritaj o'huahuay'uy.

—Eya', o'yaraddene. Dakhuea' onte'ti kahue' yae'. Onte'ti dakhuea' eka'nayo nogiti dakhue'da i'eapone. —Jesúsa ona'uy.

15 Kenoka' judío huairite o'hua'uyate. “Jesúsa be'yareadne.” Huabokereka o'batia'pakuy.

16 Okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús kenda o'ka'nok Judío huairia Jesústaj huaboa'da diga'da on'huadiappo dakhuea' on'huaadhuahuika'po, kenpa'ti e'arakta' on'tipakonhuahuika'uyate.

17 —Oy kenpa'ti do'hued Apag Dios o'kika' doakon ijkikay. —Jesúsa o'mana'uy.

18 Okmapie'ahuaddik huame'noete judío aratbut kahue'dik yane', kenda judío huairien adhuea'pane'a on'manika'uynig'a. Jesúsa manigpeehue' o'epo okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'po. Kenpa'ti Dios do'hued Apag me'taene, oa'po. “Konigti Dios ijje.” Jesúsa oa'nok, judío huairia on'nopoepo nogiti diga'da e'arakta' o'deretpakuyate.

Katepi' Apag Diosa kenda o'paknok Diosen Huasi'poa o'ka'.

19 —Do Diosen Huasi'po ijje_{po} do'huedda kahue'dik ijje_y. Katepi' Apaga o'paknok kenda do Diosen Huasi'po ijje_{po} ijkikay. Konig do'hued Apag o'ka' konigti ijkay. Buttida ijjay.

20 Kenpa'ti Diosen Huasi'po ijje_{nok} do'taj di me'ene. Aya'da Diosa o'kika'po kenda do'takon me'nopoea'ne. Huabokerektaj ijyarea'dey. Nogiti 'urua'da ijka'apoy. ¡Kenpihuay! A'dik mo'eapone.

21 Aratbut en'bueyde'te onte'ti Diosa manoea'dik o'e. Konigti do Diosen Huasi'po ijje_{po} e'bueytapi' e'manoea'ta' ijpakpo ijmanoea'apoy.

22 “Dakhuea' i'ka'.” Apagayo'da aratbuttaj ahue' o'e. Apaga o'paknok, “Dakhuea' i'ka'.” Doa Apagen Huasi'po ijje_{po} a'dik ijjeapoy.

23 Kenda Apaga o'paknok, “Diosen Huasi'po huadakda o'e.” Aya'ada do'taj on'tia'pakapone. Konig Apagtaj huadak on'tia'pakpo, konigti do'taj huadak on'tia'pakapone. “Huasi'po huadakda o'e.” Be'api' do'taj tia'pakhue' ee'nayo konigti “Apag Dios huadakda o'e,” tia'pakhue'da o'ne. Apaga do'taj me'ta'mona'uyne.

24 Aya'ada do'taj daka' on'peepo kenpa'ti Apaga me'ta'mona'uyne, o'noknopoe_{po} doere kurudyo on'noeonhuahuika'apo. “Dakhuea' boka'ne.” Diosa onahue' mo'eapone. Konig Diostaj en'nopo'bueyde on'nige'nig'a Diosa mo'manoeanhuahuika'apone. Buttida ijjay.

25 Nogok kenpa'ti oyda kenomeya konig Diostaj on'nopo'bueydenig'a Apag Diosen Huasi'potaj on'peeapo. On'nigpeepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Buttida ijjay.

26 Apag Dios o'noe^huahuika'po onte'ti ma-
noe^huahuika'dik mo'ene. Diosa o'paknok do
Diosen Huasi'po kenpa'ti aratbuttaj onte'ti ma-
noe^huahuika'dik ijje^y.

27 Do huabokerek ijjenok Diosa
me'ta'mona'uyne. Konigepo, "Dakhuea' i'ka'ne."
Aratbuttaj mana'dik ijje^y.

28 Kenda mepu'kehue' yane'. Kena'po nogok
aya' huabueyeri kubarakya' do'taj on'peeapo.

29 On'maorokonka'apo. Huadak huakika'eri
onte'ti Diosere on'noe^huahuika'apo. Dakhuea'
huakika'eri pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo.
—Jesúsa o'mana'uy.

*Jesústaj kanoknope'po "Jesús Diosen Huasi'po
o'енок Diosa o'ta'mona'uyate." Juana o'mana'uy.
Kenpa'ti Jesústaj kanoknope'po konig Diosenyo'da
ka'dik o'epo Jesúsa o'ka'uy.*

30 —Do'huada ijnopoepo kahue'dik ijje^y.
Konigti Apag Diosa mena'nok ijjay. Buttida
ijja'ikay. Kena'po katepi' do ijpakpo kahue' ijikay.
Kenda Apag Dios o'paknok ijkikay. Apag Diosa
me'ta'mona'uynok.

31 Do'a Diosen Huasi'po ijje^y. Do'huayo'da
ijnopoepo ea'nayo kenpa' ahue' ijjeaynig'a konig
buttida do'hued hua'a peehue'dik o'nene.

32 "Do'hued Huasi'po me'taene." Diosa
be'huaa'ne. Do'taj buttida be'huaa'nok do'taj
pee'dik o'nene ijnopoey.

33 "Jesús be'ati ya'eta'po." Juantaj opudomeya
mo'ta'moname'. "Jesús Diosen Huasi'po o'e."
Juana buttida do'taj be'huaame'ne.

34 “Jesús Diosen Huasi’po o’ē.” Huabokereka e’huaa’tē donayo peēhue’dik ijje. Opudomeyanayo Juantaj nigpeedik mo’ēpo do’taj oknopōē’dik mo’ēne Diosere a’noeonhuahuikaya’po do’taj oknopōē’dik o’nene. O’nona’ne.

35 Juan konig jeyda huakjey’uruda o’ta’tē, Juana’uruda o’manmadikikame’po. Opudomey judío aratbuttaj mon’madikikame’ne. Opudomey huakjeytaj mo’durugpakatume’ne. Juantaj mon’peepo mo’durugpakatume’ne.

36 Dios do’hued Apag o’ēpo do’taj me’ta’mona’uynē. Kenda Juana buttida behuaame’ne, opudomeytaj moname’nok do’taj oknopōē’dik mo’ēnok. Kenpa’ti konigēpo katepi’urua’da Diosayo’da ka’dik o’ē, doakon ijkika’nok Diosa o’ta’mona’uy oknopōē’dik mo’ēne.

37 Kenpa’ti Apaga Apagba’tē do’taj be’tia’pakuynig’a opudomey judío huairinayo Diostaj tiahuahue’ mo’ika’po kenpa’ti nigpeēhue’ mo’ika’po,

38 ke’nen hua’a e’peeta’ pakhue’ mo’ē. Diosa o’ta’mona’uy. Do’taj oknopōēhue’ mo’ēne.

39 Apagba’a do’taj be’tia’pakne. Opudomeynayo do’taj oknopōēhue’ mo’ēne. Diosya’ o’tiakuy oknopōēhue’ mo’ēpo Apagba’tayo’da mo’mona’pakika’po, Diosere o’noeonhuahuika’apoy nama’da mo’nopoēne. Do’taj oknopōēhue’ mo’ēnok Diosere noeonhuahuikahue’ mo’ēapone.

40 Aya’ada do’taj o’noknopōēpo Diosere on’noeonhuahuika’apo. Opud judío huairinayo do’taj eknopōē’ta’ pakhue’ mo’ēne.

41 “Huadak o’e.” Huabokereka do’taj e’huaa’ta’ pakhue’ ijjey.

42 Opud judío huairia Diostaj di’ ehue’ o’ne doa on’tinopoene.

43 Apag Diosa do’taj me’ta’mona’uyne. Opu-domeyanayo do’taj e’nigpeeta’ pakhue’ o’nene. Nog huabokerektaj Diosa ta’monahue’ ee’tada opudte e’bahuatiaknayo kentanayo mo’nigpeeapo.

44 “Huadakda mo’ene.” Aratbuta enata’ e’peeta’ bo’pakika’. “Huadakda mo’ene.” Diosa enata’ e’peeta’ pakhue’ mo’ene. Kena’po Diosya’ o’tiakuy oknopoehue’dik o’nene.

45 Opudtaj, “dakhuea’ ogkika’.” Apag Diostaj Jesúsa be’huaa’apone. Nopoehue’ yane’. “Opuda dakhuea’ bokika’uynig.” Moisésanayo kenda bo’huaa’apone. Moiséstaj nama’da boa’ika’.

46 Moisésa do’taj o’timadoya’uyate. Opuda Moiséstaj hueretda oknopoehue’ mo’epo kena’po do’taj oknopoehue’ o’nene.

47 Kenda Moiséskudaka o’madoya’uyate oknopoehue’ ee’nayo, do’hued hua’ataj kenpa’ti oknopoehue’ mo’eapone. —Jesúsa judío huairitaj o’mana’uyate.

6

Jesúsa cinco mil huabokerektaj o’batobape’uyate.

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ken, Galilea e’pog konogda o’dikka’ Tiberias. Nogok Galilea e’pog Jesús okteg’uy. Oro’omeyere okteguy.

² Jesús e'hua'te huakka'ada aratbut on'tahua'po, kena'po konig Diosyo'da ka'dik o'e, konigti Jesúsá nogok nogok o'ka'po, dakhue' e'netaj o'bayarea'uy. Konigepo huakka'ada on'tahua'uy.

³ A'ti huakupayo o'behuikuy. Oro'omey Jesúsén huanigpeika'eriere mo'batohuaduyné.

⁴ A'ti judío huakurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' aypo fiesta o'eapo. Konigepo huakka'da aratbut o'nuy.

⁵ Huakka'da aratbut ogkupopakdepo en'batiakte Jesúsá o'batiahuay'uy. Felipetaj

—¿Huakka'da on'batiakde kan'bape'po meya' pan o'baeyapet? —Jesúsá Felipetaj ona'uy.

⁶ Menpa'ti Felipea oa'apo e'nopoe'ta' o'pakpo ona'uy. Kenda ijka'apoy soatayo' Jesúsá o'nopoe'uy.

⁷ —Pan huabae' doscientos denarios huakupe ee'nayo aya'ada aratbuta sue'pi' pan bapehue'dik o'ne. —Felipea ona'uy.

⁸⁻⁹ —Huabokereksi'poa nogmanigtida cebadaog' pan botta'biigere o'toenig'a kenniga aratbuta kate bapehue'dik o'nenok. —Andrésá, Simón Pedroen huama'buy o'epo ona'uy. Jesúsáj ona'uy.

¹⁰ —“Yan'bahuad.” Yan'mana'. —Jesúsá oro'taj mona'uyne.

Kenteda huakka'da mire o'uyate. Ken aya'da on'bahuaduy. Cinco mil huabokerek o'nuy.

¹¹ Jesúsá pan o'toepo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Oro'omey ke'nen huanigpeika'eritaj o'posakea'po bo'yoke'po aratbut en'bahuadte oro'omeya o'bayoke'uy. Konigti biig o'manokpukpukpo bo'yoke'nok

oro'omeya o'bayoke'uy. Noga huakka' enpakok huakka' o'bayoke'uy. Dapoteya'da on'bape'uy.

12 Kenoka' aya'da dapotey e'nede'te,

—Pan huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere bapehue' ene' yan'baea'. Ken sigpi' parahue'dik kaē'po. —Oro'taj mona'uyne.

13 Ken o'baea'uy. Doce kusogyo cebada pan boro'ta'sujmon hueda'hueda'da o'kuda'uy.

14 Kenda konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesús a konigti o'ka'nok aratbuta on'tiahuaypo,

—Diosen hua'a huamanbatia'pakeri oro'omeytaj mo'nigtiakapone, Apag Diosba'a oa'. Kentaj ekpoe' o'nigunhuahuika'uy. Dapi' Jesús Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'e. —Judío aratbuta on'batia'pakuy.

15 Jesústaj mon'tohua'. Oro'omeyen gobierno huairi kaē'. Huakka' aratbut egkupopakte huanopoya'da on'nopoe'uy. Jesús a o'nokotpo, o'bakhua'po nogtia'da ote'yo o'bakbehuikuyate.

Jesús huahuētiudte o'huae'uyate.

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ken osikdenok oro' Jesús en huanigpeika'eri e'pogte o'hua'uy.

17 Kusi'peyo o'bakudpo, Capernaum huakka' jakyo e'pog o'nokteppo ektegte o'baksikpo, Jesús tiakhued ee'te

18 diga'da o'bapokpo e'pog huakka'da o'kuta'huaropakuy.

19 Bidteda e'huade'te, e'pog huahuētiudte Jesús o'huae'po kusi'peyo Jesús a e'huatiakte oro' o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

20 –Do ihuey. Me'pukhue' yane'. –Jesúsa mona'uyne.

21 “Kusi'peyo yakud.” Durugteda ona'depo, e'kudde'te ijhuiti ehue' akodpen o'hua'depo on'betuy.

Aratbuta Jesústaj o'dukuy.

22 Ken eme'te akodpen huakka'da aratbut o'nuyate. Kente cinco miltaj o'batobape'uy. 'Ikken nogkusi'petida o'eme'. Ken kusi'peyo Jesús kudhue' o'eme'nok Jesúsen huanigpeika'eriomeynayo on'bakudpo o'nokbahuame'nok on'batiahuaya'uy.

23 Tiberias huakka' jakya' kusi'pe o'batiakuyate. Huakka'da aratbut on'batiakuy. Kente Jesús Huairi pantaj dakiti o'tiona'pakme'. Pankon on'bapeme' kente ibodteda kusi'pe o'batiakuyate.

24 Kente Jesústaj huahuayhue'da ke'nen huanigpeika'eritaj huahuayhue'da huakka'da aratbut kusi'peyo on'kudonpo Jesústaj o'dukpo Capernaumyo on'hua'uyate.

Jesús konig aypo huamanoeanhuahuika'eri o'e.

25 Ken akodpen kusi'pete on'betdepo Capernaumyo Jesústaj o'dukpo, onhuahuaydepo,

—¿Menoka' iyoda i'tiak, Huamanmadika'eri? — O'nona'uy.

26 –Konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e, do konigti ijka'deme'nig'a kenda do'taj oknopoehue' o'nene. Pan ijbiame'nok opudomey dapoteya'da mo'bapeme'po, kena'po do'taj o'dukne. Aypoyo'da bo'pakne. Buttida o'nona'ne.

27 Aypo kenpa'ti katetapi' bo'eretpakpi', a'baeya'po mo'baa'popi', bo'kika'nig'a aypo

kenpa'ti nogda a'ti ehue' o'eapo. Konigepo aypoyo'da kenpa'ti katetapi' eretpakhue' yane'. Kikahue' yane'. Aypoanayo mo'manoteypakpo sue'pi' mo'noea'ne. Doanayo Diosere manoeanhuahuika'dik o'nene. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj mederetpakpo me'noknopoe'. Diosa be'tihuapoknok ijbayarea'mey kenpa'ti konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e, konigti ijkamey. — Jesús a o'mana'uy.

28 — Diosen e'ka'ta' o'paki. ¿Diosen hua'a a'kaya'po kate ka'dik o'ey oro'? — Jesús taj nama'da o'nona'uy.

29 — Opu^{de}te Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj me'noknopoe'. Kenda Diosa o'pak. — Jesús a o'mana'uy.

30 — Oro'omeya ontaj me'noknopoe'po konig Diosyo'da o'kika', konigti yaka'. Konig Diosa 'urua'nanada o'kika' o'na konigti eka'nayo oknopoeapoy. Diosya' o'tiakuyate oknopoeapoy.

31 A'nennada oro'omeyen adhuea'pane'taj Moisés a o'batohuae'ika'uyate. Aratbut ehue' e'huae'ika'yo o'batohua'ika'uyate. “Maná aypo kurudya' o'batobape'ika'uyate.” Apagba' oa'. — Jesús taj o'nona'uy.

32-33 — A'nennada kurudya' maná aypo Moisés a o'bayokika'uyate nama'da mo'nopoenig'a Moisés a bayokhue' o'uyate. Kurudya' Diosa maná aypo o'bayokonhuahua'ika'uyate. Maná ayponayo manoeanhuahuikahue'dik o'e. Kurudya' do'hued Apag Dios me'ta'mona'uyne. Konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijje^y. Aratbut taj

a'manoeanhuahuikaya'po ijtiakuy. —Jesúsa o'mana'uy.

³⁴ —Kenda aypo bo'yokika'ne, huairi. —Jesústaj nopoenkahue' e'eada o'nona'uy.

³⁵ —Konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijjeapo aratbuttaj manoeanhuahuika'dik ijjeay. Aya'ada on'nopo'korepo do'taj moknopoepo mo'nigpeika'po konig noteyda durugnopo'da o'neonhuahuika'apo. On'nopo'noeyonhuahuika'apo.

³⁶ Opudomeynayo do'taj pakhue' o'nepo do'taj oknopoehue' o'nene. Konig huaboa'da o'nona'po, do'taj e'tiahuayme'pi' oknopoehue' o'nene.

³⁷ Apag Diosa do'te aya'tada mo'ta'mona'ne do'taj moknopoepapone kenpa'ti do'taj mo'nigpeika'apone. Kenomeya do'taj me'noknopoenok ijbae'apoy, maenhue'dik ijjeapoy.

³⁸ Kena'po kurudya' ijtiakuy Diosa me'ta'mona'uynok. Ke'nen e'ka'ta' ijpakpo ijtiakuy. Do huata'da e'ka'ta' pakhue' ijjeapo ijtiakuy.

³⁹ Huakka' Diosataj huaknopoeri me'bayokuyne nogtipi' titikhue' mo'epone. Kene'huaya' huame'noete aya'tada ijmanoyhuada'apoy. Kenda o'pakpo Diosa me'ta'mona'uyne.

⁴⁰ Diosa o'pakpo kenomey do'taj o'noknopoene, do Diosen Huasi'po o'e o'noknopoepo kenda mo'batia'pakpo Diosere on'neonhuahuika'po kene'huaya' huame'noete onte'ti kenomeytaj ijmanoea'apoy. —Jesúsa o'mana'uy.

41 “Do konig aypo huamanoeanhuahuika’eri ijje_y. Kurudya’ do’hued Apag Diosa me’ta’mona’u_yne.” Jesúsa oa’nok judío huairia Jesústaj on’huadiaypo on’huamahui’ia’po,

42 —In huabokerek Jesús o’e. Joséensi’po o’e. Ke’nen huaoj ke’nen huayekon okiey. “Kurudya’ Diosa me’ta’mona’u_yne.” ¿Mena’po kenpa’ a’dik ya’e? —Judío huairia onpapayo’ on’batia’pakuy.

43 —Onpapayo’ huaahue’ mene’.

44 Apag Diosa me’ta’mona’u_yne. Huakka’tada Diosa o’batihuapokpo, do’taj huaknoponhua’ o’batihuapok. Kenomey huaknopoe’eritaj ijmanoyhuada’apoy. Kene’huaya’ huame’noete ijmanoyhuada’apoy. Diosere on’noeonhuahuika’apo.

45 “Diosa aya’tada o’manopoea’apo.” Diosen hua’a huamanbatia’pakeria o’madoya’uyate. Konigepo aya’ada Apagtaj on’peepo o’noknopoe_ypo do’takon mo’nigpeika’apone.

46 Apag Diosya’ ijtiakuy, do’ayo’da Apagtaj ijtiahuayika’uy. Nogomeynayo Apagtaj tiahuayhue’ o’nikame’t_e.

47 Kenomey do’taj o’noknopoe_ypo Diosere on’noeonhuahuika’apo. Buttida ijjay.

48 Do konig aypo huamanoeanhuahuika’eri ijje_y. Aratbuttaj ijmanoeanhuahuika’apoy.

49 Aratbut ehue’ e’ika’yo opuden adhuea’pane’ o’neonhuahuika’uyate. Diosa maná aypo e’bayokika’tada Diosere noeonhuahuikahue’ o’nuyate. On’mabuey’uyate.

50 Nog aypo o’e. Huamanoeanhuahuika’ aypo o’e. Donayo konig huamanoeanhuahuika’ ayponig ijje_y. Kurudya’ ijtiakuypo. Konig hua-

manoeanhuahuika' aypo en'bape'nayo, bueyhue' on'noeonhuahuika'apo. Kenda huamanoeanhuahuika' ayponig ijjēy.

⁵¹ Aypo huamanoeanhuahuika' do konig aypo ijjēy. Kurudya' Diosenbaya' ijtiakuypo, aya'ada in aypo e'bape'nayo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Ken huamanoeanhuahuika' aypo konig do'hued huaso' o'e. Aratbut kan'noeonhuahuike'po ijmanigbueyapoy. Do'taj oknopoe'dik mo'ene. — O'manbatia'pakpo kenda Jesúsa o'mana'uy.

⁵² Huayahuaya judío huairia on'batia'pakpo, —Menpa' ke'nen huaso' pe'dik o'enok yaa'. — On'batia'pakuy.

⁵³ —Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne do'hued huaso' bapehue' ee'nayo, do'hued mimi mayhue' ee'nayo onte'ti Diosere noeonhuahuikahue' mo'eapone.

⁵⁴ Kenomey do'hued huaso' on'bape'po kenpa'ti do'hued mimi on'mai'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostehuapa' kene'huaya' huame'noete kenomeytaj ijmanoea'apoy.

⁵⁵⁻⁵⁶ Kenda o'nona'nig do'hued huaso' huamanoeanhuahuika' aypo o'e. Do'hued mimi buttida huamai' mimi o'e. Aya'ada do'hued huaso' on'bape'po do'hued mimi on'mai'po doyo' o'nika'. Do kenpa'ti kenomeyere ijikay.

⁵⁷ Do'hued Paga me'ta'mona'uyne. Apaga on'noeonhuahuika'po do'takon me'noeanhuahuika'ne. Aya'ada konig do'taj mo'bape'po do'taj moknopoe'po doere on'noeonhuahuika'apo.

58 Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri kaē'po kurudya' Diosa me'ta'mona'uyne. A'nennada adhuea'pane'taj Diosa maná aypo kurudya' o'bayokika'uyate. E'bape'ika'ada nogok on'mabuey'uyate. Aya'da do'taj moknopōepo konig huamanoeanhuahuika' aypo on'bape'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

59 Capernaum huakka' jakyo judío aratbuten huaitake' jakyo Jesúsa o'manmadika'po kenda o'mana'uy.

Jesúsen hua'a o'manoeanhuahuika'apo.

60 Sue'da huakka'mon Jesúsen huanigpeikaeria on'peeondepo,

—Jesúsa o'manmadika' kenda kahue'dik o'ene. Menpa' be'api nigpee'dik ya'net. —Kenomeya on'batia'pak'uy.

61 Ke'nen huanigpeika'eri kenda on'batia'pakpo Jesúsa o'nopoepo,

—¿Do'hued hua'ataj menpa' nigpee'hue'dik mo'e?

62 ¿Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne keyo kurudyo ijika'uy e'behuikte opuda on'tiahuaydepo menpa' do'taj moknopōeapet?

63 Diosen Nokirega o'manoeanhuahuika'. Aratbuten huaso'anayo manoeanhuahuikahue' o'e. Do'hued hua'a ijmanay konig Diosen Nokireg o'manoeanhuahuika'apo. Do'hued hua'ataj moknopoika'po mo'nigpeika'po Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

64 Kenda ijja'denig'a opudomey sue'ada oknopoehue' o'nene. —Jesúsa o'mana'uy.

Ken huakkuruda Jesúsa a'manmadikaya'po tiakhued o'epoed be'ati do'taj oknopoehue' me'neapone Jesúsa o'nopoika'uyate. Kenpa'ti Judasa kdarake'po be'titotiakapone Jesúsa o'nopo'euyate.

65 —Do Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj kanoknopoe'po Diosa e'tihuapokenayo oknopoe'dik mo'ene. Do'taj kanoknopoe'po Diosa tihuapokhue' ee'nayo oknopoehue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uy.

66 Kenda e'manade'te huakka'ada ke'nen huanigpeika'eriomeya o'noknopoebatikuy. Onte'ti kenere ta'huaehue' o'ne'uy.

67 —¿Opud kenpa'ti menpa' eknopoebatikta' bo'pak? —Jesúsa oro' doce huamata'mona'eritaj mona'uyne.

68 —Ehue', Huairi, o'na huanoeonhuahuika' hua'a ona'ika'ne.

69 Cristo i'epo, Diosen Huasi'po i'epo ontaj Diosa bektie'ea'uyate, Huairi. —Simón Pedraa ona'uy.

70 —Opud, doce huamata'mona'eri ijbaktie'ea'uyng'a, opuda nogtatida toto' huairia mo'nopo'to'eapone. —Jesúsa mona'uyne.

71 Simónensi'po Judas Iscariotetaj o'batia'pakpo kena'po ken doce huanigpeika'eriya' kdarake'po o'batotiakapo Jesúsa o'nopo'euy.

7

Jesúsen huama'buya Diosen Huasi'po o'e oknopunkahue' o'nuy.

1 Nogok Galilea huadaribayo Jesúsa nogiti o'manmadikadhuahuika'uy. Nogyo nogyo o'hua'epo o'manmadikadhuahuika'uy. Kenoka' Judea huadaribayo nogyo nogyo e'manmadika'ta' pakhue' o'uy Jesúsa. Judeayo judío huairia e'arakta' on'tipaknok.

2 A'timon judío en baak fiesta o'eapo, Jerusalénya' o'eapo. Siete huame'noe fiesta o'eapo. Aya'da judío huabokerek on'bahua'apo.

3 Kenoka' Jesús en huama'buy Jesúste on'huatiakdepo, o'nona'po,

—Iyo Galileayo ikahue' yae', eg'. Fiestate Judeayo monhua'. Huakka'da o'nen huanigpeika'eri Judeayo o'ne, kenpa'ti 'urua'da Diosen i'kika'nig kan'tiahuaye'po. Konigepo Judeayo monhua'.

4 Ontaj huakka'ada eknopoe'ta' e'paknayo, ontaj huakka'ada e'nigpeika'ta' e'paknayo iyo sue'da aratbut e'nahue'yo ehue'dik i'ene. Keyo huakka'da aratbut e'nahue'yo hua'dik i'ene. Huairi o'e aratbuta me'noknopoe'po huakka' aratbut egkupopakya' 'urua'nanada yamanigkika', konig Diosayo'da ka'dik o'e yamanigkika', yabayarea'. —Jesúsen huama'buya Jesústaj o'nona'uyate.

5 Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e Jesús en huama'buy oknopoe'hued e'eada kenpa' o'nona'uyate. Jesúsere ehua'ta' on'pakpoda kenpa' o'nona'uy.

6 —Oy huame'noenayo fiesta Jerusalényo huahue'dik ijje. Opudnayo menokapi' bo'pakpo hua'dik mo'ene.

7 Huakka' aratbuta do'taj oknopoehue' o'ne. Konigti oknopoehue' o'nene do'taj. Konigepo kenomeya opudtaj huadiayahue' mo'ene. "Diostaj dakhuea' bo'kika'ne. Diostaj nigpeehue' mo'ika'ne." Kenomey oknopoehue' huae'eritaj ijmanika'nok konigepo do'taj diga'da menhuadiayika'ne.

8 Fiestayo yan'bahuati'. Donayo huahued ijje. Oy huahue'dik ijje. —Jesúsa huama'buytaj o'mana'uy.

9 Kenda Jesúsa e'nade'te huama'buya o'nokhua'uy. Jesúsnayo Galileayo o'ika'uy.

Nogok baak fiestayo Jesús o'hua'uy. Judío aratbuttaj o'manmadikanhua'uy.

10 Jesúsen huama'buy kenpa'ti aya' huabokerekomey fiestate Jerusalényo on'hua'depo dagte aratbutbahue' o'nenok Jesúskon Jerusalényo o'hua'uy. Aratbut Jesústaj tiahuahue' o'maepo Jesús o'hua'uy.

11 Jesús Jerusalényo okyehued ee'te judío huairiomeya Jesústaj o'nonmabopo,

—¿Kenbokerek meyon ya'e? —Judío huairia on'huaa'po.

12 Jesústaj huakka'ada on'tia'pakpo, "Huadakda o'e." Huakka'ada on'tia'pakpo, "Dakhue'da o'e. Nama'da o'manmadika'. Aratbuttaj engaña o'magka'." Nogomey huakka'ada on'tia'pakuy.

13 Huayahuaya utak utaka' on'batia'pakpo judío huairitaj on'me'pakpo huakka' aratbuttaj 'utta' batia'pakhue' o'nuy. 'Utta' Jesústaj batia'pakhue' o'nuy.

14 Fiesta bapa'me'noe ogka'depo konig fiesta nopote ee'te Diosen jakyo Jesús o'hua'po okyedepo huaboa'da o'manmadika'uy. Huakka'da aratbut egkupopakde'te o'manmadika'uy. 'Urua'nada o'manmadika'uy.

15 Ken judío huairi Jesústaj on'peedepo on'mepu'kepo on'huadiaypo,

—Oro'en escuelaya' Diosba' madoyahue' o'ika'uy Jesús. Kentaj onmadikahue' o'ika'uy. Konigepo sigpi' nopoehue' o'e. Buttida o'nona'ne. —Judío huairia Jesústaj oknopoehue' o'nepo huakka' aratbuttaj nama'da on'mana'uy.

16 —Do'huedda ijpakpo manmadikahue' ijje. Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Diosa me'nopoea'nok ijmanmadikikay. Diosen buttida hua'a ijmanmadikikay.

17 Do'taj on'peepo aya'ada Diostaj e'nigpeika'ta' on'pakpo kenda Diosa me'nopoea'nig ijmanmadikikay daka' kenda on'nopoeapo. Do'huedda ijnopoeapo manmadikahue' ijje kenomeya kenpa'ti on'nopoeapo.

18 Nogomey huakka'ada onda on'nopoeapo on'manmadikika'. “Ke'na huadakda huamanmadika'eri o'e.” “Huadakda o'e.” “Huairi o'e.” Aratbuta e'huaa'te e'peeta' on'pakpo on'manmadikika'. Do'tanayo Diosa me'ta'mona'uyne. “Huadaknanada o'e Dios.” “Huaboro'nanada huairi o'e Dios.” Opuda e'huaa'te e'peeta' ijpakpo buttida hua'ayo'da ijmanmadikikay. Sigpi' da ahue' ijikay.

19 Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Diosen hua'a buttida o'e. Moisésba' mo'ba'toika'ne. Kenda e'nopoeada aya'ada nigpeehue' mo'ika'ne.

Moisésba'taj nigp_{ee}hue' mo'ika'ne. ¿Do'taj mena'po e'arakta' on'tipak? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

20 —Dakhue' nokirega me'nopo't_{oenok} huasegda i'epo ia'ne. Be'api' ontaj e'arakta' pakhue' o'ne. —Aratbuta Jesústaj nama'da o'nona'uy.

21 —Huabokerek treinta y ocho huabayok dakhue'da o'epo onpahuedonhuahuika'uyate. Okmapie'ahuaddik huame'noete ijyareame'nok huakka' mo'mepu'ke'po do'taj on'huadiayne.

22 Huabokereksi'potaj yobedtaj huasi'dak oktegdik yanikati', opudomeyen adhuea'pane'a mona'uyate. Moisésa konigti mona'uyate. Konigepo Moiséstaj mo'nigp_{ee}po huabokereksi'potaj ocho huame'noe e'noede'te huasi'dak boktegika'. Okmapie'ahuaddik huame'noe ee'pi' boktegika'ne.

23 Okmapie'ahuaddik huame'noete kahue'dik mo'e opudomey mo'mana'ika'nig'a okmapie'ahuaddik huame'noe ee'pi' Moiséstaj mo'p_{ee}po huabokereksi'poensi'dak boktegika'ne. Huabokerek dakhue'da o'epo treinta y ocho huabayok enpahuedonhuahuikade'te okmapie'ahuaddik huame'noete ijyareame'nok do'taj onhuadiayme'ne. ¿Mena'po onhuadiayme'? Nama'nanada onhuadiayme'ne.

24 Do'a e'yarea'te on'tiahuayme'po dakhuea' o'ka' nama'da on'tinop_{ee}po on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne. Konigepo Dios ken huabokerektaj o'matinepahui'po di' o'enok ijyarea'mey. Opudomey kenda nokotdik mo'e.

Okmapie'ahuaddik huame'noete e'bayarea' huadakda o'e yan'nopo'e. —Jesúsa o'mana'uy.

Diosa buttida oa'ika'. Diosya' ijtiakuy. Jesúsa oa'uy.

²⁵ —In huabokerektaj judío huairia a'arakya'po o'deretpakpo

²⁶ iyo Diosen jakyo e'manmadika'te judío huairinayo tohuahue' o'ne. Diosa o'ta'mona'uy, Diosen Cristo o'e. Dapi' judío huairia kenda oknopoehue' o'ne.

²⁷ Ke'na Cristo ehue' o'e. Konigepo Jesús Galileayo huae'eri o'e o'nopoey. Cristo e'tiakde'te meya' ya'tiaket nopoehue'dik o'eapoy. —Sue'da Jerusalényo huae'eria huaboa'da nama'da huayahuaya on'manbatia'pakuy.

²⁸ Kenda aratbuta nama'da on'batia'pakpo Jesúsa o'nopoepo huakka' aratbut egkupopakte o'manmadika'po 'utta'da o'mana'po,

—Do'taj okiehue' o'nene kenpa'ti keya' o'tiakuy opudomeya oknopoehue' o'nene. Do huata'da ijpakpo tiakhue' ijje'uy. Dios kurudyo, hueretda Diosa o'pakpo me'ta'mona'uynene. Opudomeynayo hueretda Diostaj oknopoehue' mo'ene.

²⁹ Hueretda Diosa me'ta'mona'uynok Diosya' ijtiakuy. Konigepo Diostaj yoknopoikay. Diostaj yokiey. Buttida a'dik ijje'y. —Jesúsa 'utta'da o'mana'uy.

³⁰ Jesústaj judío huairia on'huadiaypo e'bakuda' jakyo en'tohua'ta' en'tipaktada Diosa Jesústaj o'tioka'nok tohuahue'dik o'nuy. Jesús kenok huabuey ehued o'ta'enok.

³¹ Nogomey huakka' judío aratbut oḡkupopakpo Jesústaj on'peepo Jesústaj o'noknopoe'uy.

—Kenyo'da Diosen Cristo 'urua'da kika'dik o'eapo. In huabokerek kenda o'kika'po. In huabokereka aratbuttaj o'bayarea'. Dapi' Diosen Cristo o'e Jesús. —Aratbuta on'batia'pakuy.

Diosen jakyo kente Jesúsa e'manmadika'te fariseo huairia sorotataj on'mata'mona'uyate. Jesústaj kan'tohue'po on'mata'mona'uyate.

³² Jesús Diosen Cristo o'e. Aratbuta on'batia'pakpo fariseo huairi kenpa'ti sacerdote huamationa'pakika'eri huairiomeya on'tipeedepo on'huadiaypo Jesústaj kan'tohue'po kenomeyen sorotataj on'mata'mona'uyate.

³³ Kenoka' huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa o'mana'po,

—Opudomeyere sue'da puug ijjeapoy. Kenoka' Diosyo ijkumejapoy. Diosa me'ta'mona'uyning keyoda ijhua'apoy.

³⁴ Nogok do'taj o'dukaponig'a huahuayhue'dik o'neapone. Do'taj oknopoe'hue' o'nepo konigepo do'taj huatiakhue'dik o'neapone. —Jesúsa o'mana'uy.

³⁵ Judío aratbuta on'peedepo huayahuaya on'batia'pakpo,

—¿In huabokerek ka'tia' yaa'? ¿Meyon yahua'apet oro' huahuayhue'dik o'eapone? Nog huadaribayo keyo judío aratbut on'mamon'uyate nog aratbuttaj kamanmadike'po yahua'apetdapi'.

³⁶ “Do'taj o'dukaponig'a huahuayhue'dik o'neapone.” “Do'taj oknopoe'hue' o'neapo konigepo do'taj huatiakhue'dik o'neapone.”

Jesúsa o'mana'. ¿Ka'tia' yaa'? —Judío aratbut huayahuaya on'batia'pakpo.

Diosen Nokirega huaknopoe'eriennopo'taj o'manopo'toeapo. Diosa o'manoeanhuahuika'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo.

³⁷ Fiesta kene'huaya' huame'noete 'urua'da ogkika'uyate. 'Urume'noe o'ika'uyate. Kenme'noete Jesúsa o'bopo huakka' aratbuttaj 'utta'da o'mana'po,

—Be'api' durugnopo' ee'ta' e'paknayo do'taj kan'noknopoe' do'taj kan'nigpee' ijmanopo'durugpakika'apoy. Konigti be'api' maymaya' ea'nayo hue'ey ijbayoknok on'durugpakapo.

³⁸ Konig Diosba' oa'po, konig huakka' hue'ey on'mayika'po durugda o'neonhuahuika'po konigti kenomey do'taj beknopoe'po durugnanada on'noeonhuahuika'apo, Diosere durugteda on'noeonhuahuika'apo. Nogomeytakon on'manoeanhuahuika'apo. — Jesúsa o'mana'uy.

³⁹ Jesúsen huaknopoe'eritaj Diosen Nokirega o'manopo'toeapo. Diosen durugteda ogkika'apo. Jesúsa kenpa' o'batia'pakuy. En'batia'pakte Diosa ke'nen Nokireg huaknopoe'eritaj manigta'monahued o'epo konigepo Jesús bueyhued o'epo, kurudyo huahued o'epo, Diosere ehued o'epo.

Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Huakka' o'noknopoe'po. Diosa o'ta'mona'uyate, Diosen Cristo o'e. Nogomeya o'noknopoe. Diosa

ta'monahue' o'e. Konigepo Cristo ehue' o'e. Nogomeya o'noknopoe'po.

⁴⁰ Kenda Jesúsá eade'te,

—Kentaj o'nonmabodhuahuika'uy Diosen huanbatia'pakeri Jesús o'e. —Huakka'ada o'da'uy.

⁴¹ —Diosa o'ta'mona'uyate. Cristo o'e. —Nogomeya o'da'uy.

—Ehue'. Cristo ehue' o'e. Galilea huae'eri o'e. Galileayo huae'eria Cristo ehue'dik o'eapo.

⁴² Cristo David huairien adhuea' huayayo o'eapo. Belényo o'si'poe'apo kenteda David o'si'poe'uyate. —Nogomeya o'da'uy.

⁴³ Huakka'ada Jesúsáj o'noknopoe'uy. Nogomeya oknopoe'hue' o'nuy.

⁴⁴ Huakka'ada kan'kude'po e'tohua'ta' e'pakada tohuahue' o'nuy.

Diosa Jesúsáj o'ta'mona'uyate kenda judío huairia oknopoe'hue' o'nuyate.

⁴⁵ Fariseo huairitaj kenpa'ti sacerdote huairitaj kenomeyen sorotataa on'kume'uy. Jesúsáj totiakhue'ada on'kume'uy.

—Jesústaj yan'totiak. O'nona'ne. ¿Mena'po totiakhue' mo'e? —Huairia on'mana'uyate.

⁴⁶ —In huabokerek 'urua'nanada o'mana'. Ken konig manahue' o'ika'uy. 'Urua'nanada o'manmadika'. —Sorotataa on'mana'uyate.

⁴⁷ —Menpa' Jesúsá opudomeytakon engaña mogka'de.

⁴⁸ Oro'omey aya' huairiada oknopoe'hue' o'ey. —Fariseo huairikon oknopoe'hue' o'ne.

49 Jesúsen huaknopoe'eria Moisésen hua'ataj nopoehue' o'ne. Diosa castiga kamagke'. — Fariseo huairi on'huadiaypo sorotataj huairitaj on'mana'uyate.

50 Nicodemo fariseo huairi o'epo a'nenda sikyo Jesústaj a'batia'pakya'po o'ta'huadbed'uyate. Nicodemoa nogomey fariseo huairitaj o'mana'po,

51 —Betapi', "Dakhuea' o'ka', castiga kagke'po." Kenpa' ahued kenbokerektaj pee'dik mo'e. Katepi' dakhuea'pi' o'ka' huakkuruda nopoe'dik mo'e. Kenpa' Moisésen e'mana' o'e. Kenda opudomey mo'nopoet. —Nicodemoa o'mana'uy. Nog fariseo huairitaj o'mana'uy.

52 —Ka'tia', o'nakon Galilea huae'eri i'epo ia'. Apagba' yatiahuay'. Galilea huae'eri Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o'eapo. Cristo Galileaya' tiakhue'dik o'eapo. Apagba'taj i'tiahuaypo kenda nopoe'dik i'e. —Judío huairia on'diaypo nama'da o'nona'uy. Nicodemotaj o'nona'uyate.

Ettone' nogbokerekereda o'bakde'uyate.

53 Jak e'tahuaje'yo aya'da on'bahua'uyate.

8

1 Jesúsnyayo ote' Olivosyo o'hua'uy.

2 Eme'te Diosen jakyo o'kume'uy. Huakka'da en'tikupopakte Jesús o'huadpo huaboa'da o'manmadika'po.

3 A'timon sue'da Moisésenba' huamanmadika'eri sue'da fariseo huairi huae'eriere Jesúste on'huatiakuy. Ettone'taj on'huatotiakpo, ken ettone' nogbokerekereda e'bakdejte be'api'

huaboa'da on'huahuaydepo aratbutnopoyoda on'boa'po,

⁴ —In ettone' nogbokerekereda e'bakdejte on'huahuayate.

⁵ Ettone' nogbokerekereda e'bakdejnayo kabu-eye'po huida yan'bapa'ika'. Moisésba'a kenpa' mona'ne, huamanmadika'eri. ¿Menpa' ka'dik o'e oro'? ¿Menpa' i'nopoē o'na? —Moisésba' huamanmadika'eri fariseoere Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.

⁶ Kenda nama'da Jesús a kae'po nama'da o'nona'uy. Jesústaj nama'da ena'tadapi' kae'po o'nona'uy. Kenoka' kenda e'nona'te Jesús 'ikutagpíte o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'uy.

⁷ “¿Menpa' ka'dik o'e oro'?” “¿Menpa' i'nopoē?”
Onte'ti Jesústaj nama'da o'nona'po,

—Be'api' dakhuea' kahue' e'hua'ika'a huakkuru huida kapa'e'. —Jésusa judío huairitaj o'mana'po.

⁸ Onte'ti 'ikutagpíte o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'po.

⁹ Ettone' dakhuea' o'ka'. Aya'ada kenda enade' nogtia' nogtia' huaboa'da o'nokbahuuka'po oro'omeykon Diostaj dakhuea' o'ka'uy on'noponpo o'nokhua'uy. Huakkuruda huatone'a o'nokbahua'po nogti nogtia' o'nokbahuuka'po aya'ada o'nokbahua'denok ettone'yo'da o'yahue'uy. Ettone'ere Jesúsereyo'da o'nun'uy.

¹⁰ Jesús a o'bopo ona'po,

—¿Dakhuea' o'ka' bo'huaa'nig men ya'ne? Sigpi' castiga ogkay huaahue' mo'ene, ettone'. —Jésusa ona'uy.

11 —Aya' menokbahua'ne. Sigpi' castiga ogkay huaahue' me'nene, Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

—Castiga kanogke' dokon huaahue'dik ijje_y. Yahuati'. Onte'ti dakhuea' kahue' ya_e'. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

Jesús konig Diosen huakjey o'e. Diostaj o'maknopoea'ika'. Jesús en huanigpeika'eri Diosere on'neonhuahuika'apo.

12 Diosen jakyo huakka' aratbut ogkupopakuy. Onte'ti Jesúsa o'manmadika'apo,

—Diostaj huamaknopoea'eri konig Diosen huakjey ijje_y. Konig Diosen huakjey ijje_{po} aratbuttaj ijmaknopoea'ikay. Konig o'e Dios huanopoe' ijmaknopoea'ikay. Do'taj aya'ada moknopoe_{po} mo'nigpeika'po Diostakon o'noknopoe_{apo}. Huadakda ogkika'po Diosere on'neonhuahuika'apo. Huakjeyyo o'neonhuahuika'apo. Dakhuea' kikhue'da sikkiregyo ehue' o'neonhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

13 —Onda i'nopoe_{po} huata' i'tia'pakne noga konigti kenda ia' tia'pakhue' o'nenok nama'dapi' ia'nok ontaj nigpeehue'dik o'ey. —Fariseo huairi-omeya Jesústaj o'nona'uy.

14 —Do huata'da ijtiapaknig buttida o'e. Do'taj nigpeedik mo'e konigepo Apag Diosere ijika'uy, Apag Diosya' ijtiakuy ijnopoe_y. Onte'ti Diosyo ijhua'apoy ijnopoenok konigepo do'hued hua'a buttida o'e oknopoedik mo'e kenpa'ti do'taj nigpeika'dik mo'ene. Opudomeynayo

keya' o'tiakuy nopoehue' mo'e. Keyo o'hua'apo nopoehue' mo'ene.

¹⁵ Konig aratbuta on'no*poika*' opuda mo'nopoe. Diosya' o'tiakuy nopoehue' mo'ene. Da oa' o'nokno*poika*'ne. "Dakhuea' bo'kika'po bueydik mo'ene," kamanike'po Diosa ta'monahue' me'uyne.

¹⁶ Aratbut okno*poehue*' e'ne'nayo nopo'koreahue' e'ne'nayopi' "Dakhuea' bo'ka'nok Diosa castiga kamagke'." A'dik ijjeapoy. Konigepo nogtia'da ahue' ijje'y. Apag Dios doere konigti o'mana'ika'. Buttida oa' aya'ada no*poe*'dik o'ne.

¹⁷ A'nennada Diosen hua'a Moisésa o'manigmadoya'uyate. Opudomey Moisésba' mo'toene. Huabokerekpi' dakhuea' eka'nayo dakhuea' o'ka' botta'bokereka konigti e'huaa'nayo buttida on'huaa' mo'nopoe*po* dakhuea' huaka'eritaj castiga o*gka*'dik mo'ene. Moisésa oa'uyate.

¹⁸ Ken do konig Diosen huakjey ijje*po* Diostaj huamakno*poea*'eri ijje*po* ijtiakuy. Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda huata' ijhua'ikay. Do'hued Apaga Diosa konigti be'huaa'ika'ne. Konigepo buttida oa' okno*poe*'dik mo'ene. — Fariseo huairitaj Jesús a o'mana'uy*ni*'a Jesús Diosen Huasi'po o'e okno*poehue*'da o'nuy.

¹⁹ —Ka'tia' ia', ¿O'nen Apag men itae? —Fariseoa o'nona'uy.

—Diosen Cristo o'e okno*poehue*' mo'ene. Aratbuten dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'e no*poehue*' mo'ene. Kenpa'ti Apag Diostaj konigti okno*poehue*' mo'ene. —Jésusa o'mana'uy.

20 Diosen jakyo kenteda Diostaj huakupe huanigkuda' caja'po o'huadika', keyo Jesúsá kenoka' e'manmadika'te Jesús bueyhue' kae' Diosa o'nopoēnok tohuahue'dik o'nuy.

Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'eapone. Jesúsá o'mana'uy.

21 —Kenpa'da o'nokhua'apone. Do'taj o'dukaponig'a oknopoēhue'da mo'epo kenpa'da mo'bueyapone. Nopo'koreahue'da dakhuea' e'ka' mo'toepo mo'bueyapone. Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'eapone. —Judío oknopoēhue' huae'eritaj Jesúsá o'mana'uy.

22 —“Keyo ijhua'apoy huahue'dik mo'eapone.” Jesúsá mona'ne. Menpa' huata'da arakdikpi' ya'epo ya'et. —Judíomeya nopoēhue' o'nepo on'batia'pakuy.

23 —Huadariyo huae'eri mo'epo konig dakhuea' huaka'eri aratbut mo'epo, konig opudda bo'pakpo mo'nopoika'po, konigti bo'kika'. Donayo kurudya' ijhuarakuy. Apag Diosya' ijtiakuy. Indariyo huaika'eri ehue' ijje'y.

24 Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do Diosen Huasi'po ee'tada do'taj oknopoēhue' ee'nayo dakhuea' e'ka' mo'toepo kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'apone. —Jesúsá judío huairitaj o'mana'uy.

25 —¿Be'a i'e on? —Kenda e'nopoē'ta' pakhue' o'nepo nama'da o'nona'uy.

—Kenda huakkuruda o'nona'uyne. Mena'po onte'ti ena'ta' bo'pak.

26 “Inomey huairia dakhue’da oḡkika’, ontaj oknopoehue’ mo’ene.” Diostaj huaa’dik e’eada oynayo huaahue’dik o’nene. Ke’na me’ta’mona’uyne buttida oa’ika’. Kenda Diosen ijpeepo aratbuttaj ijmanikay. —Jesúsa oknopoehue’ huae’eri judío huairitaj o’mana’uy.

27 Jesúsa Apag Diostaj o’manmadikika’. Judío huairianayo nopoenkahue’ o’nuy. Kenpa’ti Apag Diosa o’ta’mona’uyate judíomey nopoehue’ o’nuynok,

28 —Cruzte do’taj en’darakde’tē Diosa o’ta’mona’uyate mo’nopoeapone. Do’huedda sigpi’ kahue’ ijikay. Kenda Diosa me’nopoea’ne kenda ijmanikay.

29 Do’hued Apag Diosa me’ta’mona’uyne. Nogtia’da eahue’ me’ika’ne. Doere kenpa’da o’ika’. Kenda Diosa o’pak ijkikay. —Jesúsa Judío huairitaj o’mana’uy. Kenomeya Jesústaj on’huadiaypo e’arakta’ on’tipakuy.

30 Kenda Jesúsa e’manade’tē huakka’ada Jesústaj o’noknopoe’uy.

Diosensi’pomey Jesústaj di’ o’ne. Aratbut Jesústaj nigpeehue’ o’nepo konig toto’en huanaba’ o’nepo dakhuea’ oḡkika’.

31-32 —Aya’ada do’hued hua’a mo’nigpeika’po do’hued hueretda huanigpeika’eri mo’ene. Do’hued hua’a buttida o’e moknopoepepo onte’ti toto’taj konig huanaba’ nigpeehue’ mo’ika’po onte’ti dakhuea’ kikhue’dik mo’eapone. —Judío huaknopoe’eritaj Jesúsa o’mana’uy.

33 —Oro’omey Abrahamen adhuea’ huayayo o’ey. Nog aratbuten huanaba’ ehue’da o’ikay.

Konig dakhuea' huaka'eri huanaba' ehue'da o'ikay. Onte'ti konig huanaba' dakhuea' kikhue'dik o'eapoy. Nama'da oro'taj kenpa' ona'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

³⁴ —Aya'ada dakhuea' ogkika'po, batikhue'da dakhuea' ogkika'po dakhuea' huakika'eri huanaba' o'ne.

³⁵ Huabokereken huasi'po huaojyoda o'nika'apo. Huanaba'nayo huairiyoda ikahue' o'neapo. Nogok meyopi' kenpa'da hua'dik o'nika'.

³⁶ Do Diosen Huasi'po ijjejey. Konig toto'en huanaba' dakhuea' bo'kika'ne. Do'hua dakhuea' e'ka' e'manopo'yarea'nayo Diostaj nigpeika'dik mo'eapone.

³⁷ Buttida boa'ne Abrahamen adhuea' huayayo mo'ene ijnopoyey. Abrahamen adhuea' huayayo e'eada do'hued hua'a pakhue' mo'epo do'taj e'arakta'on'tipakne.

³⁸ Kurudyo do'hued Apagere ijika'uy. Apagtaj ijtiahuayika'uy. Ijpeika'uy. Kenda ijtiahuayika'uy ijpeika'po opudomeytaj o'nona'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. O'nen huaojtaj mo'nigpeika'po dakhuea' bo'kika'ne. —Judíotaj Jesúsa o'mana'uy.

³⁹ —Ehue', dakhuea' huaka'eri ehue' o'ey. Huadakda o'ey. Abraham oro'en huaoj o'e. —Jesústaj o'nona'uy.

—Abraham Diostaj o'nigpeika'uyate. Abrahamen hueretda huasi'po ehue' mo'ene. Abrahamensi'po ee'nayo Diostaj mo'nigpeika'yey. Kenpa'ti Diosen hua'a bo'pakika'yey.

⁴⁰ Diosa me'ta'nona'uyne. Diosya' ijtiakuy. Buttida hua'a Diosa me'nopoëa'uyne. Diosen

buttida hua'a e'nona'tada do'taj on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne. Ken konig Abrahama kahue' o'uy. Abraham Diostaj oknopopo Diosen huata'moneritaj o'manigpeika'uyate.

⁴¹ Konig opuden huaoj dakhue'yo'da o'kika' opudomeykon dakhuea' bo'kika'. —Jesúsa judíotaj o'mana'uy.

—Oro' kate bahueta' e'si'poe' ehue' o'ey. Abrahamen hueretda adhuea' huayayo o'ey. Nogtida Apag Dios o'tene. Diostaj o'nigpekay. —Judíoa Jesústaj o'nona'uy.

⁴² —Dios opuden huaoj ee'nayo do'taj di' mo'eayet konigepo Diosya' ijtiakuy. Doda ijpakpo tiakhue' ijje'uy. Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne. Opudnayo do'taj di' ehue' o'nene.

⁴³ Dakhue'da mo'epo Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. Huadak e'ka'ta' pakhue' mo'ene. Konigepo do'hued hua'a e'peeta' pakhue' mo'ene. Kenpa'ti do'hued hua'a e'nopoenka'ta' pakhue' mo'ene.

⁴⁴ Katepi' opudomeyen huaoj o'paknok kenda bo'kika'ne. Opudomeyen huaoj toto' mo'taene. Kentayo'da mo'nigpeika'. Huakkuruda toto'a o'bahuadiayika'po huakka'tada o'manopo'arakika'po. Diosen buttida hua'a toto'a e'nopoe'ta' pakhue' o'ika'. Buttida hua'a nopohue' o'epo ahue' o'ika'. Da oa'ika'. Da huaa'eri o'e. Aratbuttaj da huaa'eri o'maea'ika'. Aratbuttaj engaña huaka'eri o'e.

⁴⁵ Konigepo o'nen huaoj toto' da hua'ayo'da e'peeta' bo'pakika'po Diosen buttida hua'a e'mana'te e'peeta' pakhue' mo'ika'ne. Diosen

Huasi'po ijjenok do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nene.

⁴⁶ Nama'da oame'. Huaahue'dik o'nene. Dakhuea' o'kame'. Huaahue'dik o'nene. Buttida o'ika'. Do'taj oknopoe'hue' o'nene.

⁴⁷ Diostaj oknopoe'hue' mo'epo konigepo do'taj oknopoe'hue' o'nene. Diosen aratbut Diosen huanigpeika'eriomey Diostaj on'nigpeika'. Opu-domeynayo Diosen huanigpeika'eri ehue' mo'ene. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. —Jesúsa judío aratbuttaj o'mana'uy.

A'nennanada Abraham o'si'poe'uyate. Abraham si'poe'hued ee'te Cristo o'ika'uy.

⁴⁸ —Dapita' dakhue'nanada i'ene. Samaria huae'eri i'ene. Toto'a menopo'toene. Buttida ona'ne. —Judío huairia huakka' on'huadiaypo Jesústaj on'tidi'kepo o'nona'uy.

⁴⁹ —Do'taj toto'a nopo'toehue' me'ene. Diostaj di'nanada ijikay. Ijnigpeikay. Dios huadaknanada o'ika' ijbatiapakikay. Diostaj pakhue' mo'epo do'taj on'huadiaypo dakhuea'da on'huaa'ne.

⁵⁰ “Jesús huadakda o'e.” Menhuaika'. Manahue' ijikay. Apag Diosnayo do'taj buttida be'tinopoepo, “Huadakda o'ika'.” Be'huaika'ne.

⁵¹ Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo, Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Judío huairitaj Jesúsa o'mana'uy.

⁵² —Toto' o'nopo'toe. Oynayo buttida o'nopoey. Oro'omeyen adhuea'pane' Abrahama Diostaj e'nigpeikada o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakeriakon Diostaj e'nigpeikada

on'mabuey'uyate. "Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoe_{po} on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo." Nama'da ia'.

⁵³ Oro'en huaoj Abraham teyda huairitone' o'uy. Abraham o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakerikon on'mabuey'uyate. Menpa' Abrahamtaj nogiti hueretda huairitone' okehue'dik i'ene. Diosen huamanbatia'pakeritaj o'nayo'da teyda huairitone' makehue'dik i'ene. "Huairi ijje_y," nama'da i'nopoe_{po}, da ia', huairi ehue' i'e. —Judío huairia oknopoe_{hue}'da o'nepo Jesústaj o'nona'uy.

⁵⁴ —"Aratbuttaj manoeanhuahuika'dik ijje_y." Doda ijpakpo manahue' ijikay. "Jesús huadakda o'e," aratbuta men'batia'pake'po manahue' ijikay. Diosa o'paknok kenda ijmanikay. "Huairitone' i'ene. Do'hued Huasi'po i'ene." Diosa mena'ika'ne. "Oro'en Dios o'e," nama'da boa'ika'ne.

⁵⁵ Diostaj oknopoe_{hue}' mo'ene. "Diostaj yoknopoe_y." Buttida ijjay. "Diostaj oknopoe_{hue}' ijje_y." Doa ea'nayo opud konigti da huaa'eri ijje_{ay}et. Dapita' Diostaj yoknopoe_{po} on'nigpeikay.

⁵⁶ Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj Diosa ona'uyate. "O'nen huayayo huaboro' huairitone' o'eapo." Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj ona'uyate. Diostaj Abraham kenda oknopoe_{po} do ijje_{apon}ok durugnanada o'uyate. —Judío huairitaj Jesúsa o'nana'uy.

⁵⁷ —Ehue'. Abraham a'nennanada o'ika'uyate. Onnayo huatone' ehue' i'ene. Menpa' Abrahamtaj i'tiahuay'uy. Ehue'. Abrahamtaj tiahuayhue' ie'uy. Da ia'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

58 —Abraham si'po^hued Diosere ijikay. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

59 On'pe^edepo Jesústaj kdarake'po huid on'bae'eadpo Jesústaj kan'pa'e'po huid on'bae'eadnig'a. Jesúsa o'makiregpo Diosen jakya' o'bakhua'uy.

9

Huabokerek ekpobig o'si'po^euyate. Jesúsa kentaj okpoyarea'uyate.

1 Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús o'hua'epo Jerusalényo o'hua'epo huabokerek ekpobigtaj o'tiahuay'uy. Ke'na ekpobig o'si'po^euy ekpobig o'e'uy.

2 —¿Mena'po inbokerek ekpobig yasi'po^euyate? ¿Be'a dakhuea' yakuyet? ¿Huaoapi' huayeapi' ke'nadapi' dakhuea' yakuyetpi' huamanmadika'eri? —Oro'omey Jesús en huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

3 —Ehue', ke'na dakhuea' kahue' o'uy. Ke'nen huaoa huayeerea dakhuea' kahue' o'nuyate. Konigepo dakhuea' ogkuypo ekpobig ehue' o'e. Diosa teyda kika'dik ka^e'po bakpoyarea'dik ka^e'po aratbuta kan'tiahuaye'po kan'nopo^e'po konigepo ekpobig o'si'po^euyate.

4 Kenda Diosa o'pak kakike'po kenpa'ti Diostaj kanigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo oyedda Diosen kika'dik ijje^y. Sue'da huame'noe mekenok oyda Diosen kika'dik ijje^y. A'ti nogok kahue'dik ijjeapoy. Konig sikyonig o'eapo kahue'dik ijjeapoy.

⁵ In huadariyo ijjedepo konig Diosen huakjey ijjepo Diostaj ijmaknop_oea'dey, Diosen hua'a ijmanop_oea'dey. —Jesúsa oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj mona'uyne.

⁶ Kenda oa'depo barakte o'supupo igkusi'hue o'dukuta'po soroka ekpobigtaj okpodukuta'uy.

⁷ —Yahuati'. Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'. —Ekpobigtaj ona'uy. (Siloé judíoen huadik e'dikta'mona' o'e.)

Ken, o'hua'po okpokoyodepo okpoyarud'uy. O'tiakpo daka' o'mabo'uy.

⁸ Yareahued ekpobig jak eretnopoyoda o'huadika'po “huakupe men'yok,” o'mana'ika'uy. Aya'ada kentaj on'nokje'uy. Ekpobig o'ika' aya'ada on'tiahuayika'uy.

—Dapi' inbokerek o'huadpo “huakupe men'yok,” o'mana'ika'uynig. —Sue'ada o'da'uy.

⁹ —Ee', ke'na o'e. —Nogomeya o'da'uy.

—Ehue', nogda o'e. Konigti o'e. —Nogomeya o'da'uy.

—Do ekpobig ijika'uynig ijje. —Kenbokerek okpoyaredepo o'mana'uy.

¹⁰ —¿Monig ikpoyarudme'? ¿Moniga' i'mabodme'? —O'nona'uy.

¹¹ —Jesúsa barakte o'supupo o'dukuta'po soroka bekpodukuta'po, “Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'.” Mena'ne. Ken ijhua'depo yokpokoyodepo huaboa'da ijmabodi. — O'mana'uy.

¹² —¿Men ya'e kenbokerek? —O'nona'uy.

—Nopoehue' ijje. —O'mana'uy.

¿Menpa' i'epo ikpoyarud? Fariseo judío huairia ekpobigtaj o'nona'uy.

13-14 Okmapie'ahuaddikte huame'noete Jesúsá soroka o'dukuta'po okpoyareadnok kenbokerek ekpoyareadtaj on'tohua'po judío huaitake' jak huairitaj on'tohua'po fariseo huairitaj on'tohua'uyate.

15 —Ekpobig i'unhuahuika'uy. ¿Monig oyda huaboa'da i'tiahuay? —Fariseo huairia o'nona'uy.

—Soroka samibia bekpodukuta'po yokpokoyopo huaboa'da ijtiahuayoni. —Fariseo huairitaj o'mana'uy.

16 —Okmapie'ahuaddik huame'noete aratbut katepi' kahue'dik o'ne. O'manmadikikay. Inbokerek nigpeehue'da o'epo okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'nok ke'na Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o'e, o'nopoey. —Sue'ada on'batia'pakuy.

—Dakhuea' huaka'eri ee'nayo bayareahue'dik o'e. Ke'na o'yarea'de dakhuea' huaka'eri ehue'dik o'e, o'nopoey. —Noga on'batia'pakuy.

Noga nogpa' nogpa' on'batia'pakpo konigti ahue' o'ne'uyate.

17 —¿On menpa' i'nopoey ken huabokerek huakpo beyareatenigtaj? —Huabokerek huakpoyareritaj judío huairia o'nona'uy.

—Diosen huamanbatia'pakeri o'e, o'nona'ne. —O'mana'uy.

18 A'nenda ekpobig o'ika'uy. Oyda okpoyaredepo tiahuaydik o'e. Kenda Judío huairia oknopoehue'dik o'nepo, “Ke'nen huaoj huayetere yan'totiak.” On'mana'uy. En'tiakde'te.

19 —¿In huabokerek menpa' o'nensi'po ya'e? ¿Menpa' ekpobig o'si'po'e'uy, bo'tia'pakika? ¿Mena'po oyda tiahuydik ya'e? —Judío huairia ke'nen huaojtaj huayetere on'mana'uy.

20 —E'e', ke'na oro'ensi'po o'e. Ekpobig o'si'po'e'uy o'nopoey.

21 Mena'po oyda tiahuydik o'e oro'nayo nopoehue' o'ey. Kenpa'ti be'a yakpoyaret nopoehue' o'ey. “¿Be'a bekpoyarea?” Ya'nona'. Huabokerek o'e. Ke'nada a'dik o'e. —Ke'nen huaoa huayeerea on'mana'uy.

22 Judío huairitaj on'makme'pukpo huaojerea huayeerea kenda nama'da huairitaj on'mana'uy. “Jesús Diosen Cristo o'e. Diosa o'ta'mona'uyate.” Be'api' ea'nayo Apagba'taj a'peya'po judíoen huaitake' jakyo onte'ti kudhue'dik o'neapo. Judío huairia onpapayo' onda'po. Konigepo huabokereken huaojere huayeere on'me'pukpo, nama'da on'mana'uy.

23 “Huabokerek o'e. Ke'na a'dik o'e. Kentaj ya'nona'.” Judío huairitaj nama'da on'mana'uy.

24 “Ke'na huabokerek ekpobig o'si'po'e'uy. Kentaj yan'totiak.” Judío huairia on'mana'uy. E'tiakde'te o'nona'po,

—Buttida yaa'. “Diosa be'yarea'ne.” Yaa'. Jesús dakhuea' huaka'eri o'e, o'tinopoikay. Bayareahue'dik o'e. Oro' o'nopoikay. —Judío huairia o'nona'uy.

25 —Dakhuea' huaka'eripi' o'epi' 'uruda huaka'eri o'epi' nopoehue' ijje. Nogtida ijnopoey. 'Ikken ekpobig ijjemey. Oynayo ijtiahuay. —O'mana'uy.

26 —¿Ontaj moniga' megka'? ¿Monig bekpoyarea'?
—Onte'ti judío huairia o'nona'uy.

27 —Kenda huaboa'da o'nona'dene. ¿Mena'po onte'ti e'peeta' bo'pak? ¿Jesúsen huanigpeika'eri ee'ta' menpa' bo'pak? —O'mana'uy.

28 —O'na kentaj huanigpeika'eri i'e. Oro'nayo Moisésen huanigpeika'eri o'ey.

29 Moiséstaj Diosa ona'ika'uyate oknopoikay. In huabokereknayo meya' ya'tiakuyet nopoehue' o'ey. —Fariseo huairiomeya digá'da on'huadiaypo ighua'da o'nona'uy.

30 —¡Kenpihuay! Kentaj mena'po oknopoehue' mo'e. Ken huabokereka bekpoyarea'ne. Keyá' o'tiakuy nopoehue' mo'ene.

31 Dakhuea' huaka'eritaj Diosa manigpeehue' o'ika'. Diostaj huanigpeika'eritaj Diosa o'manigpeika'. Katepi' on'paknok Diosa o'manigkika'.

32 A'nennanadapi' huakkuruda ekpobigtaj e'si'poe' okpoyarea'uy tipeehue' o'ikay.

33 Dapita' Diosya' o'tiakuyate. Diosya' tiakhue' e'uyunayo in huabokereka kenda sigpi' kahue'dik o'e. Bakpoyareahue'dik o'e. —Judío huairitaj o'mana'uy.

34 —Dakhue' e'eretka' i'si'poe'uy. Dakhuea' i'kika'uy. Oro'taj onmandikahue'dik o'ene. —Judío huairia on'huadiaypo o'nona'uy.

Judío aratbuten huaitake' jakya' o'nen'uy.

Diostaj oknopoehue' huag'eri konig ekpobig o'ne.

35 Huabokerek ekpoyare'taj huaitake' jakya' o'nende Jesúsá o'nopoepo o'deatopo,

—¿Diosen Huasi'po, ken huabokerektaj Diosa o'ta'mona'uyate menpa' oknopoë'? —Jesúsa ona'uy.

³⁶ —¿Be'a ya'e, huairi? Eknopoë'ta' ijpaki. —Jesústaj ona'uy.

³⁷ —Kentaj i'tiahuayne. Diosa me'ta'mona'uyne. In do ijjeý. Diosen Huasi'po ijjeýo ona'ne. —Jesúsa ona'uy.

³⁸ Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopoëpo huikudate o'tihuadpo,

—Diosen huata'mona'eri j'e. Diosen Huasi'po j'e. Yoknopoëy, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

³⁹ —Huakka'ada konig tiahuayhue'dik o'nepo konig ekpobig o'nepo Diostaj oknopoëhued o'nepo do'taj o'noknopoëapopo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Nogomeya “Ekpobig ehue' o'ey. Tiahuaydik o'ey. Diostaj huadakda oknopojkay.” Nama'da on'batia'pakpo hueretda huaknopoë'eri ehue' o'nepo konig ekpobig o'nenok Diosa castiga magka'dik o'ika'apo. Konigepo Diosa indariyo me'ta'mona'uyne. —Jesúsa oa'uy.

⁴⁰ Ken, sue'ada fariseo huairi kenteda o'nepo Jesústaj on'peedepo,

—Dapi' oro'omeynayo Diostaj oknopoëhue' huaj'eri ehue' o'ey. Oro'omey ekpobig ehue' o'ey. Diostaj oknopoëy. —Jesústaj o'nona'uy.

⁴¹ —“Diostaj oknopoëhue' huaj'eri o'ey,” ea'nayo o'nen dakhuea'e'ka' Diosa bakkahuea'dik mo'eaynig'a “Diostaj oknopoëhue' huaj'eri ehue' o'ey,” nama'da boa'nok Diosa bakkahueahue'dik mo'ene. —Jesúsa fariseo huairitaj o'mana'uy.

10

Ovejaen huakpa ekbiriktaj Jesúsa o'manbatia'pakuy.

¹ Diosen huanigpee'eriomeytaj hueretda huamatō'eri doa ijikay. Jesúsa o'manbatia'pakpo,

—Buttida ijjay. Ovejataj kabatioke'po oveja huamatō'eria huakpa ekbirikyo o'bakuda'ika'. Bisik o'bakuda'ika'. O'bakuda'depo akbogpe huatoē'eria teya'da okhuikika'. Oveja huabereeri on'tiakdepo akbogpeya' kudhue'dik o'nika'. Nogya'da ogkudika'. Huakpakuya' on'behuikpo on'kudika',

²⁻³ Hueretda oveja huamatō'eria ovejataj o'matiokika'po o'matoika'po sikyoedda ovejataj a'baeya'po akbogpete o'huahua'depo kentaj akbogpe huatoē'eria okie'po o'nigokhuike. Ken hueretda oveja huamatō'eri o'kudde ke'nen ovejaa on'nigpee. Aya' ovejaen huadik o'madikka'depo o'maoroka'po.

⁴ Aya'tada o'maorokandepo huakkuru o'manighua'ika'. Oveja hueretda huamatō'eritaj on'peepo o'nokie'po konigepo on'tahua'ika'.

⁵ Nogada e'huatiakte oveja o'nokmamonapo. Ke'na men'tahua' ena'te on'peepo okiehue' on'epo o'nokmamonapo. —Ken konig oveja huamatō'eritaj Jesúsa o'manbatia'pakuy.

⁶ Jesúsa kenda o'manbatia'paknig'a judío aratbuta e'peeada nopogkahue' o'ne'uy.

Jesús konig oveja huamatō'eri o'epo huanigpeika'eritaj daka' o'matoika'.

⁷ Onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo,

—Buttida ijjay. Do konig ovejaen akbogpe ijjey. Do konig oveja i**j**batokudi. Aya'da huaknopoe'eri do'taj o'noknopoepo doere kuddik o'ne.

8 Huakka'ada konig huamanbatia'pakeri do tiakhued ee'ted kenomey konig huabereeri en-gaña huaka'eri o'ne'uyate. Hueretda ovejaa ta'huahue' o'nika'uyate.

9 Do oveja e'tiokpaka' akbogpe konig ijjey. Aya'ada do'taj o'noknopoepo konig on'kudpo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostaj daka' kan'nigpeike'po i**j**batihuapokikay. Dakhuea' kahue' ka'ne'po kenomeytaj i**j**batiokika'apoy.

10 Nama'da huamanmadika'eri konig huabereeri o'ne. On'berika'. On'barakika'. On'bakbasakika'. Donayo ijmanoeanhuahuikay. Hueretda huaknopoe'eritaj ijmanoeanhuahuikay. Huakka'da i**j**matinepahui'po 'urua'nanada ijmanoeanhuahuikay.

11 Do konig oveja huamatoe'eri ijjey. Huadaka'da huamatoe'eri ijjey. Huanigpeika'eritaj daka'nanada i**j**matoikay. Ovejataj a'batiokaya'po, ovejataj a'manoeanhuahuikaya'po i**j**manigbueyapoy.

12-13 Sue'ada huakupeta' huakka' o'deretpakpo nogen ovejataj on'matamatoika'. Nubakuhuaa e'huatiakte on'matiokmonika'. Oveja nogen on'taenok huakupeyo'da o'deretpakpo ovejataj pakhue' o'nepo on'matiokmonika'. Nubakuhua on'bahuatiakpo o'maboke'po o'mamona'ika'.

14-15 Doa konig ovejataj daka' huamatoe'eri ijjey. Apag Diosa do'taj mekie'ne konigti Apag Diostaj doa yokiey. Kenpa'ti do'hued huanigpeika'eritaj i**j**makiey konigti do'hued

huanigpeika'eria do'taj me'nokie'ne. Dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po huanigpeika'eritaj ijmanigbueyapoy.

16 Nog huanigpeika'eritakon ijmatoeika'apoy. Judío aratbut ehue' o'ne. Nog aratbut o'ne. Ken aratbuttakon manopo'korea'dik ijje'y. Do'taj on'nigpeika'apo. Kenomeyere judíomeyere konig nogaratbuttida o'neapo. Kenpa'ti do kenomeytaj nogtiada huamatoe'eri ijjeapoy.

17-18 Diostaj ijnigpeenok, do'taj men'tohua' do'taj men'arake' ijnopoe'po. Ken ijbuEydeapoy onte'ti ijnoyhuada'poy onte'ti ijnoeapoy. Konigepo Apag Diosa di' me'ene. Huabokereka do'taj e'arakta' on'pakpo arakhue'dik me'neapone. Konigepo doada e'nigbueyta' ijpakpo ijnigbueyapoy. E'nigbueyta' ijpakpo bueydik ijjeapoy. Onte'ti e'noyhuadta' ijpakpo noyhuaddik ijjeapoy. Kenda do'hued Apag Diosa mena'uyne. —Jesúsa o'mana'uyate.

19 Judíomeya Jesústaj on'peede'po nogpa' nogpa' on'nopoe'po nogpa' nogpa' on'batia'pakuy.

20 —Toto'a o'nopo'toe'nok Jesús huasegda o'e Kattia'po kentaj mo'nigpee'. —Huakka'ada kenpa' on'batia'pak'uy.

21 —'Urua'nanada o'manbatia'pak. Toto'a nopo'toehue' o'e. Toto'a e'nopo'toe'nayo 'uruda batia'pakhue' ya'e'ayet. Kenpa'ti ekpobigtaj okpoyareahue'dik o'e toto'a. —Nogomeya on'batia'pak'uy.

Judío huairia Jesústaj eknopoe'ta' pakhue' o'nyu.

22 Nogok Jerusalényo Diosen jak on'to'ka'depo fiesta okkahuehue' huae' o'uy. Huahui'ok o'uy.

23 Diosen jak kurute Salomóna dagtaj jaka' o'tika'uyate. Ken dagte Jesús e'hua'ete

24 judío huairia Jesústaj on'tikupobopo,

—¿Meniga' puug oro'omey nigunhuahua'dik o'e? Diosa e'ta'monuy'nayo buttida oyedda mona'. Cristo buttida ee'nayo mona'. —Jesústaj o'nona'uy.

25 —Kenda o'noname'niga do'taj oknopoehue' o'nene. Opudomeya do'taj daka' kanoknopoe'po konig Diosyo'da ka'dik o'e ijkikamey. Diosa kenda be'tihuapoknok 'urua'da ijkikamey. Konigda e'bayarea' ijkikamey. Cristo o'e do'taj daka' oknopoe'dik 'urua'da ijkikamey.

26 Konig Dios 'urua'nanada o'kika' konigti ijkika'nig'a opuda do'taj oknopoehue' o'nika'ne. Do'hued oveja huanigpeika'eri ehue' mo'epo, do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nene.

27 Do'hued oveja huanigpeika'eria do'taj mena' okia'po on'nigpeika'. Do'hued huanigpeika'eri do'a ijmataepo daka' ijmakikay. Do'taj o'noknopoe'po on'nigpeika'.

28 Diosere durugnada ijmanoean-huahuika'apoy. Kenpa'da bueyhue'dik o'neapo. Daka' ijbatioka'nok be'api' sigpi' okkayhue'dik me'neapone.

29 Oveja huanigpeika'eri me'bayokuyne. Do'hued Apag Diosa me'bayokuyne. Teynanada o'e. Diosyo'da teynanada o'e. Nogapi' konig teyti ehue' o'nepo okkayhue'dik o'nika'.

30 Apagere doere nogtida o'ey. —Jesúsa huairitaj o'mana'uy.

31 Judío huairia huida Jesústaj a'pa'ea'ya'po on'baea'uy.

32 —Opuda on'tiahuayika'ne nogda nogda 'urua'nanada ijkikay. Apaga be'tihuapoknok konig Diosayo'da ka'dik o'e ijkikay. ¿Katea'po menapoata do'taj onpa'eapo? —Jesúsa o'mana'uy.

33 —Ehue'. Huadakda i'kika'nok pa'eahue' o'eapoy. Diostaj dakhuea'nada ia'nok huida o'pa'ea'apoy. Huabokerek e'eada Dios ijje'y ia'nok huida o'pa'ea'apoy. —Judíoa o'nona'uy.

34 —“Oy opudomey Diostaj huanigpeika'eri mo'epo diosdik mo'toene.” Diosa o'mana'uyate. Kenpa' opudomeyen Diosba'te o'madoya'uyate.

35 Diosba'nayo nama'da ahue'dik o'e. Kenpa'da buttida o'ika'. “Oy opudomey Diostaj huanigpeika'eri mo'epo diosdik mo'toene.” Apagba'a buttida o'mana'uyate.

36 Apagtaj me'nigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Dakhuea' huaka'erite me'ta'mona'uyne. Konigepo “Diosen Huasi'po ijje'y,” a'dik ijikay. Konigepo “Diostaj dakhue'da o'tia'pak.” Do'taj huaahue' ya'nika'.

37 Kenda do'hued Apaga menika'nig ijkikay. Do Diosen kakahue' ee'nayo do'taj oknopoehue'dik mo'ene.

38 Do'a Diosen e'kika'tada opudomeya do'taj oknopoehue' ee'pi' kenda do ijkika'nigeyo kenda yanoknopoe'. Diosensi'po o'e nopoe'dik mo'e. Konig Diosa o'nopoe konigti ijnopoe'y. Konig do ijje'y konigti Dios o'e. Konig do'a ijnopoe'y konigti Diosa o'nopoe. Kenda nopoika'dik mo'eapo. — Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

39 Onte'ti Jesústaj kan'kude'po e'tohua'ta en'paktada Jesúsa o'makmon'uy.

40 Onte'ti Jordánhue akodpen Jesúsá o'hua'uy. Kenteda Juana huakkuruda bautiza o'magkadhua'uyatenig. Kenteda Jesús o'unhuahua'po.

41 Jesúste huakka'ada on'huatiakuy.

—Konig tiahuahued o'ika' konig Diosayo'da ka'dik o'e Juananayo kahue' o'uy. Aya'da in-bokerektaj o'tia'pakika'uy, buttida oa'ika'te. —Aratbuta on'huaa'uy.

42 Keya' Jesústaj huakka'ada o'noknopoe'uy.

11

Lázaro o'buey'uyate.

1-3 Lázaro huabokerek o'uy. Jesúsá Lázarotaj di'da o'ika'uy. Betania huakka' jakyo huae'eri o'ika'uy. Betaniayo huidpo Maríaere Martaere o'nika'uy. Lázaro dakhue'da o'enok María Martaere Jesúste on'ta'mona'uy.

—Lázarotaj di'da i'ika'ne. Dakhue'da o'e, Huairi. Jesústaj yanati'. —O'nona'uy. María Jesús huairien hua'itaj huasihujaj 'uru'hujéada 'itioyhued kenpa'ti huakuhui'a 'itidukuthued o'uy.

4 Jesúsá kenda o'peedepo,

—Dakhue'da o'enig'a kenpa'da bueyhue' o'eapo. “Diosa 'urua'da o'ka'. Huadakkanada o'e,” aratbuta kan'nopoe'po ke'na dakhue' o'e. Kenpa'ti “Diosen Huasi'poa huadakkanada o'kika'. 'Urunanada o'e.” Aratbuta kan'huae'po ke'na dakhue'da o'e. —Jesúsá o'peedepo o'mana'uy.

5-7 Ken Martataj Martaen huama'buytaj kenpa'ti Lázarotaj di'da o'maepo Jesús keyada

nog botta'me'noe o'eahuadpo Lázaro dakhue'da o'e e'peedeada botta' huame'noe o'edepo,

—Judea huadaribayo monhua'. —Oro' huanigpeika'eritaj mona'uy.

⁸ —Huaboa'da huida on'taj e'pa'ea'ta bo'tipakme'ne judío huairia Judeaya'. ¿Keyo menpa' onte'ti i'hua'apo, huamanmadika'eri? —Oro' huanigpeika'eria ona'uy.

⁹ —Huame'noe jeyda o'enok aratbuta katepi' kahuaddik o'nika'. Diostaj nigpeika'dik o'ne. Nogme'noetida doce horas o'ta'tenok kahuaddik o'nika'. Do'taj huaarak huame'noe ehued o'enok do'taj arakhue'dik me'nene. Nogok ken horate huabuey Diosa baktie'ea'uyne aya' Diosen e'kade'te e'kuhuitde'te do'taj arakdik me'neapone.

¹⁰ Sikyo ta'tehue' o'enok katepi' kahue'dik o'nika'. —Jesúsa mona'uyne.

¹¹ —Do'hued huadi' Lázaro o'taynig'a, monhua', ijmaboa'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

¹² —E'taynayo o'yareapo o'nopoey, Huairi. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

¹³ Q'arogpo o'tay oro'omeya o'nopoepo Jesústaj oknopoegkahue' o'uy. E'bueytada "O'tay," oa'po Jesúsa o'batia'pakuy.

¹⁴ Konigepo,

—Lázaro o'bueyme'te.

¹⁵ Opud nogiti do'taj menoknopoepo Lázarote ida ikken huahuahue' ijjemey. Konigepo durugda ijjej. Lázarote monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁶ —Oro'omeykon monhua'. Jesúsere a'bueyya'po monhua'. —Oro'omey

huanigpeika'eritaj Tomása mona'uyne. Tomás konogda o'dikka' Gemelo.

Jesúsa aratbuttaj huamanoyhuada'eri o'epo aratbuttaj durugteda o'manoeanhuahuika'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo.

¹⁷ Ken Jesúsere o'hua'uy. Betaniayo ekyede'te “Botta' botta' huame'noe Lázaro kubarakyo o'huedde.” Jesústaj o'nona'uy.

¹⁸ Betaniayo Jerusalén meyhue'da o'e. Konig dos kilómetros y medio o'enok

¹⁹ María Martaeretaj a'bata'huadeya'po huakka' judío huairi Betaniayo on'tiakdepo, Jerusalénya' on'tiakdepo, a'manoeynoeya'po on'tiakuyate. Huidpoa o'bakbueynok e'manoeynoeyta' on'pakuyate.

²⁰ Jesús o'tiakde Marta o'peeondepo a'eya'po o'orok'uy. Marianayo jakyo orokhue' o'uy.

²¹ —A'nen botta' botta' huame'noete o'na iyo ehue' i'eme'ne. On iyo e'eme'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o'eayme', Huairi.

²² Oy kenpa'ti katepi' i'pakpo Diostaj e'tiona'paknayo beyokapone, ijnopöey. —Martaa Jesústaj ona'uy.

²³ —O'nen huidpo o'noyhuadapo. —Jesúsa ona'uy.

²⁴ —Nogok kene'huaya' huame'noete aya'ada on'noyhuadapo. Ke'nakon o'noyhuadapo ijnopöey. —Martaa ona'uy.

²⁵⁻²⁶ —Huamanoyhuada'eri ijjepo aratbut e'buey'uytaj ijmanoyhuada'apoy. Diosere aratbuttaj durugda ijmanoeanhuahuika'apoy. Aya'ada do'taj me'noknopöepo en'bueynayo

onte'ti kurudyo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Durugda on'noeonhuahuika'apo. Do'taj me'noknopøpo on'noeonhuahuika'apo. Onte'ti bueyhue'dik o'neapo. ¿Kenda menpa' i'nopøe, Marta? —Jesúsa ona'uy.

27 —Ee', kenda do ijnopøey, Huairi. “Aratbut-taj kamanopo'kore'po Cristotaj ijta'mona'apoy. Do'hued Huasi'po ijta'mona'apoy.” A'ennada Diosa o'mana'uyate. Diosya' o'tiakuyate. O'na Cristo o'e. Diosen Huasi'po o'e, ijnopøey, Huairi. —Martaa Jesústaj ona'uy, ken.

Kubarakyo Lázarobuey e'huedta'da Jesúsa o'huikon'uy.

28 Kenda Martaa ona'depo huama'buy Maríataj atotiakya'po Maríate o'huahua'uyate.

—Huamanmadika'eri o'tiakdepo ontaj katiake' behuaa'ne. —Jutaka' Martaa ona'uyate.

29 María o'peundepo ida o'bodpo Jesústaj o'huahua'uyate.

30 Huakka' jakyo Jesús kudhued o'uy. Kenteda Martataj o'batia'pakpo kenteda o'epo.

31 Ken María ida o'bodpo ida o'orokonpo. Judío huairi on'bata'huadpo, on'manoeynoeypo Maríataj on'tiahuaydepo kubarakya' a'huikya'po o'hua' on'nopøpo on'ta'hua'uyate.

32 Jesústaj o'huatiakdepo Jesús en hua'ita'pote huikudate o'tihuadpo.

—A'nen botta' botta' huame'noete o'na iyo ehue' i'eme'ne on iyo e'eme'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o'eayme', Huairi. —María Jesústaj ona'uy.

³³ Kenda María ona'depo o'huik. Lázarataj o'huikuy. Judío huairi kenere on'huatiakdepo kenere on'bahuikpo. Maríaomey enhuikte Jesúsá o'batiahuaydepo sue'eada o'epo o'mepu'ketu'uy.

³⁴ —¿Lázarataj meyo yagkubarakkame'? —Jesúsa o'mana'uy.

—Yatiak. Yatiahuay', Huairi. —María Martaerea o'nona'uy.

³⁵ Ken Jesúsakon o'huikon'uy.

³⁶ —Dapita' Lázarataj di'nanada o'unhuahuika'. —Judíoa on'huaa'uy.

³⁷ —Huabokerek ekpobigtaj okpoyareame'. ¿Lázarataj bueyhue' ka'e'po menpa' Jesúsá yareahue'dik o'eme'te? —Sue'ada judíoa on'batia'pakuy.

Lázaro o'noyhuaduy.

³⁸ Onte'ti Jesúsá huanopoya'da sue'nanada o'epo kubarakte o'huatiakonpo Lázarataj kubarakyo on'huedame'te. Huaboro'huidada kubarak on'tinokbeta'uyate.

³⁹ —Huaboro'huid yanokpokorea'. —Jesúsa o'mana'uy.

—A'nenda botta' botta' huame'noe o'bueyme'po oyda pagda o'edeta, Huairi. —E'bueyen huidpoa Martaa ona'uy.

⁴⁰ —“Eknope'nayo Diosa 'urua'nanada o'ka'apo. Dios 'urunanada o'e aya'ada on'tiahuaypo on'nope'apo,” ona'dene. —Jesúsa Martataj ona'uy.

⁴¹ Ken huaboro'huid e'tinokbeta' o'nokpokorea'uy. Jesúsá kurudyon o'mabopo,

—Do'taj o'nigpe'enok, Apag, dakiti ona'ne.

42-43 Do'taj kirigayo' menigpeene, ijnopoey. Do'taj o'ta'mona'uyne in aratbuta kanoknopoe'po "dakiti, Apag" ona'ne. —Jesúsa o'tiona'pakdepo,

—Yaorok, Lázaro. —Utta'da ona'uy.

44 E'bueyme'ada o'noyhuaddepo o'orokpo hua'itaj huaba'taj huakoktakon huabid telaa e'tihuiyig o'orokon'uy. Ken konig Lázaroa o'orokuy.

—Yan'tikuj, kahua'e'. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesústaj a'arakya'po monig o'ka'apo sacerdote huairiere fariseo huairiomeya on'batia'pakuyate.

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Judíomey Maríataj a'ta'huadeya'po on'huatiakme'tenig'a kenda Jesúsa o'ka' on'tiahuaydepo huakka'ada o'noknopoe'uy.

46 Sue'ada fariseo huairitaj on'bahuahua'po, kenda Jesúsa o'ka'de fariseo huairiomeytaj on'batia'pakuyate.

47 Ken fariseoere sacerdote huairiere nog judío huairiere on'kupopakdepo,

—¿Kate o'ka'apo? Ken huabokerek konig Diosayo'da ka'dik o'enig o'ka'. O'bayarea'. Kenpa'ti o'noyhuada'.

48 Kentaj batikahue' ee'nayo aya'ada kentaj o'noknopoe'apo, kentaj aya'ada on'nigpeika'apo. Jesús oro'en huairi o'e. Aratbuta on'batia'pakapo Roma huairia kenda on'tipeedete bo'huadiayapone, sorotataj mo'tita'mona'apone. Oro'taj mogka'apone. Kenpa'ti oro'en Diosen jak on'saka'apo. —Judío huairi huayahuaya on'batia'pakuyate.

49-50 —Opudomeya sigpi' nopoehue'da mo'ene. Aratbuttaj nogtiada e'manigbueynayo oro'tehuapa' huadakda o'eapo. Aya'da judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada manigbueydik o'eapo. Kenda nopoehue' mo'ene. —Caifása o'mana'uyate. Caifás kenbayokte huaboro' sacerdote huairi o'uyate.

51-52 Caifásada o'nopoepo kenda manahue' o'uynig'a kenbayok sacerdote huairi ee'te Diosa o'nopoēa'nok “Aya'tada judío aratbuttaj Jesús a o'manigbueyapo. Kenpa'ti Diosen aratbut, judío aratbut kenpa'ti nog aratbuttaj kamanopo'kore'po Diostaj konigti kanoknopoe'po Jesús a o'manigbueyapo.” Kenda sacerdote huairia o'batia'pakuy.

53 Caifás kenda e'manade'te “Jesústaj monig o'arakapo.” Judío huairia huaboada on'batia'pakuyate.

54 Judío huairia e'arakta' on'tipaknok keyo huakka' judío aratbut egkupopakyo onte'ti Jesús huahue' o'uy. Nogyo o'hua'uy. Efraín huakka' jakyo o'hua'uy. Oro' huanigpeika'eriere o'hua'uy. Efraíno sue'da aratbut o'ne'uy. Kenpa'ti Efraín kurute sue'ada aratbut o'nuy. Oro'omeyere o'ika'uy.

55 A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'eapo. Nogyá' nogyá' nog huakka' jakya' nog huakka' jakya' Jerusaléno huakka'da judío aratbut on'bahua'uy. Fiesta ehued on'bahua'uyate. Fiestaya' a'bapeya'po a'maya'po Diostaj 'uru 'uhua e'huae' on'nigbatiarakuyate 'urunopo'da

Diostaj a'nigeyapo. Konigepo fiesta kahued konig huakkuruda on'hua'uyate.

⁵⁶ Jerusalényo o'nedepo on'hua'epo Jesústaj o'nonmabopo. Diosen jakyo o'nedepo,

—¿Menpa' mo'nopoē? ¿Menpa' Jesús fiestate ya-tiakapet? ¿Tiakhue' ya'eapetpi'? —Judío aratbuta huayahuaya onpayo' on'batia'pakuy.

⁵⁷ “Be'api' Jesústaj e'tiahuaynayo oro'taj monati'.” Sacerdote huairiomey fariseo huairiere on'mana'uyate. Jesústaj huabakudā' jakyo kan'tohue'po kenda on'mana'uyate.

12

Ettone' Jesús en hua'itaj huasihuaj 'uru'huięada o'itioy'uyate.

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ A'timon seis huame'noe e'pokde'te judío aratbuten huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'ęapo, Jesús Betania huakka' jakyo o'tiakuy. Keyo Lázaro o'ika'uy. Jesús a Lázaro'taj e'bueyme'tada o'noyhuada'uy.

² Jesústaj 'uru aypo on'nigmanhuada'uy. Marta aypo o'mabayoke'uy. Jesúsere Lázaro o'bape'uy.

³ Ken on'bape'depo 'uru'huięada huasihuaj María o'totiakpo, konig medio litro o'totiakpo nardo huasihuaj huakka'tada ee'tada o'totiakpo Jesústaj huakka' o'pakpo María Jesús en'itaj o'itioypo o'ihuekedepo, huakuhui'akon o'itidukut'uy. Jakya' aya'ada huasihuaj 'uru'huię'taj on'huiřikuy.

⁴⁻⁵ —¿Mena'po kenda yaka'? ¿Mena'po ken 'urusihua bahuayahue' ya'eme'? Pai'da aratbuttaj

kan'yoke'po ¿Mena'po bahuayahue' ya'uy? Huakka'teda ee'tada o'e. Konig trescientos denarios huapa huakupe ee'tada o'e. —Judasa o'mana'uy. Judas Simónensi'po o'uy. Judas Jesús en huanigpeika'eri e'eada Judío huairia kdarake'po Judasa o'bayokapo.

⁶ Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'ada huabereeri o'epo e'bereta' o'pakpo kenda o'mana'uy. Huabereeri o'e kenda oro'omeya Jesús en huanigpeika'eria nopohue' o'uy. Judas oro'en huakupe huamatoe'eri o'ika'nig'a oro'en huakupe o'berika'uyate.

⁷ —Keje', dakhue' huaahue' yae' Maríataj. A'ti o'bueyapo María o'nopopepo 'uru'huijeda huasi-huaj me'nigtoeonhuahuika'po be'itihuekene. 'Uruso'da kan'kubarakke'po me'so'tihuekene.

⁸ Pai'da aratbuttanayo mo'matojika'apone. Do'tanayo toehue' o'nunhuahuika'apone. —Jesusa ona'uy.

Judío huairia Lázarotakon e'arakta' on'pakuyate.

⁹ Jesús Betania huakka' jakyo o'ea', huakka' judío aratbuta on'tipeepo Betaniayo Jerusalénya' on'bahua'po. Jesús tayo'da a'tiahuaya'po huahue' o'nuy kenpa'ti Lázarotabeta' e'tiahuayta' on'pakpo Betaniayo on'hua'uy. Lázarotaj o'noyhuadame'te Jesús.

¹⁰⁻¹¹ Huakka'ada judío aratbuta onte'ti judío huairitaj e'nigpeika'ta' pakhue' o'nepo on'bakhua'po Jesús taja' o'noknopoe'uy. Konigepo judío sacerdote huairi Lázarotakon on'huadiaypo “Lázarotaj mo'darak,” konigti onpapayo' on'nopoe'uyate.

Jesúsa konig judío aratbuten gobiernonig huairitone' Jerusalényo o'bahuahua'po o'kud'uy.

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta a'bapeya'po huakka'ada aratbut Jerusalényo on'bahua'depo o'nokyedepo. Eme'te "Jerusalényo Jesúsa o'tiakonyakde," huakka'ada on'tipeedepo

¹³ huabotod on'baktegandepo Jesúste on'torokonpo on'nigtohua'po,

—Oro'omeytaj kabatioke'po Diosa mo'nigta'mona'uyate. Dios huairia mo'nigta'mona'uyate. Huadaknanada o'e. Israel aratbuten gobierno huairitone' o'e. Dakiti Dios. —Jesústaj on'huahua'po 'utta'nanada on'da'uy.

¹⁴ Jesúsa burrotaj o'huahuaypo kenta'pite o'huaduy. Jesús si'poehued ee'te Apagba'te kenpa' o'eapo oa'uyate.

¹⁵ Jerusalényo huae'eria mo'epo opuden huairi e'tiakte me'pukhue'dik mo'e. Burrote o'huadpo opudomeyen huairi o'tiakapo. Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate.

¹⁶ Jesús burrote e'huadde'te kenda Apagba'te Jesústaj o'tia'pakuynig oro'omey Jesús en huanigpeika'eria nopoenkahue' o'uy. Nogoknayo Jesús kurudyo o'behuikdepo kenpa'ti Diosen Nokireg mo'nopo'toedenok kenda Jesústaj Apagba'te o'timadoya'uyate konigti Jesúsa kenda o'ka'uy nok huaboa'da o'nopoenka'uy.

¹⁷ Kenoka' Jesúsa Lázartaj e'bueyta' e'noyhuada'te kenpa'ti "Yaorok, Lázaro," ena'te huakka'ada judío aratbuta on'tiahuay'uy.

'Urua'nanada Jesúsá o'ka'nok kenda Jerusalényo digá da on'manbatia'pakuyate.

¹⁸ Konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesúsá o'ka'denok huakka'ada aratbuta on'nopoedepo Jesústaj on'huahua'uyate.

¹⁹ —Paj, kentaj batikahue'dik o'ey oro'. Yan'tiahuay', aya'ada kentaj on'pakpo on'nigpejka'. —Fariseo huairia huayahuaya on'batia'pakuyate.

Sue'da griego hua'a huaa'pakeria Jesústaj o'dukuy.

²⁰ Fiestate Jerusalényo huakka'da on'batiakuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po on'batiakuyate. Judíoere griego hua'a huaa'pakeri on'batiakuyate.

²¹ Felipe Jesúsén huata'mona'eri o'epo Betsaida huakka' jak huae'eri kenpa'ti Galilea huadarieri o'enok sue'da griego hua'a huaa'pakeria Felipetaj on'huatiakpo,

—Jesústaj e'batia'pakta' o'paki, huairi. — Felipetaj o'nona'uy.

²² Felipe Andréste o'bakhua'po kenda griego hua'a huaa'pakeria o'nona'de Andréstaj ona'uy. Felipe Andrésere onokteyo' Jesússte on'hua'uy. Kenda griegoa o'nona' Jesústakon o'nona'uy.

²³ —A'ti Diosa o'ta'mona'uy aya'ada on'nopoepo. Aya'tada ijmanigbueyapoy. Aya'tada ijmanignoyhuadapoy. Konig Huairitone' Apag Diosere ijjeunhuahuika'apoy.

²⁴ Do'a aya'tada manigbueyhue' ee'nayo kenpa'ti kubarakyo kudhue' ee'nayo Diosere noonhuahuikahue'dik o'neapo. Ken konig

toketkid o'e, ijmanbatia'paki. Toketkid batukehue' ee'nayo konig kidpoaghue' ee'nayo tipakbohue' o'eapo, huakka' toket boyoghue'dik o'eapo. Sorokyo 'urua'da e'batuke'nayo nogok huakka' toket o'boyogapo. Huakka'da toket o'eapo.

²⁵ Do'taj kenpa'ti Apag Diostaj pakhue' o'nepo aya'ada hua'enda on'eretpakpo, katetapi' o'deretpakpo, aratbuttaj o'deretpakpo, huabettaj o'deretpakpo kenpa'da on'mabueyapo. Nogomeynayo aya'tada huata'da pakhue' o'nepo, kateta'pi' eretpakhue' o'nepo do'tayo'da on'pakpo do'tayo'da on'nigpeika'po Diosere on'neonhuahuika'apo.

²⁶ Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo konig ijkikay konigti kan'kike', konig do pai'da ijnopo'ikay konigti pai'da kan'nopo'ike', konig do huata'da ijpakpo kahue' ijikay konigti huata'da kan'pakpo kahue' ka'nike' kenoka' doere do'hued Apagere kurudyo o'neonhuahuika'apo. Kenomey do'taj on'nigpeika' kenomeytaj Diosa o'bakkahuea'apo, "Huadakda mo'ene." Diosa o'mana'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

*"Cruzte men'behuika'apone. Cruzte
ijbueyapoy." Jesúsa o'batia'pakuyate.*

²⁷ Huakka'tada pai'da ijmanignopo'eapoy. Huakka'tada ijmanigbueyapoy. Huakka'da e'me'pukeada "Bueyhue' a'eya'po be'tioka', Apag" onahue' o'ene. A'manigbueyya'po kurudya' ijtiakuy.

²⁸ Ontaj ijnigpeika'po ijmanigbueynok "Huadaknana o'e Dios. Huakka' di'da o'maika'.

Huakka' o'matinepahui'ika'." Aya'ada aratbuta kenda kan'batia'pakike'po. Jesúsa kenpa' o'tiona'pakuy.

—Do'taj me'nigpeika'nok “Huadakkanada o'e Dios.” Aya' aratbutada kan'nopoike' nogok ona'ti konigti kan'nopoike'. —Kurudya' Diosa 'utta'da ona'nok Jesúsa o'pee'uy.

²⁹ Huakka'ada aratbuta ogkupobopo on'peedeipo, “Kuruda oa',” on'batia'pakpo. “Diosen huata'moneria o'da'.” Nogomeya on'batia'pakuy.

³⁰ —Do'tayo'da kenda Diosa onahue' me'ene. Opu domey do'taj ka'noknopo'e'po kenda mena'ne.

³¹ Do'taj eknopo'e'ta' pakhue' o'nepo do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo a'ti do'taj en'arakde'te “Dakhuea'nanada bo'ka'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. Castiga ogka'dik o'neapone.” Diosa o'mana'apo. Kenpa'ti toto'taj Diosa konigti ogka'apo onte'ti huairitone' ehue' o'e'apo. Aya'tada onte'ti nama'da manahue'dik o'e'apo.

³² Do cruzte ijbueyapoy. Cruzte ijbueydepo ijnoyhuadapoy. Kurudyo Dioste ijhua'apoy. Aya' aratbuta do'taj e'noknopoede' Diosensi'ponig o'neapo. Kurudyo ijbato'behuikapoy. —Jesúsa o'mana'uy.

³³ Cruzte ijbueyapoy Jesúsa daka' o'manbatia'pakuy.

³⁴ —Oro'en Apagba' e'mona'pakte o'peepo Dios Cristotaj o'ta'mona'aponok oro'taj bo'tiokadhuahuika'apone. Kenpa'da Cristo bueyhue' o'epo o'noeonhuahuika'apo. Diosa ontaj e'ta'mona'nayo, “Cruzte ijbueyapoy.”

¿Mena'po ia' kenpa'? Diosa huabokerektaj o'ta'mona'apo. ¿Be'a ya'eapo? —Aratbuta ogkupopakpo nogtiada Jesústaj kenpa' ona'uy.

³⁵ —Sue'da huame'noe opudomeyere ijjeapoy. Konig huakjey ijjeapo Diostaj kanoknopoe'po o'nonmadika'ne. Konig Diostaj eknopoe' kenpa'ti e'nigpee' on'tiahuaya'ne. Sue'da huame'noe opudere ijjeaponok opudere ee'te do'taj daka' men'pee' kenpa'ti daka' Diostaj yanoknopoe'. Do'taj daka' nigpee'hue' ee'nayo konig sikkiregyoda mo'eapone. Diostaj menpa' oknopoe'hue'dik mo'eapone. Diosen dag huahuayhue'dik mo'eapone.

³⁶ Do opudomeyere e'ede'te do'taj me'noknopoe'. Diosen aratbut a'eya'po do'taj me'noknopoe'. —Jesúsa o'mana'uy.

Kenda o'mana'depo Jesús o'bakhua'po o'irege'uy.

Mena'po huakka' judío aratbuta Jesústaj oknopoe'hue' o'nika'. Juana o'batia'pakuyate.

³⁷ Konig Diosayo'da ka'dik o'e aratbut kan'tiahuaye'po Jesúsa nogda nogda o'kika'uynig'a aratbuta en'tiahuayte o'bayarea'uy. Nogtaj o'noyhuada'uynig'a Jesústaj oknopoe'hue' o'nuyate. Huakka' judío aratbuta oknopoe'hue' o'nuyate.

³⁸ Konig Diosen huamanigbatia'pakeri Isaías a'uyate, a'nennanada oa'uyate konigti ogka'uy. Jesústaj oknopoe'hue' o'nuy. Isaías o'madoya'po, O'nen hua'a on'peika'nig'a konig huabokereknayo kahue'dik o'nika' konig teyda i'kika'nig on'tiahuayika'nig'a oknopoe'hue'

o'nika'. O'nen hua'a o'mana'nig'a oknopohue' o'ne, Dios Huairi. Isaías a'nennanada o'manigmadoya'uyate.

39 Mena'po oknopohue'dik o'ne onte'ti Isaías o'madoya'uyate,

40 Diostaj pakhue' o'nenok Diosa o'bakpobiga'uy. Kenpa'ti nopoenkahue' e'huae' o'magka'nok onte'ti 'uruda Diosen e'ka' menpa' tiahuahue'dik ya'neapet. Diosen hua'a menpa' nopoenkahue'dik ya'neapet. Dakhuea' e'ka' a'nopo'koreaya'po Diostaj menpa' nopo'koreahue'dik ya'neapet. Isaías a o'mana'uyate.

41 Jesús pai'nanada o'manignopo'epo o'manigbueypo o'noyhuadpo Diosyo o'behuikpo kenda Diosa Isaíasstaj o'nopo'ea'uyate. Konigepo judío aratbuta Jesús, Diosen Huasi'potaj eknopoe'ta' pakhue' ya'neapet. Kenpa'ti e'nigpeeta' pakhue' ya'neapet. Isaías a'nennanada o'mana'uyate.

42 Huakka'amon judío aratbut Jesússtaj o'noknopoe'uynig'a sue'da huakka' huairiakon o'noknopoe'uyatenig'a Jesússtaj yoknopoe'y aratbuta kan'pee'po batia'pakhue'da fariseo huairitaj on'me'pukpo batia'pakhue' o'ne'uyate. Jesússtaj yoknopoe'y aratbuta ea'paknayo onte'ti judíoen huaitake' jakyo kudhue'dik o'neapo. Fariseo huairia on'mana'uynok.

43 Kenpa'ti "Huadakda i'ene." "Uruda huairi i'e." Aratbuta ea'tada ekpeeta' o'deretpakpo Diosa kenda ea'ta' ekpeeta' pakhue' o'nepo Jesússtaj yoknopoe'y ahue' o'nuy.

*Jesústaj pakhue' huaē'eria dakhuea' ogkika'.
Jesúsen hua'a oa'nok Diosa castiga o'magka'apo.*

⁴⁴ —Apag Diosa o'ta'mona'uy. Aya'ada do'taj eknopoenayo Diostaere oknoponhua'dik mo'ene.

⁴⁵ Kenpa'ti aya'ada do'taj mentiahuaypo Diostakon on'tiahuay. Ke'na me'ta'mona'uynigtaj.

⁴⁶ Huadariyo aratbutte ijtiakuy. Konig huakjey Diostaj a'maknopoeaya'po ijtiakuy. Do'taj huaknopoe'eria Diostakon o'noknopoeapo. 'Uruda kika'dik o'neapo. Konig sikkiregyo ehue' o'nika'apo. Dakhuea' onte'ti kikhue' o'neapo.

⁴⁷ Sue'da huakka' do'hued hua'ataj nigpeehue' mo'eapone. “Dakhuea' boka'ne,” manahue'dik ijjeapoy. “Dakhuea' i'ka'ne,” a'manaya'po tiakhue' ijje'uy. Aratbuttaj a'manopo'koreaya'po ijtiakuy. Aratbuttaj a'manoeanhuahuikaya'po ijtiakuy.

⁴⁸ Do'taj pakhue' huae'eritaj kenpa'ti do'hued hua'ataj nigpeehue' huae'eritaj “Dakhuea' bo'kika'uyne.” Kene'huaya' huame'noete do'hued hua'a'a o'mana'apo. Diosa castiga o'magka'apo.

⁴⁹ Konig doada ijnopoepo konig doada ijpakpo manahue' ijikay. Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Apaga mena'uynig ijmanmadikika'po o'nona'ne.

⁵⁰ Diosen hua'a o'nona'ika'nig ke'na mo'noeanhuahuika'apone. Do'taj eknopoe'nayo mo'noeonhuahuika'apone. Apag Diosen hua'a o'nona'ika'ne. —Jesúsa judío aratbuttaj 'utta'da o'mana'uy.

13

Huanigpeika'eritaj hua'i Jesúsa o'ba'ikoyoa'uy.

1 A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta ogka'apo. Fiesta aypo on'bape'apo. Bapehued e'ne'te, "Indaritaj yokhua'apoy. Do'hued Apagtaj onte'ti ijkumejapoy." Jesúsa o'nopo'e'uy. Oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj di' mo'ika'po oynayo huakka'nada di' mo'epo mo'nigbueydeapone.

2-4 Oro'omey Jesúsén huanigpeika'eri Jesúsere judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta aypo huaboa'da o'bape'deapoy. Toto'a Judas Iscariotetaj engaña ogka'depo, o'nopo'toepo Jesústaj judío huairitaj a'bayoki o'nopo'e'a'uy toto'a. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy. Jesúsere Judas Iscariote o'bape'po. Kenoka' Diosya' ijtiakuy. Diosyo ijhua'apoy. Diosen aya'da ijtamatoeapoy. Aya'ada do'taj nigpeedik o'neapo. Jesúsa o'nopo'e'uy. Ken Jesús oro'ere o'bape'po o'bopo, huaok o'kiroka'po o'hueda'po huaso'tidukuta o'teyiga'uy.

5 Hua'ikoyoa' hue'ey kosoyo onoydepo huaboa'da oro'en hua'i bo'ikoyoa'po bo'ikoyoa'depo huaso'tidukuta e'teyiga'a bo'itidukuta'uyne.

6 Simón Pedrotakon e'huatiakte a'ikoyoya'po

—Huairi i'ene. Do'hued hua'i menpa' i'ikoyoa'apo, do'hued Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

7 —Kenda ijkay oyda noponkahue' i'enig'a no-goknayo i'nopo'e'apo. —Jesúsa ona'uy.

8 —Keje'. Menokapi' do'hued'i 'ikoyoahue'dik o'ene. —Pedroa ona'uy.

—O'nen'i 'ikoyoahue' ee'nayo doere Apag Diosere ehue'dik i'unhuahuika'apone. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

9 —Kenda mena'ne. Huaso' aya'da bekoyo'. Hua'i, huaba', huakukon bekoyo', Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

10 —Huaboa'da e'oo'de'te aya'da e'koyode' onte'ti koyohue'dik mo'epo. Jakyo e'tiakde'te hua'iyoda sorokda o'enok hua'iyoda koyoa'dik mo'ene. Opudomeytaj Diosa mo'bakkahuea'depo 'urunopo'da mo'enig'a nogtiada dakhue'da o'e. —Jesúsa ona'uy.

11 —Nogtiada dakhue'da o'e. —Ona'uy. Nogtiada dakhuea' o'ka'apo. Judío huairitaj me'bahuaya'apone Jesúsa o'nopo'e'uy.

12 Oro'en hua'i bo'ikoyoa'depo o'kuhuitdepo Jesús onte'ti huaok o'otpo oro'omeyere kutopate o'huad'uy. O'huaddepo,

—Kenda opudtaj huaboa'da o'nogka'depo opudtaj e'nopoenka'ta' ijpaki.

13 “Huamanmadika'eri” do'taj o'nonika'ne, kenpa'ti “Huairi” o'nonika'ne. Kenda buttida o'nonika'ne. Kenda ijje'y.

14 Ken do opueden Huairi ijje'po opuden Huamanmadika'eri ijje'po konig huanaba' opuden hua'itaj on'ikoyoa'denok opudomeyakon konigti huayahuaya ba'ikoyoa'dik yanikati'. Huayahuaya batihuapokika'dik yanikati'.

15 Opuden hua'i konig huanaba'niga on'ikoyoa'ne do'taj on'tiahuaydene. Konig do ijkay konigti yag'kika'. Konig huanaba'niga huayahuaya yan'batiahuapokika'.

16 Opud huanaba' e'eada "Huaboro' huairi ijjej." Nopoehue' yane'. "Do'hued huairinayo sue'da huairi o'e." Nopoehue' yane'. Huamata'mona'erinayo huairi o'ne. Huahua'erinayo huairionig ehue' o'ne. Yan'nopo'e'. Buttida ijjay.

17 Kenda huaboa'da o'nona'nig opud e'nopo'e'nayo kenpa'ti daka' menigpeika'nayo durugnanada mo'eapone.

18 Opudomey do'taj mo'peepo durugda mo'eaponig'a nogtiada durugda ehue'dik o'eapo. Opudomeytaj o'noktie'ea'uynig'a nogtiada dakhuea' megka'apone. Kentaj Apagba'a o'huaa'. "Ke'na doere o'bape'ika' do'taj dakhuea' megka'apone." Kenpa' Apagba'a oa'.

19 Dakhuea' megka'apone. Dakhuea' ogkahued ee'ted o'nona'ne. Egkade'te do'taj o'noknopoeonhuahua'po batikhue' mo'epo Diosa o'ta'mona'uy, kenda kanoknopoeonhuahuike'po konigepo oyda o'nona'ne. Konig huakkuruteda o'nona'ne.

20 Huadak hua'a kan'manbatia'pake'po opudomeytaj on'ta'mona'ne. Nogomeytakon ijmata'mona'apoy. Opudomeya e'manmadika'te eknopoe'nayo do'taj ee'pa'ti unhua'dik o'neapo. Kenpa'ti Diostaj ee'pa'ti unhua'dik o'neapo. Diosa me'ta'mona'uynigtaj. Buttida ijjay. —Jesúsa mona'uyne.

Judasa do'taj me'bahuayapone. Jesúsa o'mana'uy.

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

21 Jesúsa kenda mona'depo huakka'da o'nopome'pukatupo,

—Opuda nogtiada me'bahuayapone. Judío huairitaj men'yokapone. Buttida o'nona'ne. — Jesús a oro' doce huanigpeika'eriomeytaj daka' mona'uyne.

²² Betaj Jesús a ya'huaet oro' nopoehue' o'epo huayahuaya o'batiahuaye'uy.

²³ Jesús di'nanada me'ene do'taj Jesúsere onok-teteyo' ijbape'nok,

²⁴ do'taj Simón Pedroa ba'ba' menepo, “¿Be'taj ya'huaet? Kenda mena'.” Simóna mena'uyne.

²⁵ Ken Jesús taj ijti pebetpo,

—¿Be'a ontaj dakhuea' mogka'apone, Huairi? — Jesús taj yona'uy.

²⁶ —Pan hue'eyyo ijta'butapo ijyokapoy. Ke'na dakhuea' megka'apone. — Jesús a mena'uyne.

Ken pan o'ta'buta'depo Judas Iscariotetaj o'yokuy. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy.

²⁷ Ken Judas pan onba'pokdepo o'bape'po e'bape'de' toto'a Judastaj o'nopo'toe'po Jesús taj dakhuea'da kagke'po nama'da o'nopo'ea'uy. Ken Judasa nama'da o'nopo'enig kenda Jesús o'nopo'epo,

—Kenda do'taj megka'aponig ida megkati'. — Jesús a Judastaj ona'uy.

²⁸ Oro'omey kutopate Jesúsere Judasere o'bape'po kenda Jesús a Judastaj ena'te nopogkahue' o'uy.

²⁹ Judas oro'en huakupe huato'e'eri o'enok, “Fiesta aypo nogiti yabae'.” Jesús a ona'. Sue'ada on'nopo'e'uy. “Pai'da aratbuttaj huakupe yayokti'.” Ona'. Nogte on'nopo'e'uy.

³⁰ Judas pan o'bapokdepo o'bape'po o'oro_okonpo o'bakhua'bed'uy.

“Huayahuaya di' yan'mae'.” Jesúsá huaboa'da o'mana'uy.

³¹ Judas ehuede'te,

—Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, Diostaj daka' ijnigpe_opo oyda huakka'da aratbuten dakhuea' e'ka'taj ijmanigbueyapoy. Konigepo huadaknanada ijka'denok huakka'ada on'nopo_opo, “Dakiti, Dios,” kenpa'ti “Huadaknanada o'e Dios,” huakka'ada on'batia'pakapo.

³² Do Diosen Huasi'po Diostaj ijnigpe_opo huakka'tada ijmanigbueypo Dios huadaknanada o'e, huakka'tada ijmanopo_oay Diosakon huakka'tada o'manopo_oa'. Ke'nen Huasi'po huadaknanada o'kika', huadaknanada o'ika', o'manopo_oa'. Ida o'manopo_oa'apo.

³³ Huadi'nanada on'taene, do'huedsi'po. Opudere sue'da hora ijje_oapoy. Onte'ti do'taj huahuayhue' o'neapone. E'ukada huahuayhue' o'neapone. Ijhua'apoy. “Keyoda ijhua'apoy tiakhue'dik mo'ene.” A'nen kenda judío huairitaj ijmana'mey konigti opudomeytakon o'nona'ne.

³⁴ Konig huabodikda e'manmadika' e'mana'ta' ijpaki. Huayahuaya di' yan'maika'. Konig do'a di o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'.

³⁵ Huayahuaya di' e'maika'nayo Jesúsén hua-knopoika'eri o'ne aya'ada aratbuta on'nopo_oapo. —Jesúsá oro'omey huanigpeika'eritaj mona'uyne.

Jesústaj okia'hue'yaj ijje_y. Ia'apo. Pedrotaj Jesúsá ona'uy.

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ —¿Meyon i'hua'apo, Huairi? —Jesústaj Simón Pedroa ona'uy.

—Keyo ijhua'apoy oyda ta'huahue'dik o'ene. Nogoknayo do'taj o'tahua'apone. —Jesúsa ona'uy.

³⁷ —¿Mena'po oy ta'huahue'dik o'e, Huairi? Ontaj a'tahuaya'po bueydik ijjej. —Pedroa ona'uy.

³⁸ —Onere e'bueyta' ijpaki ia'nig'a. Huatahuaj sipoghued “Jesústaj okia'hue'yaj ijjej.” Bapa'a ia'apone. Bapa' eade'te huaboa'da huatahuaj o'sipogapo. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

14

Jesúsa Diosyo huabatohua' dag o'e.

¹⁻² —Do'hued Apagenbayo ijhua'apoy. O'nokhua'apone. Onte'ti opudomeyere ehue' ijika'apoy. Do e'huade'te mepu'kehue' yanikati'. Mididhue' yanikati'. Mepu'kehue' ya'nepo Diostaj daka' yanoknopoika'. Diosa bo'tihuapokapone. Do'takon daka' yanoknopoikati'. On'tihuapokapone. Daka' huaknopoika' on'tihuapokika'apone. Diosenbayo Diosen jakyo huaboro'da o'epo aya'ada huaknopo'e'eriomey noonhuahuika'dik o'neapo. Diosen huakka' jakyo ijhua'apoy. Dios e'ika'yo kenteda Diosen huakka' jakyo opudomeytaj huakka' jak on'nigka'apone, buttida ijjay.

³ Opudomeytaj aya'da on'nigka'depo aya'da ijkuhuitdepo opudomeytakon a'baeya'po ijku mejapoy. Doere on'batohua'apone. Doere ka'nunhuahuike'po on'batohua'apone.

⁴ Kente ijhua'apoy mo'nopo'e. Ken dagte ijhua'apoy mo'nopo'e. Kenteda ijika'apoy

mo'nop_oe. —Oro' Jesúsén huanigpeika'eritaj mona'uyne Jesúsá.

⁵ —Kenteda i'hua'aponig nop_oehue' o'ey. Ken dag okiehue' o'ey, Huairi. —Tomása Jesúsútaj ona'uy.

⁶ —Konig buttida huaa'eri do ijje_o Diosyo huabatohua' dag ijje_y. Doa konig huama-noeanhuahuika'eri ijje_o aratbuttaj ijmanoeanhuahuika'nok Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konig Apag Diosyo huaodhua' dagonig ijje_y. Do'tayo'da o'noknop_oenok Apag Diosyo hua'dik mo'eapone.

⁷ Do'taj daka' e'kie'nayo do'hued Apagtakon mokie'apone. Oyda kenpa'ti nogok mokie'onhuahuika'apone. Apag Diostaj mokie'onhuahuika'apone. Oyda kenpa'ti nogok Apagtaj bo'tiahuayapone. —Jesúsá mona'uyne.

⁸ —Apag Diostaj e'tiahuayta' o'paki. Apag Diostaj bo'tiahuay'ea'. E'tiahuaynayo durugnanada o'eapoy, Huairi. —Felipea ona'uy.

⁹ —Ijhue'nanada opudomeyere ijjunhuahuika'nig'a menpa' do'taj okiehued o'e, Felipe. Be'api' do'taj mentiahuaypo, do'taj me'nokie'po Apagtakon o'nokie'de. “Apagtaj bo'tiahuay'ea'.” ¿Mena'po ona'?

¹⁰ Doere Apag Diosere nogtida o'ey. Apag Diosyo ijikay. Kenpa'ti Apag Dios doyo o'ika', dapita' yaknop_oe'. Diosen hua'ayo'da ijmanikay. Do'huada ijnop_oe_opo ahue' ijikay. Apag Dios doyo o'ika'po konig Diosa o'paknok Apag Diosen ijkikay.

¹¹ Do Apag Diosere nogtida o'ey. Apag Diosyo ijikay kenpa'ti Apag Dios doyo o'ika', kenda daka'

yanoknopoe'. Kenda oknopoehue'dik ee'nayo Diosen ijkika'nigeyo do'taj yanoknopoe'.

12 Diosen ijkikay. Konig Diosayo'da ka'dik o'e konigti ijkikay. Konig aratbut tihuayhued o'ika'uynig kenda ijkikay. Teyda ijkikay. Aya'ada do'taj o'noknopoe'po konig ijkikay konigti ogka'apo. Do'hued Apag Dioste ihua'aponok huaknopoe'eria nogdakon 'urua'nanada ogka'apo. Buttida ijjay.

13-14 Kenpa'ti katepi' ijpakika'nig opudomey konigti yan'pakpo do'taj yan'tiona'pakika', do'hueddikte yan'tiona'pakika'. Ken konig e'tiona'pakte "Apag Dios huadakda o'epo 'urua'nanada o'kika'," aratbuta kan'batia'pake'po kenda mentiona'pakika'nig on'nigka'apone. — Jesúsa mona'uy.

Diosen Nokirega opudtaj kamanopo'toe'po imanigta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uy.

15 —Do'taj di' ee'nayo do'hued hua'atakon nigpeika'dik mo'eapone.

16 Diosen Nokirega kabatihuapokike'po. Do'hued hua'a huanigpee' kabatihuapokike'po Diosen Nokireg opudomeyere ka'nike'po kenpa'ti kamanopo'toike'po "Q'nen Huatihuapokeri yabayokti', Apag," ijnigtiona'pakapoy.

17 Diosen Nokirega buttida hua'a mo'nopoea'apone. Diostaj monokia'apone. Diostaj oknopoehue' huae'eriomey Diosen Nokirega nopo'toehue'dik mo'eapone konigepo Diosen Nokiregtaj okiehue' o'nenok. Diosen Nokireg opudere o'ika'aponok kenpa'ti

o'nopo'to_eaponok opudomeynayo Diosen
Huatihuapokeritaj moki_e'apone.

18 Opudomeytaj kenpa'da maenhue' ijjeapoy.
Konig do'hued ayhuayo ehue' mo'eapone. Opudte
nokiregada ijtiakapoy.

19 A'timon do'taj pakhue' ijje_y huaa'eria
tiahuahue'dik me'neapone, doere
ehue'dik o'neapo. Opudomeynayo do'taj
moknopoika'po doere mo'ika'apone.
Konigepo ijnoeonhuahuika'aponok doere
mo'noeonhuahuika'apone.

20 A'ti Diosen Nokirega e'nopo'to_ede'te do'hued
Apagere o'ika' mo'nopo_eapone. Do'hued Apag
do'ere konig nogtida o'e mo'nopo_eapone.
Kenpa'ti do'taj moknopo_epo konig do'huedso'
doere mo'ika'ne kenpa'ti opudere ijjenok
me'nopo'toika'ne mo'nopo_eapo.

21 Aya'ada do'hued hua'ataj on'peika'po do'taj
hueretda di' mo'ene. Aya'ada do'ta di' mo'enok
do'hued Apagakon di' mo'maeapone. Do'huakon
di' o'neapone. Do konig o'e on'nopo_a'apone. —
Jesúsa mona'uyne.

22 —¿Mena'po on konig o'e oro'omeyyo'da
on'nopo_eapo? ¿Mena'po nogomey on konig o'e
nopo_eehue' o'neapo? —Nog Judasa Jesústaj ona'uy.
(Judas Iscariotea ahue' nog Judasa ona'uy.)

23 —Aya'ada do'taj di' o'nika'niga do'hued
hua'ataj on'nigpeika'apo. Kenomeytaj do'hued
Apaga di' o'maika'apo. Do'hued Apag doere
kenomeyennopo'yo o'ika'apoy.

24 Aya'ada do'taj di' ehue' mo'epo do'hued
hua'ataj peehue' o'nika'. Ken hua'a mo'peedenig
do'huedda ehue' o'enok Apaga me'ta'mona'uyne

ke'nen hua'a o'nona'ika'ne. Konigepo aya'da o'nona'de'uy, aya'da o'nonmadika'de'uy daka' yan'nigpeika'.

25 Opudomeyere e'ikade'te huakka'da o'nonmadikanhuahuika'denig'a suhue'da huadak mo'nope.

26 Do Apagyo ijhua'depo do ijpaknok Diosa ke'nen Nokireg mo'nigta'mona'apone. Opudtehuapa' mo'nigta'mona'apone. Diosen Nokirega do'hued hua'ataj daka' mo'nopoeanhua'apone. Mo'maboroayonhua'apone. Do'hued hua'a okkahuehue' ka'nike'po bo'tihuapokika'apone. Do'hued e'manmadika' ona'ti mo'nopea'apone.

27 Opudomeytaj on'nopo'noeynoeyonpo o'nokhua'apone. Do'huayo'da on'manopo'noeyika'ne. Aratbutnayo konigti manopo'noeyahue'dik mo'ika'ne. Do e'huade'te mepu'kehue' ya'nepo mididhue' ya'nika'.

28 "Do'hued Apagte kurudyo ijhua'apoy. Nogok onte'ti ijtiakapoy. Opudere a'ikaya'po ijkumejapoy." Kenda do'taj opuda e'peete o'nona'dene. Diosnayo nogiti teynanada Huairi o'e. Donayo suhue'da tey huairi ijje. Konigepo nogiti di' mene'. Nogiti di' e'ede'te Apagyo o'hua'apo mo'nopoepo durugnanada mo'eapone.

29 Kenda ijka'apoy kahued ijjenig o'nona'ne. Nogok kenda do e'kade'te opudomey o'tiahuaydepo do'taj daka' moknopoeapo, konigepo kenda kahued ijjenig o'nona'ne.

30 Toto' huairia bo'huatiakdeaponok oy nogiti huakka' batia'pakhue' ijjeapoy. Toto'anayo do'taj dakhuea' ogkahue'dik ee'tada

31 doda ijpakpo aya'tada a'manigbueyya'po Apagtaj ijnigpeenok medarakapone. Kenda e'nogkade'te Apag Diostaj di' o'ika' aya'ada nopoe'dik o'neapo. Yanbo', monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

15

Konig uva huakpi ijje kenpa'ti huanigpeika'eri konig uva hua'opi o'ne. Jesúsa kenda o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

1 Onte'ti oro' ke'nen huanigpeika'eriomeytaj Jesúsa monbatia'pakpo monmadika'uy. Jesúsen huaknopoe'eriomey Diosen 'urua'da kagkike'po konig ka'dik yanika' oro'taj mona'po,

—Diosen aratbuta Diosen 'urua'da kagkike'po doayo'da tihuapokdik o'nene. Ken Diosen hueretda uva huakpi konig ijje'po kenpa'ti do'hued aratbut konig uva hua'opi o'nepo do'hued hua'ataj on'nigpeika'po do'taj o'noknopoika'apo. Do'hued Apagata konig uva huakpi huatoe'eri o'ika'. Do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'matoika'.

2 Uva huakpi huatoe'eria huakutataj daka' o'tiahuayika'. Huakutaa uva huada onhuadhue' e'ika'nayo ken huakutataj o'kutegepo o'en. Ken huakutataj huada onhuadika'nok daka' o'toepo huakka'da onhuadapo. Ken konigti do'hued Apaga do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'batiahuaypo do'hued hua'ataj onte'ti pakhue' e'ne'nayo Diosen onte'ti daka' kahue' e'nika'nayo o'maenapo. Nogomeynayo do'hued hua'a on'nigpeika'po, Diosen daka' on'kika'po, Diosa

o'manopo'koyoika'nok daka' o'manopo'toika'nok
nogiti 'urua'da Diosen kika'dik o'neapo.

³ Opu domeytaj o'nonmadikika'nok do'hued
hua'a mo'nigpeika'depo 'urunopo'da mo'edepo
Diosen daka' kika'dik mo'eapone.

⁴ Uva huati'oj ontiokteghue' ee'nayo huada
onhuaddik o'ika'apo, en'tiokteg ee'nayo huada
onhuadhue'dik o'eapo. Konigti do'hued hua'ataj
daka' nigpeikahue' ee'nayo kenpa'ti do'taj
daka' oknopoikahue' ee'nayo Diosen 'uruda
kikahue'dik mo'eapone. Konigepo do'hued
hua'ataj daka' yan'nigpeika', do'taj daka'
yanoknopoika', kenda bo'kika'nok opudomeyere
ijika'apoy on'nopo'toika'apone. Kenoka' Diosen
'urua'nanada kika'dik mo'eapone.

⁵ Do konig uva huakpi ijepo opudomey
konig uva huanti'oj mo'ene. Opu domey Diosen
'urua'nanada kagkike'po on'tihuapokika'ne.
Aya'ada do'hued hua'ataj on'nigpeika'po do'taj
daka' moknopoika'ne kenpa'ti kenomeyere
ijika'po ijmanopo'toika'nok Diosen daka' kika'dik
o'neapo. Do'hua tihuapokhue' ee'nayopi' do'hua
nopo'teypakahue' ee'nayo dapita' Diosen 'uruda
kikahue'dik o'neapo.

⁶ Kenomeya do'taj oknopoikahue'
o'nepo, do'hued hua'ataj nigpeikahue'
o'nenok kenomeytaj ijmaenapoy. Castiga
ijmagkadhuahuika'aponok pai'nanada
on'nopo'unhuahuika'apo. Kenomey konig uva
huanti'oj huada onhuadhue' ee'te huatoe'eria
o'kutegepo, o'maenapo, e'baayde'te ta'akyo
o'maenpo o'bakpaka'apo.

⁷ Do'taj moknopoika'po, do'hued

hua'ataj mo'nigpeika'po katepi' bo'pakpo mo'tiona'pakika'nok Diosa mo'nigka'apone.

⁸ Do'taj daka' eknopoika'te do'hued hua'ataj e'nigpeika'te ken konig Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok do'hued hueretda huanigpeika'eri mo'enok kenpa'ti aratbut opudomeytaj bo'tiahuaypo "Dios 'urunanada o'epo huadaknanada o'kika'," on'batia'pakapo.

⁹⁻¹⁰ Apaga do'taj huakka' di' me'ika'ne. Konigti doa di' o'nika'ne. Do'taj o'noknopoika'nok on'nigpeika'nok opudomeytaj daka' di' o'nika'ne. Do konigti Apagtaj ijnigpeika'nok do'taj di' me'ika'ne.

¹¹ Kenda o'nona'denok do'taj monigpeika'po durugnanada mo'ika'apone.

¹² Huayahuaya di' yan'maika', huayahuaya huakka' di' yan'maika'. Konig do'a huakka' di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika' kenpa' do'hued e'mana' o'e.

¹³ Do'hued huadi'taj huakka'nanada di' ijmaepo ijmanigbueyapoy. Konig do huakka' di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'.

¹⁴ Do'hued hua'ataj e'nigpeika'nayo do'hued huadi' mo'ika'apone.

¹⁵ Do'hued huanaba' ehue' mo'eapone. Do'hued huadi' mo'eapone. Kenda ke'nen huairi o'nopoika' huanaba'nayo nopoehue' o'nika'. Do'hued huadi' mo'enok aya'da do'hued Apaga menanhuahuika'ne kenda opudomeytakon o'nonanhuahuika'ne.

¹⁶ Konig opuden huamanmadika'eri huairi huatae' do'taj oktie'eahue' o'ne'uayne. Diosen hua'a 'urunanada kagkike'po,

huadakda kagkike'po huayahuaya di kan'maike'po kenpa'ti huakka'tada Diosen huadak hua'a kan'manmadikanhuahuike'po huakka'tada kan'manopo'kore'po opudomeytaj on'baktie'ea'uayne. Aratbut Diostaj kanoknopounhuahuike'po o'nokbatie'ea'uynek. Ken konig bo'kika'po konig do ijpaki mo'tiona'pakika'nok Apaga mo'nigpeika'apone bo'tihuapokika'apone.

¹⁷ Konigepo huayahuaya di yan'maika' onte'ti o'nona'ne, ken. —Jesúsa oro' huanigpeika'eriomeytaj mona'uayne.

Oknopoehue' huae'eri aratbuta Jesústaj on'huadiaypo Jesús en huanigpeika'eritakon yan'bahuadiayapet.

¹⁸ —Do'taj moknopoenok do'hued huanigpeika'eri mo'enok oknopoehue' huae'eriomeya mo'huadiayapone me'pukehue'yane'. Do'taj huakkuruda menhuadiay'uayne kenda okkahuehue'yanika'.

¹⁹ Konig dakhuea' huaka'eriomey on'nopoepo ogkika' opudomey nopoehue' mo'epo kikahue' mo'enok dakhue'da e'nopo'e'nayopi e'kika'nayopi dakhuea' huaka'eria di mae'dik mo'ene. Opudomeytanayo Diosa boktie'ea'uayne. Dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yarea'denok dakhuea' huakika'eriomeya bo'huadiayne. Oyda Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok bo'huadiayne.

²⁰ Huanaba' huata' huairionig yahue'eahue'dik o'e. O'nona'nig okkahuehue'yanika'. Oknopoehue' huae'eria do'taj on'huadiaypo dakhuea' me'nogka'apone. Opudomeytakon bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'taj

nigpēehue' me'nikame'nig'a opudomeytakon
nigpēehue'dik mo'eapone.

²¹ Cristo ijjenok moknopōepo
mo'manbatia'paknok oknopōehue'
huaē'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea'
mogka'apone. Do'hued Apaga
me'ta'mona'uynigtaj okiahue' o'nepo
bo'huadiayapone.

²² Do tiakhue' ee'uynayo do'taj oknopōehue'
huaē'eria dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik
o'nene. Do ijtiakde'uypo ijmanmadika'de'uypo
dakhuea' me'nogkame'ne huaa'dik o'nene.

²³ Do Apag Diosere nogtida o'enok be'api' do'taj
on'huadiaypo konigti Apagtakon on'huadiay.

²⁴ Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua
kahue' ee'uynayo oknopōehue' huaē'eria
dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik
o'nene. Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua
ijka'de'uynok oknopōehue' huaē'eria kenda
e'ka'te mentiahuaydepo menhuadiaypo
Apagtakon on'huadiay.

²⁵ Kenda ogka'apo adhuea'pane'a huaman-
batia'pakeria o'madoya'uyate konigti ogka'.
"Dakhuea' kahue'da ee'tada menhuadiayapone."
Apagba'a oa'uyate.

²⁶ Oknopōehue' huaē'eriomeya opudomeytaj
e'huadiayte mepu'kehue' ya'nepo Apag Dios
o'paknok Diosen Nokireg on'nigta'mona'apone.
Diosen Nokireg buttida do'taj moknopōeā'apone.
Opudomeya huadak hua'a kan'batia'pakike'po
Diosen Nokirega bo'tihuapokika'apone.

²⁷ Huakkurunada doere mo'ika'uayne.
Aya'da ijkikamey bo'tiahuayikame'ne. Aya'da

ijmanmadika'uynig mo'peika'uypo do'hued hua'a mo'batia'pakika'apone.

16

1-4 Do'hued huanigpeika'eri mo'enok judío huairiomeya dakhue'nanada mogka'apone. Opuđtaj diga' bo'huadiaypo judíoen huaítake' jakya' mokenapone. Kenpa'da mo'enapone. Nogokkon bo'arakapone. Diostaj oknopoehue' o'nika'po, do'takon oknopoehue' o'nika'po, on'arakpo Diostaj daka' o'nigpeey nama'da on'nopeapo. Kenpa' huaboa'da o'nona'po egkade'te me'pukehue' ka'ne'po kenpa'ti daka' moknopoepo oknopoebatihue' ka'ne'po kenpa' o'nona'ne. Kenoka' opudtaj e'huadiayte diga' egka'te kenda o'nona'nig mo'noponapet.

*Huaknopoe'eritaj Diosen Nokireg
ijta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uyate.*

A'nenda opudere ijikame'po kenda onahue' o'nika'uyne.

5-6 Oynayo do'taj me'ta'mona'uynigte ijhuahua'deapoy. Do'hued Apag Diostaj ijhuahua'deapoy. Kenda mo'peedepo suhue' e'eada ¿Meyon i'hua'apo? onahue' o'nene.

7 Opudomeytaj huadaknanada a'kikaya'po e'eada kenpa'ti a'tihuapokikaya'po e'eada do'hued huaojtaj ijhua'apoy. Do huahue' ee'nayo kabatihupoke'po Diosen Nokiregtaj mata'monahue' o'neaynig'a. Apagtaj ijhua'apopo Diosen Nokireg opudomeytaj on'nigta'mona'apone.

8-11 Diosen Nokireg on'nigta'monapone. Opudomeytaj o'tiakpo o'manopo'to_eapo. 'Urua'nanada bo'kika'nok dakhuea' huaka'eriomey bo'tiahuaydepo dakhuea' huakka'eri o'ey on'nopo_eapo. Kenpa'ti huadak hua'a mo'manika'nig'a on'peedenig'a do'taj oknopo_ehue' o'nepo dakhuea' huakka'eri o'ey on'nopo_eapo. Diosen Nokirega o'manopo_ea'apo. Kenpa'ti do Apagyto e'huade'te Diosen 'uru'nanada o'kika'uy dakhuea' huaka'eriomeya on'nopo_eapo. Diosen Nokirega o'manopo_ea'apo. Diosyo do e'huade'te onte'ti tiahuayhue' o'neapone. Toto' huairi dakhuea' huaka'eretaj nama'da on'nigpeepo do'taj medarakapone. Dakhuea' o'nogka'de'uynok Diosa castiga o'magka'apo. Diosen Nokirega kenda o'manopo_ea'apo. Konigepo toto' dakhuea' o'ka' Diosa oa'depo castiga ogka'apo, kenda on'nopo_eapo. Ken konig Diosen Nokirega o'ka'apo. Buttida ijjay.

12 Nogiti huakka' huadak hua'a opudomeytaj e'manmadika'ta' ijpaknig'a oynayo nogiti manmadikahue'dik o'nene konigepo oy nogiti menpa' nopo_egkahue'dikda mo'ene.

13 Diosen Nokirega opudomeytaj bo'huatiakapone. Diosen Nokireg buttida huaa'eri o'ika'. E'huatiakde'te do'taj huanopo_e' do'hued hua'a buttida monmadikika'apone. O'nenda o'nopo_eepo onahue' mo'eapone. Kenda Diosa oa' mona'apone. Kenda o'eapong o'manopo_ea'apo.

14 Do'hued huadak hua'a opudomeytaj mo'nopo_ea'aponok do huadakda ijika'nig

huadakda ijkika'nig Diosen Nokirega o'manopo_ea'apo.

15 Aya'da Apaga o'nopo_e do'huakon ijnopo_ey. Aya'da Apaga o'toika'nig do'huakon ijtoikay. Aya'da Apaga o'kika'nig do'huakon ijkikay. Konigepo Diosen Nokirega do'hued e'nopo_e' mo'nopo_ea'apone. Dios konig o'e mo'nopo_ea'apone. —Jesúsa oro'taj mona'po.

Jesúsen huanigpeika'eri suhue' e'ika' a'ti mo'madurugpakapo. Jesúsa o'batia'pakuy.

16 —Apag Diosyo ijhua'aponok a'timon do'taj onte'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda onte'ti on'tiahuyapone. —Jesúsa mona'uyn.

17 —¿Katia' yaa'. Be'a mo'nopoenka'? “A'timon do'taj onte'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda a'timon onte'ti on'tiahuyapone, Apag Diosyo ijhua'aponok.” Oro'taj kenpa' mona'ne.

18 “A'timon do'taj tiahuyhue' o'neapone,” mona'ne kenda nopogkahue' o'ey. —Jesúsen huanigpeika'eria suhue'ada huayahuaya on'batia'pakuy.

19 Kenda oro' huayahuaya o'batia'pak'uynig Jesúsa moknopo_epo mona'po,

—A'timon do'taj onte'ti tiahuyhue' o'neapone. Nogokda a'timon onte'ti on'tiahuyapone. O'nona'dene. ¿Katia' yaa'? ¿Be'a mo'nopoenka'? Kenda e'nopo_e'ta' bo'pakpo huayahuaya mo'batia'paknig'a.

20 Do e'bueyde'te suhue'nada mo'eapone. Pai'nada mo'bahuikapone. Oknopo_ehue' huae'erinayo durugda o'neapo. Pai'nanada e'eada onte'ti durugnanada mo'eapone.

E'noyhuadde'te do'taj on'tiahuaypo durugnanada mo'eapone.

²¹ Ettone' on'si'popakpo pai'nanada on'nopo'enig'a on'si'popakdepo pai'nanada e'nopo'ende' o'nokkahue'apo. Yobed on'toedepo on'durugpak.

²² Ken konig mo'ene. A'ti ijbueyapoy mo'nopoedepo pai'nanada mo'eaponig'a onte'ti ijnoyhuaddepo do'taj bo'tiahuayapopo durugnanada mo'eapone. Durugnopo'da mo'eapone. Be'api' durugnopo' e'ika' batikahue'dik mo'eapone. Buttida ijjay. —Jesúsa mona'po.

²³ —Nogok Diosen Nokirega mo'nopo'toedenok do'hued hua'a 'urunanada mo'nopoepo. O'nona'nig, ¿katia' ia'? do'taj onahue'dik o'neapone kenoka'. Do'hued huanigpeika'eri mo'epo do'taj moknopoepo katepi' bo'pakpo Apagtaj e'tiona'pakde'te bo'yokika'apone. Buttida ijjay.

²⁴ Do'hueddiktaj daka' yanoknopoepo, konig do'ijpaknig Apagtaj tiona'pakhued mo'edepo, do'hueddiktaj daka' yanoknopoepo konig ijpaknok Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa mo'peika'po mo'nigka'apone. Durugnanada ka'nike'po Diosa mo'peika'po mogka'apone.

Jesucristo toto' huairitaj kenpa'ti oknopoehue' huae'eritaj nigpeehue' o'ika'uy. Konig huayakhue' huaka'eri o'uyate.

²⁵ A'nen konig o'e o'nonbatia'pakpo o'nonmadikikame'ne. A'tinayo onte'ti ken konig

onmadikahue' o'neaponig'a Apagtaj daka'da o'noknopo_{ea}'apone.

²⁶ Nogok do'hueddik daka' moknopo_{epo} do konig ijpaknok Apagtaj mo'tiona'pakika'apo. Donayo Apagtaj nigtiona'pakhue'dik ijika'apoy.

²⁷ Apag Diosada di' mo'epo. Do'taj di' o'nenok do'taj o'noknopo_{enok} Apag Diosya' o'tiakuy o'noknopo_{enok} Apagada di' mo'epo mo'peika'apone.

²⁸ Apagere ijika'uy. Apag Diosya' ijorokpo aratbutte ijtiakuy. Aratbutere ijmaunhuahuika'depo onte'ti aratbutya' ijbakhua'apoy. Apagte ijhua'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

²⁹ —Oynayo daka'da ona'ne. Nopoenka'dik o'ey. A'nen konig o'e on'batia'pakikame'nig nonponkahue'dik o'ika'uy oro'. Oynayo konig o'e on'batia'pakhue' o'ene.

³⁰ Aya'da o'nopo_e oro'omey oynayo o'nopo_{ey}. Huanopoya'da kateapi' o'nopo_{ikay} soatayo' o'nopo_{ika}'nig aya'da kenda i'nopo_{ika}'nok Diosya' o'tiakuyate o'nopo_{ey}. —Oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria ona'uy.

³¹ —Menpa' oy do'taj hueretda yoknopo_e ea'ada

³² oyda nogyon nogyon o'nokbahua'apone. Aya'ada o'nokbahua'apone. Opudomeyen jakyoda o'nokbahua'apone. Nogtia'da o'nenonaponig'a nogtia'da ehue' ijje_y do'hued Apagere ijje_{apoy}.

³³ Kenda o'nona'denok Diostaj 'urunopo'da mo'ika'apone kenpa'ti Diostaj mo'nopo'noeyapone. Oknopo_{ehue'} hua_e'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea'

mogka'aponig'a yan'nopo'teypakpo do'taj daka' yanoknopoika'. Doa toto' huairitaj kenpa'ti oknopoehue' huae'eritaj nigpeehue' ijika'uy. Toto'taj huayakhue' huaka'eri ijje'y. —Jesúsa oro' huanigpeika'eritaj mona'uayne.

17

Jesúsa huaknopo'e'eritaj o'nigtiona'pakuyate.

¹ Oro'omeytaj Jesúsa kenda mona'depo kurudyo o'mabopo Apag Diostaj o'tiona'pakpo,

—O'nensi'po ijje'po, Apag. Oy o'nensi'poa kamanigbueye'po, kamanignoyhuade'po, kurudyo onere kabehuike'po, onere teyda kamanike'po kenpa'ti “huadakda o'ka',” aya'ada kan'batia'pakike'. Kenda do e'kade'te “Dios 'urua'nanada o'kika',” aya'ada kan'batia'pakike'.

² O'na o'pakpo aya'tada me'bayokne. Diosere kamanoeanhuahuike'po. Teya'da megka'nok aya'tada mana'dik ijjenok konigepo aya'ada aratbut nigpeika'dik mo'ika'apone.

³ Hueretda Dios i'ika', aya'en huairida i'ika'ne, aya'tada di' i'maika'ne, buttida i'ika'ne, aya'ada ontaj daka' moknopoepo, do Jesucristotakon moknopoepo oro'ere durugda mo'noeonhuahuika'apone. Do'taj me'ta mona'uayne.

⁴ In huadariyo aratbutere ijjunhuahuika'depo o'nen hua'a ijkadhuahuika'depo ontaj ijnigpeunhuahuika'depo aya'da i'paknig kenda ijkuhuitdenok konigepo “Apag Dios huadaknanada o'e. 'Urua'nanada o'kika',” aratbuta on'batia'pakapo.

5 Oyedda o'nenbayo onte be'tobehuik. Onere metoika'. Durugtenanada metoika'. Konig a'nnanada onere ijika'po teynanada ijmanika'nig onte'ti konigti megka'.

6 Huakka' huadariyo huae'eri me'nigbaktie'ea'uyne, Pag. O'nen o'nenok "do'hued huadak hua'a daka' yamanmadikikati'," ona'uyne. O'nen huadak hua'a ijmanmadikad-huahua'dey, ontaj ijmaknopoea'denok o'nen huadak hua'a on'nigpeede.

7 Aya'da ijika'nig, be'tihuapokika'nok ijkikay kenpa'ti be'teypakika'nok 'urua'nanada ijkikay. O'nen huadak hua'a me'nopoea'ika'nok. Kenda do'hued huaknopoe'eriomeya on'nopoe.

8 O'nen huaktie'ea'eriomeytaj o'nen huadak hua'a do'hua ijmananhuahuika'denok on'pakpo on'nigpeika'de. Me'ta'mona'uyne kenpa'ti Diosya' o'tiakuy on'nopoe.

9 Do'hued huaknopoe'eritaj ijmatona'pakpo, nog aratbuttaj mationa'pakhue' ijjeipo. O'nendation o'nenok daka' yamatoika'

10 O'nen huaknopoe'eri do'taj me'bayokuyne. Do'hued onmaenig o'nenkon i'tamaika'ne. O'nen daka' mo'nigpeika'nok o'nen 'urua'da ogkika'nok huadakda o'e kenpa'ti Diosen Huasi'po o'e aratbuta on'nopoeipo 'Dakiti Dios' on'batia'pakika'.

11 In huadariyo noikahue' ijjeapopo o'nen huaknopoe'eritaj ijbakhua'apopo onte ijbaktiakapoy. O'nen indariyo o'nika'ponok huadaknanada ijika'po teynanada ijika'po o'nen huaknopoe'eritaj daka' yabatihuapokika'. Daka' kagkike'po yabatihuapokika'. Dakhuea' kahue'

ka'nike'po yabatiokika'. O'nen huaknopoe'eri daka' kanoknopoike'po yabatihuapokika'. Kenpa'ti huayahuaya di' kan'maie'po yabatihuapokika', Pag. Oro' onpapayo' ondikyo' o'pakikay kenomeykon konigti kan'pake'po yabatihuapokika'.

¹² Indariyo o'nen huanigpeika'erie iijika'po do'taj teyda o'yoknok o'nen huabaktie'ea'eritaj huadaky'o' kagkike'po ijbatihuapokika'po, ijbatiokika'po, daka' ijmatoika'uy. Okbatikhue'da aya'ada daka' o'noknopoika'depo nogtia'da oknopoebatikdepo kenpa'da o'bueyapo. Diosyo huahue'dik o'eapo. Kenda Apagba'a oa'uy.

¹³ Oy onte ijbakbehuikapoy. O'nen huabaktie'ea'eri huakka' kan'durugpake'po konig do on-taj ijnigpeika'po durugnanada iijikay kenomey konigti durugnanada ka'nike'po konigepo on-taj daka' ijtiona'pakonhua'po, onte huahued ij-tiona'pakonhuay.

¹⁴ O'nen hua'a ijmanmadikadhuahuika'uy. O'nen hua'a huakka' on'pakpo on'nigpeika'po, konig oknopoehue' huae'eriomey ogkika'nig onte'ti kahue' o'nika'po kenpa'ti do'hua konig oknopoehue' huae'eri ogkika'nig kahue' iijikay. Do konig ijkikay konigti o'nen huaknopoika'eria ogkika'nok konigepo oknopoehue' huae'eria diga' on'bahuadiaypo.

¹⁵ O'nen huabaktie'ea'eritaj ijmatoika'po in huadariyo dakhuea' huakka'eriomeyere o'nika'. Oknopoehue' huae'eriya' yamaktorok tiona'pakhue' iijenok toto' engaña huaka'eritaj yabatiokika'. Toto' engaña kahue'dik kamae'po, ijtiona'paki.

16 Konig oknopoehue' huae'eriomey ogkika'nig konigti kahue' ijikay. O'nen huaknopoehue'eriomey kenpa'ti dakhuea' kikhue' o'nika'po.

17 O'nen hua'a buttida o'ika'. Buttida hua'a on'peenok 'urunopoa'da yamagkika'. O'nen buttida hua'a kan'nigpeike'po yabatihuapokika'. Ontayo'da kan'pakike'po yabatihuapokika'.

18 Oknopoehue' huae'eriomeyte me'ta'mona'uayne. Konig do'taj me'ta'mona'uayne konigti o'nen huabaktie'ea'eritaj oknopoehue' huae'eriomeyte ijmata'mona'dey.

19 O'nen buttida hua'ayo'da kan'nigpeike'po, do konig huakkurueria o'nen hua'ayo'da ijnigpeikay.

20 Inomey o'nen huabaktie'ea'eriomey do'hued huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuika'apone. Nogok nogok do'taj huakka'ananada moknopoepapone. Huakka'ananada do'taj mo'nigpeika'apone. Kenomeytakon ijmatia'paki.

21 Do'huednopo'yo i'ika'ne. On konig i'pakika' konigti do'ijpakikay. On konig di' i'maika' konigti do' di' ijmaikay, onpapayo' o'ika'ne. Konigti aya'ada oro'en huaknopoehue'eri oro'omeytaj konigti kanoknopoike'po, konig oro' di' o'maikay konigti di' kan'maika'po, konig oro' konigti o'pakikay kenomeytakon konigti kan'pakike'po ijmatia'paki, Pag. Ken, aya'ada kenomeytaj on'batiahuaydepo on'peedeipo do'taj Apag Diosa o'ta'mona'uy nopoe'dik ya'neapet.

22-23 Do'huednopo'yo i'ika'ne, me'nopo'toika'ne. Konig nogtida o'ene. Konigyo' o'pakika'ne. Konigyo' o'nopoika'ne. Oro' konig nogtida kan'pakike'po, oro' konig di' kan'maika'po, oro'

konig nogtida ka'nike'po ijmanopo'toikay. Ontaj konigti kanoknopoike'po, konigti kan'nigpeike'po do'taj me'ta'mona'uyne, do'taj di' me'ika'ne, konigti huaknopoeritaj di' mo'ika'ne, aya' aratbuta nopoe'dik ya'neapetpi'.

24 Aya' do'hued huaknopoer' do'taj me'bayokuyne, huakkurunada di' o'enok doere ka'nike'po on huakkuruda i'paknok do'hua onere huaboro' huairi ijika'po, onere 'urunanada ijika'po, onere teynanada ijika'nok tiahuydik me'nike'po, Pag.

25 Aya' oknopoehue' huæ'eriomey ontaj okiehue' mo'enig'a do'huanayo ontaj okie'ne kenpa'ti do'taj o'ta'mona'uy do'hued huanigpeika'eria moknopoene, Pag. Kenpa'da huadaknanada ijika'ne, Pag.

26 O'na konig o'e, do'hued huanigpeika'eritaj ijmanopoea'demey. Kenpa'ti nogiti nogiti ijmanopoea'apoy. Do'taj huakka' di' da o'ika'ne. Kenomeykon konigti huakka' di' kan'maike' kenpa'ti do'hua kamanopo'toike'po nogiti nogiti ijmanopoea'apoy, Pag. —Jesúsa Apagtaj o'tiona'pakuy.

18

Jesústaj sorotataj on'tohua'uyate.

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Jesús kenda o'tiona'pakdepo o'hua'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eriere o'hua'uy. O'hua'po Cedrón huatota'pote o'pokonpo ta'bayo o'kudon'uy. Jesús huanigpeika'eriere on'kudon'uy.

2 Judas judío huairitaj Jesústaj nama'da o'bayokapopo, ken ta'bayo o'etaj o'nopoeyuy. Nogok nogok oro' huanigpeika'eriere Jesúsá keyo o'kupopakika'uyyo kena'po Jesús keyo o'etaj o'nopoeyuy.

3 Ken ta'bayo Judas o'hua'po, huakka' sorotataj o'batohua'po, Diosen jak huatoeyeri sorotatakon o'batohua'uyate. Diosen jak huatoeyeri sorotatakon fariseo huairia sacerdote huairierea on'mata'mona'uyate. Siro kenpa'ti hueypa on'tohua'po. Sikyo o'enok huakjey on'tohua'bed'uyate. Ta'bayo Jesúste on'huatiakbed'uyate.

4 O'nokyedepo Jesúsá aya'da kenda me'nogka'apone e'nopoeyada o'madejpo,

—¿Be'taj bo'uk? —Jesús o'mana'uy.

5 —Jesús Nazareteritaj o'uki. —O'nona'uy.

—In do ijjej. —Jesúsá o'mana'uy.

Judas judío huairitaj Jesústaj nama'da o'bayokpo sorotataere on'tobo'uy.

6 “In do ijjej.” Jesúsá e'mana'te on'mididonpo on'ta'nionpo on'huekon'uy.

7 —¿Be'taj bo'uk? —Onte'ti o'mana'uy.

—Jesús Nazareteritaj o'uki. —O'nona'uy.

8 —In do ijjej. Huaboa'da o'nona'dene. Do'taj e'uknayo inomey do'hued huanigpeika'eritaj magkahue' ya'nepo kentaj batohuahue' yane'. —Jesúsá o'mana'uy.

9 Kenda huaboa'da oa'me'nig magkahue' ka'ne'po kenda o'mana'. “Kenomeytaj Diosa do'taj beyokuyne nogtipi' ehue' okbatikhue' o'neapone.” Huaboa'da Jesúsá moname'ne.

10 Kenoka' Simón Pedroa siroa e'tae' o'edpo o'bapadenpo sacerdoteen huanaba'taj huapesod huada'kopen o'pesodokhue'uy. Ke'nendik Malco o'uy.

11 —Keje', kahue' yae'. Siro huatoe'yo yakuda'. Kenda Apag Diosa o'paknok pai'nanada nopo'edik ijjeapoy. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

Sacerdote huairite Jesústaj on'tohua'uy.

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

12 Ken huakka' sorotataj sorotataj huairiere, Diosen jak huatoe'eria sorotataj Jesústaj on'ta'kuypo, huaba' on'ba'tinuku'uy.

13 Huakkuruda Anástaj on'huatohua'uy. Anás Caifásen huahueyhuey o'enok, on'huatohua'po, Caifás kenbayokte sacerdote huairi o'uyate.

14 Aya' judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nog-tiada e'manigbueynayo oro'taj huadakda o'eapo. Kenpa' Caifás judío huairitaj o'batia'pakme'te.

“Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjej.” Pedroa oa'uy.

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

15 Simón Pedro doere Jesústaj o'tahua'uy. Sacerdote huairi do'taj huadak mekie'nok sacerdote huairien jak e'tiokpaka'yo Jesúsere ijkudon'uy.

16 E'tiokpaka' kurute akbogpete Pedro o'boato'nok, do mune'yotaj akbogpe huatoe'eritaj ijhuahua'po, “Yakuda',” yona'po Pedrotaj ijtokudon'uy.

17 —¿Ken huabokereken huanigpeika'eri o'na menpa' i'e? —Mune'yo akbogpe huatae'eria Pedrotaj ona'uy.

—Do ehue' ijjej. —Pedroa ona'uy.

18 Juju' o'enok, huanaba'ere Diosen jak huatoe'eriere ta'ak ogka'uy. Aso'ukkaya'po on'timabo'uy. Pedrokon kenomeyere aso'ukkaya'po ta'akte o'bo'uy.

Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

19 “¿O'nen huanigpeika'eri meniga' i'tae? ¿Kate i'manmadikika'?” Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.

20 —Aya' aratbuta men'peepo ijmanmadikanhuahua'mey. Judíoen huaitake' jakyo ijmanmadikika'mey. Kenpa'ti Diosen jakyo ijmanmadikika'mey. Judío ogkupopakika' keya'ti ijmanmadikika'mey. Iregireg manmadikahue' ijika'mey.

21 “¿Kate i'manmadikika'?” ¿Mena'po do'taj ona'? Aya'ada do'taj men'peeika'ne, “¿Jesúsa katea' monmadikame'?” Kenomeytaj yamana'. Kenda ijmana'mey kenomeya on'nopoē. —Jesúsa sacerdote huairitaj ona'uy.

22 Kenda ea'te nogtida Diosen jak huatoe'eriera sorotataj Jesústaj huaba'a o'pebaspo,

—Sacerdote huairitaj dakhuea' ia'. —Jesústaj kame'pukone'po ona'uy.

23 —Nama'da onahue' ijjeynig'a, nama'da doa ena'nayo kenda nama'da ia'ne mena'. Huadakda doa yona'nig'a mena'po o'pebas. —Jesús ona'uy.

24 Caifás sacerdote huairite Anása o'ta'mona'uy. On'tinukupo o'ta'mona'uy.

Onte'ti botta'a'te “Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjey.” Pedroa ona'uy.

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

25 Kenoka' Pedro ta'akte aso'ukkaya'po e'bote,
—¿Jesúsen huanigpeika'eri menpa' i'e? —
O'nona'uy.

—Ehue', Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjeý. —
Pedroa o'mana'uy.

26 Ken, nogtida sacerdote huairien huanaba'
o'epo. Ke'nen huabettaj Pedroa o'pesod'oktegnig.
Ke'nakon Pedrotaj ona'po,

—¿Jesúsere ta'bayo on'taj o'tiahuaynig menpa'
i'e? —Ona'uy.

27 —Ehue'. —Onte'ti Pedroa ona'uy. Kenpa'
eade'te huatahuaja o'sipog'uy.

Jesústaj Pilatotekon on'tohua'uy.

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

28 Caifásen jakya' Jesústaj on'tohua'po, Roma
huairien jakyo on'tohua'. Judío huairi e'arakta'
o'deretpakpo on'tohua'uy. Sikyoednada o'uy.
Roma huairien jakyo judío aratbut kudhue'dik
o'ne'uy. Judío aratbut nog aratbuten jakyo
kudhue'dik o'ne'uynok, judío huakkurueri
isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta
aypo e'bape'ta' on'pakpo, Roma huairien jakyo
kudhue'dik o'ne, e'kudnayo, judío huakkurueri
isi'po mabueyhue' o'nuy fiesta aypo bapehue'dik
o'ne'uy.

29 Jakyo kudhue'dik o'ne'nok jak kurute Pilato
o'mahuaorokonpo,

—¿In huabokerek kate dakhuea' yaka'? ¿Katia'
bo'huaa'? —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.

30 —Dakhuea' huaka'eri o'enek onte o'totiaki.
Dakhuea' kahue' ee'nayo ontaj yokhue' o'eaynig'a.
—Judío huairia o'nona'uy.

31 —Yan'tohua'. Konig opuden adhuea'pane' on'mana'uyate castiga yag'kati'. —Pilatoa o'mana'uy.

—Dakhuea' huaka'eritaj oro'nayo arakhue'dik o'ey. Opuda Roma jak huag'eria dakhuea' huaka'eritaj cruzte arakdik mo'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

32 “Cruz hueypate nog aratbut me'darakapone.” Jesús a oame'nig. Konigepo “Cruzte kabueye'po,” Judío huairia o'deretpakpo kenpayo' Pilatotaj o'nona'uy.

33 Roma huairien jakyo Pilato o'kudonpo onte'ti. Jesústaj o'tokudpo ona'po,

—¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa'i'e? — Jesústaj ona'uyate.

34 —¿Menpa' onda i'nopoepo do'taj mena'? ¿Menpa' nogomey kenpa' mona'nok mena'? —Jésusa Pilatotaj ona'uyate.

35 —Ehue', kenda e'nopo'e'ta' pakhue' ijjepo judío aratbut ehue' ijje'y. O'nen aratbuta sacerdote huairierea do'taj mennigtotiakne. ¿Kate i'kame'? —Pilatoa ona'uyate.

36 —In huadariyo aratbuten gobierno huairi ehue' ijje'y. In huadariyo gobierno huairi doa ee'nayo judío huairia do'taj en'tohua'te do'hued huanigpeika'eria do'taj men'tioka'po yan'magkaymet. In huadariyo gobierno huairi ehue' ijje'y. —Jésusa ona'uyate.

37 —¿Huairi i'e on? —Ken Pilatoa ona'uyate.

—Ee', doa huairi ijje'y. Kenda ia'ne. Huaknopoe'erien huairi a'eya'po kurudya' ijhuarakpo isi'poe'uypo. Konig Dios o'e aratbuttaj buttida a'manopoe'aya'po Diosya' ijhuarak'uy.

Diostaj buttida hua'a aya'ada e'peeta' on'pakpo do'taj on'nigpeika'. Nogomey buttida hua'a pakhue' o'nepo do'taj peehue' me'nika'ne. — Jesús a ona'uyate.

³⁸ —¿Kate buttida hua'a ya'e? —Pilatoa ona'uyate.

*Jesústaj cruzte yadarakti' Pilatoa o'mana'uyate.
(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)*

Kenda ea'te judío aratbuttaj o'mahuaorokonpo, —Jésusa katepi' dakhuea' kahue'da o'ikame'te, yoknopoyey.

³⁹ Ken konig opuda bo'kika' judío huakku-rueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiestate opud bo'paknok noqtida huabakuda' jakya' o'nigoroka'ika'ne. ¿Judíoen huairi huae' menpa' e'nigoroka'ta' bo'pak? —Pilatoa o'mana'uy.

⁴⁰ —Ehue', kentaj pakhue' o'ey. Barrabástaj mo'nigoroka'. —Ayada o'nokoy'uy. Barrabás huabere'eri o'uyate.

19

¹ Kenoka' “Jesústaj yan'tohua', yan'bitbitti'.” O'mana'po Pilatoa sorotataj o'mata'mona'uy.

² Sorotataj on'bitbitdepo e'pidonbij on'kuokka'po Jesústaj on'kuota'uyate. Okayagda huaok on'ota'uy. Okayag huaok gobierno huairiayo'da on'otika' konig.

³ On'huahua'po,
—¡Yanoehuahauikati', judío gobierno huairi!
—Sorotataa on'tierikpo o'nona'po, huaba'a on'pebas'uyate.

⁴ Onte'ti Pilato o'mahuaorokonpo,

—Eya', opudte Jesústaj ijtorokdey. Dakhuea' sigpi' kahue' o'ika', yan'nopo'e'. —Judío aratbuttaj o'mana'uy.

⁵ Ken, e'pidonbij huakuok o'kuotdepo okayag o'otdepo, Jesúsa o'orok'uy.

—¡In huabokerek o'e! Yan'tiahuay'. —Pilatoa o'mana'uy.

⁶ Sacerdote huairiere Diosen jak huato'e'eri Jesústaj on'tiahuaydepo, o'dokoypo,

—Hueypa cruzte yadarak. Hueypa cruzte yadarak. —Utta'da o'dokoy'uy.

—Opuda yan'pakpo yan'tohua'. Hueypa cruzte yan'pakpo yadarak. Ke'na dakhuea' sigpi' kahue' o'ika' ijnopo'e'. —Pilatoa o'mana'uy.

⁷ —Oro'en huadik e'mana' o'toey. Ke'na bueydik o'e, oa'. “Diosen Huasi'po ijje.” Oa'nok bueydik o'e. —Judío huairia o'nona'uy.

⁸ Kenpa' o'peedepo Pilato nogiti o'mididpo

⁹ onte'ti gobierno huairien jakyo o'kudonpo,

—¿Meyo huae'eri i'e? ¿Be'a i'e? —Jesústaj ena'tada Jesúsa a'tokhue'da o'uyate.

¹⁰ —¿Menapa' do'taj a'tokhue' oke? Do gobierno huairi ijje, ontaj oroka'dik me'ene. Kenpa'ti hueypa cruzte aradik me'ene. ¿Menpa' i'nopo'e? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.

¹¹ —Diosa o'paknok gobierno huairi i'epo do'taj hueypa cruzte aradik o'ene. Judío huabokereka on'taj bo'yokne kena'taj dakhuea'da me'nogka'ne. O'nanayo suhue'da dakhuea' ogka'ne. —Jesúsa ona'uyate.

¹² Kenda Pilato o'peedepo e'oroka'ta' o'pakpo, monig oroka'dik ijje o'nopo'epo o'uk'uyng'a, judíoa o'dokoypo,

—Kentaj orokahue' yae', kentaj e'orokanayo Roma gobierno huantopa huairia ontaj onte'ti pakhue' o'epo o'enario. César o'nen huantopa o'enek. Be'api' "Do huairi ijje," huata'da e'huaa'nayo Césaren taka' o'enek arakdik o'e. —Judío huairia 'utta'da o'dokoy'uy.

¹³ Kenda Pilato o'peedepo Jesústaj o'torokonpo huantopa huahuadte o'huadato'uy. Kenda judíoen hua'a o'dikka' Gabata. Huid'aytate o'uy.

¹⁴ A'ti tokhuada' o'huadapo kenpa'ti eme'te judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe o'eaponok,

—In o'nen huairi mo'taene. —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.

¹⁵ —Yaarak. Yaarak. Ohueyen cruzte yabeta'. — Judío huairia o'dokoy'uy.

—¿Opuden huairitaj menpa' ohueyen cruzte doa e'beta'ta' bo'pak? —Pilatoa o'mana'uy.

—Roma huantopa César kenyo'da motaene. — Sacerdote huairiomeya o'nona'uy.

¹⁶ Kenoka' Pilato kenomeytaj o'manigpeepo ohueyen cruzte kan'arake'po o'mana'uy.

Roma sorotataj hueypa cruzte siropia on'tiogko'ea'po on'beta'uy.

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷ Ken Jesústaj on'tohua'uy. Ke'nen hueypa cruz Jesús o'tohua'uy. Ote' huadik Huakuai'te o'tohua'uy. Ken ote' judíoen huadik o'e Gólgota.

¹⁸ Kente ekyede'te Roma sorotataj hueypa cruzte siropia on'tiogko'ea'po on'beta'uy. Kenpa'ti nog botta' huabokerektaj hueypa cruzte on'mabeta'po, nogkore' nogkore'pen on'mabeta'uy. Jesústaj nopoyo cruzte on'beta'uy.

19 “Jesús Nazareteri judío en gobierno huairi o'e.” Huaente yan'madoya'po, cruz kutapen yan'beta', Pilatoa o'mana'nok on'madoya'po on'beta'uy.

20 Huakka'ada judíoa e'madoya' on'tiahuay'uy. Ken hueypa cruzte en'beta'te huakka' jak Jerusalén 'ibodteda o'enok, kena'po huakka'ada judíoa e'madoya' on'tiahuay'uy. Judío en hua'ate on'madoya'po, Roma huæ'erien hua'ate on'madoya'po, kenpa'ti griego hua'ate on'madoya'uy.

21 —“Judío en huairi o'e,” madoyahue' yae'. “Judío en huairi ijje,” in huabokerek oame'te. Kenpa' yamadoya'. —Judío sacerdote huairia Pilatotaj o'nona'uy.

22 —Keje', kenda ijmadoyay kenpa'da ijmadoya'dey. —Pilatoa o'mana'uy.

23 Sorotataj Jesústaj on'beta'depo botta' botta'a ke'nen yudtaj nogti nogti on'de'e'uy. Kenpa'ti ke'nen huaok tiokhuihuihue' nogtida huaok o'enok,

24 —Huishue' mo'ne. Be'a e'dik a'nopoeya'po huid okmo mo'nen'e. —Onpapayo' sorotataj o'dadpo, ken konig Apagba'te oa'uyate, “Do'hued yudtaj nogti nogti yan'de'eapet. Do'hued huaoktaj be'a ya'eyapet a'nopoeya'po huid okmo ya'nen'eapet.” Kenda Apagba' oa'uyatenig kenda ogka'uy.

25 Onteyo' Jesús en cruzte o'nepo, Jesús en huaye, huama'buyere o'nepo, kenpa'ti María, Cleofasen huatoe o'epo kenpa'ti María Magdalena o'e'uy.

26 Jesús en huaye doere o'bonok Jesús a bo'tiahuaypo,

—In o'nen huasi'po i'taene ettone'. —Huayetaj ona'uy.

²⁷ —In o'nen huaye i'taene. —Do Juantaj mena'uynē. Kenoka' Jesúsēn huayetaj do'hued jakyo ijtohua'uy, do'hued jakyo ijtoika'uy.

Konig Jesús o'buey'uyate.

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸ Kenda Jesúsā oa'depo, aya'da Diosēn hua'a ijkuhuitdey Jesúsā o'nopoēpo,

—Maymaya ijay. —Jesúsa oa'uy. Kenda Apagba'a o'batia'pakuynig Jesúsā oa'uy.

²⁹ Kosoyo vino pai' hueda'da onhuad'uy. Apon esponja o'nigoye'epo, hueypate on'beta'po huakitta'te o'nigoktea'uy.

³⁰ Vino pai' o'mai'depo,

—Aya'da Diosa o'paknig ijka'depo ijkuhuiti. — Jesúsā oa'depo, o'kuta'boypo o'buey'uy.

Siro hui'daka Jesúsataj on'pidtuka'uy.

³¹ Eme'te okmapie'ahuaddik o'eapo kenpa'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta o'eapo, Diostaj 'urume'noe o'eaponok kena'po hueypa cruzte huaso' eahue'dik o'nepo “Hueypa cruzte huabeterien huabopi yan'mabopiokketekpo yan'bahuaraka' kenpa'ti yan'batohua'.” Judío huairia Pilatotaj o'nona'uy.

³² O'nona'nok sorotataj on'hua'po huakkuru huabokerektaj huabopi o'nokketekpo, nogtakon Jesúsere cruzte e'beta'taj huabopi o'nokketek'uy.

³³ Ken on'bakketekdepo Jesúsatekon on'huahua'po e'bueyonde' on'tiahuayato'po ke'nen huabopi okketekhue' o'ne'uy.

³⁴ Okketekhue'ada sorotataj nogtiada ke'nen siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy. Enpidtuka'te ida mimi hue'eyere o'mimihua'uy.

³⁵ Do Juan aya'tada ijtiahua'yuy, buttida ijjay, ijnopoy. Opu domey daka' Jesústaj oknopoe'dik mo'ika'aponok buttida ijtidadoyay.

³⁶ "Ke'nen hua'ay nogay'tipi' okketekhue' o'neapo." Apagba'a oa'uyatenok Jesús en huabopi okketekhue' o'nuy.

³⁷ "Kentaj on'pidtukapo kenda on'tiahua'yapo." Nogya' Apagba'te on'timadoya'uyate.

Jesústaj ogkubarakka'uy.

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Jesústaj enpidtuka'de'te,

—Huašo' kakubarakke'po beyok. —Pilatotaj José Arimatea huakka' jakyo huae'eria ona'uy. José Jesústaj huaknopoe'eri o'epo judío huair-itaj o'mididpo soatayo' Jesústaj huaknopoe'eri o'uyate.

—Yatohua'. —Pilatoa ona'uynok cruzte o'hua'po, huašo' o'huaraka'po o'tohua'uy.

³⁹ Nicodemo kenpa'ti o'hua'uy. Ke'na a'nenda sikyo Jesústaj a'batia'pakya'po o'huahua'uyate. Ken mirraere áloesere o'tohua'po, mirra kenpa'ti áloes konig 'uru'hujeda e'eok treinta kilos o'tohua'po,

⁴⁰ Joséere Nicodemoere Jesúsensō' on'tohua'po konig mirra áloesere 'uru'hujeda yudta'bia on'tihuiyigonpo. Ken konig judíoa on'bakubarakkika'nig konigti Jesústaj on'kubarakka'uy.

41 Kenteda Jesústaj yaarakteda ta'ba o'uy. Kenteda ta'bayo huaboda kubarak huæ' e'kogka' o'epo keyo sigpi' bakubarakkahued ee'yo.

42 Jesústaj on'kubarakka'uy. Kena'po eme'te judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe o'eapo kenpa'ti kubarak e'kogka' 'ibodteda o'enok kenteda Jesústaj on'kubarakka'uy.

20

Kubarakya' Jesús o'noyhuad'uyate.

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

1 Domingote e'meunyakte sikkiregenteda kubarak e'kogka'yo María Magdalena o'hua'po, huakogyo huakhuida e'tinokbeta'me'yo ekpokorea' o'tiahuay'uyate.

2 O'tiahuaydepo o'ketonyakpo Simón Pedrotaj doeretaj bo'huatiakuyne.

—Kubarak huakogya' Huairitaj on'tohua'te. Keyo on'hueda'taj nopoehue' o'ey. —María mona'uyne.

3-4 Pedroere doere o'hua'po kubarakyo o'hua'po oro' botta' o'ketpo donayo ida ijketo huakkuruda kubarakyo ijjiato'uy.

5 Yonoktoato'po ijtiahuay'uy. Yudta'bijyo'da e'hued ijtiahuaypo Jesúsbuytaj tiahuayhue' ijjeпо kudhue' ijjuy.

6 Ta'pota' Simón Pedro o'tiakatopo kubarakkogyo o'kudonpo yudta'bijyo'da e'bahued o'tiahuaypo

7 yudta'bia on'kutihuiyig'uynig huata' o'hued'uyate.

⁸ Doa huakkuru e'eatoada ta'pote ijkudonpo ijtiahuaypo kenpa'ti yoknopoe'uy. Jesús onte'ti o'noyhuadde yoknopoe'uy.

⁹ E'bueyada onte'ti noyhuaddik o'eapo konig Apagba' oa' oro' nopoe'hued o'e'uy'nig'a huaboada oknopoe'uy.

¹⁰ O'tiahuaydepo oro'en jakyo o'hua'uy.

*María Magdalenataj Jesúsada
o'tiahuay'ea'uyate.*

(Mr. 16.9-11)

¹¹ Kubarakkogte kurute María onte'ti o'tiakdepo o'bopo o'huikuyate. O'huikpo kubarak e'kogka'yo o'kubuypo o'noktoato'po o'tiahuay'uyate.

¹² Botta' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Yereda on'otpo kente Jesús buey o'huedme'te on'huad. Nogtida huakupen o'huad'uy. Nogtida hua'ipen o'huad'uy.

¹³ —¿Mena'po i'huik, ettone'? —O'nona'uy.

—Do'hued Huairitaj on'tohua'tenok ijjay. Keyon on'hueda' nopoe'hue' ijje. —María o'mana'uyate.

¹⁴ Kenda o'mana'depo o'batipekorudpo Jesús e'bote o'tiahuay'uy'nig'a, Jesús o'e okie'hue' o'uyate.

¹⁵ —¿Mena'po i'huik, ettone'? ¿Be'taj i'uk? —Jesúsa ona'uyate.

—O'na e'tohua'nayo keyo ijhueday mena'. Do'hua ijtohua'apoy. —María ona'uyate. Ta'ba huatoe'eri ke'na o'e nama'da o'nopoe'po kenda Jesústaj ona'uyate.

¹⁶ —¡María! —Jesúsa ona'uyate.

Kentaj o'tikorudpo, okie'depo,

—Huamanmadika'eri. —María ona'po o'dokoato'uyate.

17 —Do'taj so'to^eahue' mee'. Apag Diosyo be-huikhued ij^jey. Do'hued huama'buyte yahuati'. “Do'hued Apag Dioste kenpa'ti opuden Dioste ijbehuikapoy,” oa', yamana'. —Jesúsa Maríataj ona'uyate.

18 Ken María Magdalena oro' huanigpeika'eriomeytaj bo'huatiakdepo, “Huairitaj ij^tiahuay.” Oro'taj mona'po kenda Jesúsa Maríataj en'batia'pak María monbatia'pakuyne.

Oro'taj huanigpeika'eritaj Jesúsa huaso'da bo'tiahuay'ea'uyne.

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

19 Kenda huame'noe, domingo sikyo oro' huanigpeika'eri jakyoda o'kupopakpo judío huairitaj o'mididpo akbogpe o'yahueka'po. Jesús ihuiti ehue' oro' e'kupopaknopoyo o'bopo,

—Me'pukhue' yane'. —Jesúsa mona'uyne.

20 Kenda eade'te ke'nen huaba' e'batijogkoa' bo'tiahuay'ea'uyne. Ke'nen huapid e'pidtuka' bo'tiahuay'ea'uyne. Huairitaj o'tiahuaypo o'nokia'depo o'durugpakuy.

21 —Yan'nopo'noey' me'pukhue' yane'. Konig do'hued Apag do'taj me'ta'mona'uyne, aya'tada huadak hua'a kamane'po ijmata'mona'apoy. —Onte'ti mona'uyne.

22 Kenpa' oa'po oro'taj bo'tipoapo,

—Diosen Nokirega mo'nopo'to^e'.

23 Opuda nogen dakhuea' e'ka' e'bakkahuea'nayo Diosakon kenomeyen

dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'deapo. Nogen dakhuea' e'ka' opudomeya okkahueahue' ee'nayo Diosakon okkahueahue' o'maeapo. —Jesúsa mona'uyne.

Tomása Jesús Huairi e'noyhuadde'te o'tiahuay'uyate.

²⁴ Tomás, nogtiada doce huanigpeika'eri o'epo, nogdikda Gemelo. Jesús huakkuruda oro'ere e'bote Tomás ehue' o'uy.

²⁵ —Jesús Huairitaj o'tiahuay. —Nog huanigpeika'eria Tomástaj o'nona'uy.

—Huaba'ta' siropi on'batigkoame'te tiahuayhue' ee'nayo kenpa'ti siropia e'tiogkoa'eyo do'hued huaba'pi' kudhue' ee'nayo kenpa'ti do'hued huaba' ke'nen huapidte e'pidtuka'yo bakudhue' ee'nayo Huairi o'noyhuadme'te oknopohue'dik ijjeapoy. —Tomása oro'taj mona'uyne.

²⁶ Ocho huame'noe e'pokde'te oro' huanigpeika'eri onte'ti jakyo e'kupopakte Tomásere o'epo akbogpe okyahue'ka'nig'a Jesúsa o'kudonpo oro' nopoyo o'boato'uy.

—Me'pukhue' yane', yan'manopo'noey'. —Mona'uyne.

²⁷ —Inta' menej. Do'hued huaba' yatiahuay'. Huapidyo mebakud. Oknopohue' ee' yabatikpo do'taj meknopoe'. —Tomástaj ona'uy.

²⁸ —Do'hued Huairi o'taene. Do'hued Dios o'taene. —Tomása ona'uy.

²⁹ —Do'taj be'tiahuaypo kena'po do'taj meknopoe. Do Diosen Huasi'po o'e meknopoe. Nogomeya do'taj tiahuayhue'

e'ēada me'noknopōepo durugda o'neapo. —Jesúsa ona'uy.

Juana in o'madoya'nok huakka'ada Jesucristo-taj oknopōe'dik ya'neapet.

³⁰ Jesúsa huakka'da o'bayarea'uy. Kenpa'ti konig Diosayo'da ka'dik o'enig Jesúsa oro'ere huakka' o'kika'uy. In beroba'te aya' madoyahue' ijje. In beroba'te suhue'da ijmadoyay.

³¹ In ijmadoya'nok Jesús Diosen Huasi'po o'e kenpa'ti Cristo o'epo Diosya' o'tiak'uyate oknopōe'dik mo'ene. Aya'ada kenda o'noknopōepo onte'ti Diosere on'noeunhuahuika'apo.

21

Jesúsa huaso'da siete huanigpeika'eritaj o'batiahuay'ea'uy.

¹ Nogok onte'ti Jesúsa huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'uyne. E'pog Tiberiaste Jesúsa huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'po.

² Simón Pedroere Tomásere, Natanaelere, doere, do'en huama'buyere, kenpa'ti botta' nog huanigpeika'eriore onteteyo' o'uy. (Tomás konogda o'dikka' Gemelo.) (Natanael Caná Galileaeri o'uy.) (Doere do'en huama'buyere Zebedeoen huasi'po o'ey.) Oro' onteteyo' o'uy.

³ —Biig yogka'apoy. —Simón Pedroa mona'uyne. —Oro'tion o'hua'apoy. —Ona'uy.

Ken, o'hua'po kusi'peyo o'kudpo, e'pog nopote oken'ebedpo sigpi' biig ontotokhue'da o'ebed'uy.

4 Huaboa'da e'meunyakte akta'bogpete Jesústaj e'huahuayada Jesús o'e okiehue' o'uy.

5 —¿Menpa' biig bo'kuda', huadi'? —Jesúsa mona'nok

—Kudahue' o'ey. —Ona'uy oro'a.

6 —Nogkorepen huada'kopen yanoken, huakka'da montotokapone. —Jesúsa mona'uyne.

Keyon okenpo, huakka'da biig o'kudpo onto-tokhue'dik o'e'uy.

7 —¡Huairi o'e! —Do'a Pedrotaj yona'uynok othue' o'epo biig okenepo, ken Huairi o'e, Simón Pedro o'peonpo o'otonpo huahueyo oa'uy.

8 Oro' kusi'pete o'hua'uy. Akta'bogpeyo o'hua'uy. Huakene'yo biig hueda'da on'totok'uy. Akta'bogpe meyhue'da o'uy.

9 O'betanpo ta'ak o'tiahuaypo, biigere panere ta'akte e'tiaya' oro' o'tiahuayato'uy.

10 —Suhue'da biig huaboa'da huakene'yo mon-totoknig yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

11 Simón Pedro kusi'peyo o'hua'po akta'bogpete huakene' on'totok'uyate. Hueda'da on'totokpo ciento cincuenta y tres boro'biig e'eada huakka'da e'eada huakene' onokpukonhue' o'uyate.

12 —Yan'tiak. Yan'bape'. —Jesúsa mona'uyne.

Huairi o'e e'nopoada. “¿Be'a i'e?” Anay' e'nopoada oro' o'me'pukpo ahue' o'uy.

13 Ken Jesúsa ta'akyo o'tiakpo pan o'etupo bo'yoke'uyne. Kenpa'ti biig o'etupo, bo'yoke'uyne.

14 Jesúsa o'noyhuaddepo oro' huanigpeika'eritaj kenoka' bapa'a' bohuahuay'uyne.

Simón Pedrotaj Jesúsa o'batia'pakuyate.

15 Ken on'bapuddepo,

—¿Menpa' inomeya do'taj sue'da di' me'nene. Menpa' o'nanayo do'taj nogiti huaka'da di' o'ene, Simón, Jonásensi'po? —Jesúsa ona'uy.

—Ee', Huairi. Ontaj di'da ijje, kenda i'nopoene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri konig oveja o'nenok daka' yabatiokika'. —Jesúsa ona'uy.

¹⁶ —¿Menpa' do'taj di'da o'e, Simón Jonásensi'po? —Onte'ti Jesúsa ona'uy.

—Ee', Huairi. Ontaj di'da ijje. Kenda i'nopoene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri daka' yamatoika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

¹⁷ —¿Menpa' di' o'e, Simón, Jonásensi'po? —Bapa'a' Jesúsa ona'uy. “¿Menpa' di' o'e?” Bapa'a' Jesúsa jenak Pedro huabo'a'da suhue' o'unpo,

—On aya'da i'nopo, Huairi. Ontaj di'da o'ene i'nopo. —Simóna ona'uy.

—Do'hued huanigpeika'eritaj daka' yamatoika'.

¹⁸ Huabo i'epo konig i'pakpo i'otika'uy, meyopi' ehua'ta' i'pakpo i'huae'ika'uy. Nogok tone'da e'ede'te huaba' bo'osaddaapo noga mo'tinuku'apet. Keyo ehua'ta' pakhue' ee'tada bo'tohua'apet. Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.

¹⁹ Ken konig o'bueyapo. Jesúsa mo'nopoenka'uy. Kenpa'ti Pedro o'bueydepo Dios 'uruda o'e o'manopoea'apo. Jesúsa o'batia'pak'uy. Kenpa'ti ona'po,

—Do'taj menigpeika'. —Jesúsa ona'uy.

Jesúsa Juantaj di'da o'uyate.

²⁰ Jesúsa do'taj di'nanada me'ika'uayne. A'nen Jesúsere o'bape'po Jesússtaj ijtipecetpo, “¿Be'a ontaj

judío huairitaj ya'bayokapet, Huairi?" Do'hua yona'mey. Ken o'hua'depo do'taj Pedro o'korepo huata'pipen be'tiahuay'uyne.

²¹ Pedroa be'tiahuaydepo,

—¿Juanataj monig bueydik ya'e, Huairi? —Pedroa ona'uy.

²² —Do'a kurudyo ijhua'apoy. Do'hua e'paknayo do'hua nogoknana onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue'ada do'taj menigpeika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

²³ Juan bueyhue' o'eapo. Nog huanigpeika'eria nama'da on'batia'pakuy, "Juan bueyhue' o'eapo." Jesúsa ahue' o'uy'nig'a, "Do'a e'paknayo kurudya' onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue' ya'e." Kenpa' Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

²⁴ Doa Juan aya'da ijtiahuayika'po, ijpeika'po kenpa'ti ijnopopo on'nigmadoya'ne. Buttida ijmadoyay, buttida o'nopoey.

²⁵ Jesúsa huakka'da nogda nogda o'ka'uyate. Kenpa'ti huakka'da o'manmadikika'uyate. Kenda aya'da e'madoyadhuahuika'nayo in huadari aya'beroba' dakhuapa toehue'dik o'e, ijnopoy, ken.

**Jesucristo oy oa'pak: Kenda Jesucristoa;
monigka'uyatenok; Diostaj
mo'manopo'yarea'ika'ne**

New Testament in Amarakaeri (PE:amr:Amarakaeri)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amarakaeri

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amarakaeri [amr], Peru

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amarakaeri

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

CXXX

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

86e43144-8403-5994-a826-4a127b2f67da